

Betænkning

over

- I. forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning,
- II. forslag til lov om ændring af myndighedsloven.
(Forældremyndighed og samkvemsret),
- III. forslag til lov om ændring af arveloven,
- IV. forslag til lov om ændring af skifteloven,
- V. forslag til lov om ændring af lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse,
- VI. forslag til lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd,
- VII. forslag til lov om ændring af lov om statens tjenestemænd i Grønland,
- VIII. forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje.
(Ægteskabssager m. v.) og
- IX. forslag til lov om ændring af lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m. m.

(Afgivet af udvalget den 9. maj 1969).

Udvalget har holdt 20 møder og har herunder haft samråd med justitsministeren, som endvidere skriftligt har besvaret en række spørgsmål fra udvalget. Udvalgets spørgsmål og justitsministerens besvarelser er optrykt som bilag til betænkningen. Fra lønnings- og pensionsministeren er modtaget svar på et spørgsmål, der ligeledes er optrykt som bilag.

Udvalget har modtaget skriftlige henvendelser fra følgende:

Amtsfuldmægtig H. Andrup, Ribe,
Dansk Kvindesamfund,
Forbundet af 1948,
Civilingeniør M. Gregersen, Tølløse,
Civilingeniør Hans Hertel, København,
Mag. art. Chr. Hougaard, Albertslund,
Amtskontorchef Kann, Hjørring,
Kirkeligt Samfund,
29 københavnske præster,

Landsorganisationen Venstres Ungdom,
Personalechef Birthe Mailund, Københav-

havn,
Kordegner Johs. Pedersen, Hellerup,
Socialrådgiver Bent Rønkvist og
Tidsskriftet „Vennen“.

Forbundet af 1948, Tidsskriftet „Vennen“ og hr. civilingeniør Hans Hertel har haft foretræde for udvalget.

De skriftlige henvendelser fra Dansk Kvindesamfund, Forbundet af 1948 og Tidsskriftet „Vennen“ er optrykt som bilag.

Ad I. forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

De videregående undersøgelser af ægteskabslovgivningen.

Under udvalgets drøftelser af lovforslaget, hvorunder også det af Poul Dam m. fl. frem-

satte forslag til lov om faste samlivsforhold og deres opløsning har været inddraget, såvel som under det samråd, der har været med justitsministeren, har der været enighed om, at der bør foretages en dyberegående undersøgelse af hele ægteskabslovgivningen for at overveje, i hvilket omfang der er behov for at tilpasse denne lovgivning til de ændrede samfundsforhold, ændringen af kvindens stilling i samfundet og de heraf følgende ændringer af ægteskabsinstitutionen.

Med henblik herpå har ministeren oplyst, at han vil nedsætte en kommission eller et udvalg til at arbejde videre med revisionen af ægteskabsloven såvel af reglerne om ægteskabs indgåelse og opløsning som bestemmelserne om ægteskabets retsvirkninger. Ministeren har fremhævet værdien af at sikre, at man så vidt muligt opretholder den ensartethed, der hidtil har været mellem de nordiske landes ægteskabslovgivninger, og har henvist til, at man i Sverige anser det for nødvendigt inden længe — formentlig allerede i år — at nedsætte et udvalg med henblik på en dyberegående undersøgelse. Det er hensigten, at den kommission, der nedsættes, får til opgave at samarbejde såvel med det svenske udvalg som med de tilsvarende udvalg, der måtte blive nedsat i de øvrige nordiske lande.

Der har i udvalget været enighed om, at den ønskede dyberegående undersøgelse bedst kan ske på den måde, ministeren har skitseret. Som følge heraf har udvalget undladt at foreslå mere vidtgående ændringer i lovforslaget og har begrænset sig til dem, der er enighed om.

Under udvalgets drøftelser har der, til dels på grundlag af henvendelser udefra, været anført ønsker om vidtgående reformer på en lang række områder, og der har været enighed om, at disse problemer burde indgå i den kommende kommissions undersøgelser. Udvalget finder grund til at nævne enkelte af de problemer, som har været rejst, og som drejer sig om ægteskabets indgåelse og opløsning. Udvalget har kun i forbigående beskæftiget sig med problemerne i forbindelse med loven om ægteskabets retsvirkninger, men er enig om, at det ved en ny lovgivning bør tilstræbes at samarbejde disse love til én lov. I det følgende nævnes dog enkelte problemer vedrørende loven om

ægteskabets retsvirkninger, som har været nævnt under udvalgsbehandlingen, og som formentlig også bør indgå under kommissionsarbejdet.

Nogle af udvalgets medlemmer har gjort gældende, at ægteskabet altid bør stiftes ved en borgerlig registrering, således at det er denne og ikke en eventuel efterfølgende kirkelig velsignelse, der får retlig betydning.

Udvalget har drøftet, om forslaget separations- og skilsmissebetingelser er hensigtsmæssige og tidssvarende. Nogle er af den opfattelse, at separation bør være en ubetinget ret, samtidig med at adgangen til direkte skilsmisse stærkt begrænses, f. eks. til de direkte nødvendige tilfælde, bigami og borteblivelse. Andre mener, at der fortsat skal være adgang til direkte skilsmisse, når den anden part har krænket visse pligter, medens atter andre mener, at adgangen alene bør knyttes til, om ægteskabet er ødelagt på grund af dyb og varig uoverensstemmelse. I denne forbindelse har det været fremhævet, at skyldkriteriet overalt bør udgå af ægteskabslovgivningen. Det har været drøftet, om utroskab fortsat bør give adgang til skilsmisse, ligesom enkelte medlemmer af udvalget på baggrund af, at oplysning om kønssygdom er udgået som ægteskabsbetingelse, har kritiseret forslaget § 42 om adgang til skilsmisse for en ægtefælle, når den anden med kundskab eller formodning om at lide af kønssygdom, som endnu frembyder smittefare, ved samleje har udsat ægtefællen for smitte. Det har endvidere været overvejet, om der burde indføres adgang til skilsmisse, når parterne er enige derom og der ikke er mindreårige børn.

I udvalget er der peget på, at man i forbindelse med overvejelser om separations- og skilsmissebestemmelserne bør være opmærksom på det samlede antal skilsmisser sammenlignet med antallet af ægteskaber, der opløses ved den ene ægtefælles død, og på sammenhængen mellem ægteskabsalderen og skilsmissecfrekvensen. Yderligere undersøgelser af spørgsmålet om, i hvilket omfang separationer bliver efterfulgt af en skilsmisse, ville også være af betydning. Det foreliggende statistiske materiale vedrører til dels kun københavnske forhold, der ikke kan betegnes som repræsentative. Det vil derfor være af værdi at få materialet ajourført og udvidet.

Det har under drøftelserne været fremhævet, at det var ønskeligt at få en belysning af den almindelige vurdering i befolkningen af ægteskabsinstitutionens betydning. Udvalget er betænkelig ved at anbefale langvarige sociologiske undersøgelser, men muligt kunne en undersøgelse ved et af opinionsundersøgelsesinstitutterne have en vis interesse.

Udvalget har drøftet de af højesteretsdommer Trolle og amtsfuldmægtig Andrup fremsatte tanker om behandlingen af ægteskabssager. Justitsministeren har i denne forbindelse oplyst, at han vil finde det naturligt, at de nævnte synspunkter kommer til at indgå i overvejelserne i det udvalg, som vil blive nedsat til at arbejde videre med revisionen af ægteskabslovgivningen.

Under drøftelserne i udvalget er det blevet nævnt med udgangspunkt i en henvendelse fra Dansk Kvindesamfund, der er optrykt som bilag, at individuelle kontrakter mellem parterne vil kunne få betydning på en række områder. Udvalget har ikke kunnet gå ind på en nærmere drøftelse af disse meget vidtgående synspunkter, som går langt ud over det grundlag, som det foreliggende lovforslag giver. Det har dog været nævnt, at problemet om forsørgelse under uddannelse vil kunne aftales ved en sådan kontrakt, og at dette problem, som må erkendes at være af praktisk betydning, fortjener en nærmere undersøgelse.

Det må i denne forbindelse i øvrigt fremhæves, at spørgsmålet om den gifte kvindes valgfrihed med hensyn til erhvervsarbejde er et væsentligt spørgsmål, som muligt bør undersøges i relation til kommende bestemmelser i ægteskabslovgivningen, ligesom spørgsmålet om forsørgerbegrebet bør indgå i overvejelserne i forbindelse med ændringer i lov om ægteskabets retsvirkninger.

Endelig er det blevet nævnt, at man med hensyn til den fremtidige ægteskabslovgivning bør være opmærksom på mulighederne for, at reglerne om ægteskabets retsvirkninger kun skal gælde for ægteskaber indgået efter lovens ikrafttræden.

Der er endvidere peget på behovet for at undersøge, om nogle af de regler i lovgivningen, der knytter retsvirkninger til ægteskabet, bør kunne anvendes på visse ægteskabslignende forhold. De praktiske pro-

blemer, der er rejst af „Forbundet af 1948“ og tidsskriftet „Vennen“, bør formentlig overvejes i denne sammenhæng, i det omfang de ikke kan løses ved arveafgiftslovgivningen og lejelovgivningen.

Udvalget lægger afgørende vægt på, at kommissionsarbejdet tilrettelægges således, at undersøgelserne og overvejelserne kan være tilendebragt inden for et rimeligt tidsrum. Udvalget skal i denne forbindelse pege på, at kommissionens medlemstal ikke bør blive for stort, og at der i videst muligt omfang skabes udvej for, at medlemmerne og sekretariatet frigøres for andet arbejde under kommissionsarbejdet.

Udvalgets synspunkter vedrørende enkelte af forslaget bestemmelser.

Ægteskabsalderen har været indgående drøftet. Nogle udvalgsmedlemmer har ønsket en ægteskabsalder for både mænd og kvinder på 18 år. De har henvist til, at alderen bør være ens for mænd og kvinder, og til, at en fælles aldersgrænse på 18 år nu er gennemført i Sverige og Norge. Udvalget er dog enig om foreløbig at blive stående ved en ægteskabsalder på 20 år for mænd og 18 år for kvinder.

Under drøftelserne om sindssyges og åndssvages adgang til indgåelse af ægteskab har justitsministeren oplyst, at han har nedsat et særligt udvalg til at overveje disse spørgsmål. Udvalget har været enig om at afvente resultatet af det særlige udvalgs arbejde.

Udvalget har drøftet spørgsmålet, om oplysningspligten efter lovforslagets § 15 burde udvides, således at denne kom til at omfatte også bortadopterede børn, der har arveret efter den, som agter at indgå ægteskab, samt børns, herunder adoptivbørns og bortadopterede børns livsarvinger. En sådan udvidelse af oplysningspligten måtte formodes at skabe større sikkerhed for, at den efterlevende ægtefælle ikke til sin tid mødes med uventede arvekrav. Under hensyn til de meget udviklede regler, en sådan udvidelse ville medføre, og under hensyn til vanskelighederne for de ægteskabsprøvende myndigheder og for parterne ved at fremskaffe de nødvendige oplysninger, har man afholdt sig fra at foreslå en ændring. Det henstilles dog, at man overvejer, om der ikke i forbindelse med prøvelsen af ægteskabsbetin-

gelsesne vil kunne udleveres en vejledning til parterne om de arveretlige problemer i denne relation.

Ud fra det synspunkt, at der bør være lige adgang til borgerlig og kirkelig vielse, skal udvalget henstille, at der træffes foranstaltninger til at sikre, at borgerlige vielser kan finde sted uden for de kommunale kontorers normale kontortid, specielt om lørdagen. Endvidere skal man fremhæve, at det borgerlige ritual stærkt trænger til at blive moderniseret.

Under drøftelserne af forslagens § 60 har udvalget været inde på, at forslagens bemærkninger måske afgrænser det beløb, der kan tilkendes, for snævert, og man skal derfor fremhæve, at en noget rigeligere ydelse kan være motiveret, især når ægteskabet har været langvarigt og den ene ægtefælle har en betydelig formue.

Vedrørende ændringsforslag.

Ministeren har stillet nedenstående ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger, i det omfang de ikke er omtalt nedenfor. Ændringsforslagene er tiltrådt af udvalget.

Under drøftelserne i udvalget har der været enighed om, at bestemmelserne i lovforslagets §§ 1-5 om forlovelse bygger på en opfattelse af forlovelsesbegrebet, som udviklingen er løbet fra. Justitsministeren har derfor stillet nedenstående ændringsforslag nr. 1, der er tiltrådt af udvalget, hvorefter disse paragraffer udgår. Det forhold, at bestemmelserne i §§ 1-4 udgår af lovforslaget, kan imidlertid ikke antages at udelukke, at der i visse tilfælde vil kunne ifaldes ansvar for ophævelse af en forlovelse efter dansk rets almindelige erstatningsregler. Bestemmelsen i § 5 må anses for udtryk for en almindelig retsgrundsætning, og også uden en sådan bestemmelse må det antages, at løfte om formueydelse som erstatning for en senere ophævelse af en forlovelse er uforbindende.

Justitsministeren har efter oplysninger tilvejebragt under udvalgsbehandlingen stillet ændringsforslag nr. 11, hvorefter bemyndigelsen i forslagens § 47, stk. 3, til at bestemme, at rådgivning i familierådgivningsinstitution skal kunne træde i stedet for mægling, udelades. Det må fremhæves, at udeladelsen ikke skyldes manglende

interesse for at inddrage en familierådgivningsinstitution i mæglingsbestræbelserne, men kun, at bemyndigelsen efter det oplyste ikke kan blive aktuel i den nærmeste fremtid.

Foranlediget af drøftelser i udvalget har justitsministeren stillet ændringsforslag nr. 14, hvorefter § 54, stk. 2, 3. pkt., om, at der i almindelighed ikke kan pålægges en ægtefælle bidragspligt, hvis den anden ægtefælle må antages ved sin livsførelse at have forårsaget separationen eller skilsmis- sen, udgår.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Ad II. forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Forældremyndighed og samkvemsret).

Som et resultat af udvalgets drøftelser har justitsministeren stillet ændringsforslag nr. 1, hvorefter 4. pkt. udgår i den under nr. 1 foreslåede affattelse af lovens § 24, stk. 1. Denne ændring, der har sammenhæng med ændringsforslaget til ægteskabslovforslagets § 51, skyldes ønsket om at understrege, at også spørgsmålet om, hvem af forældrene der skal have forældremyndigheden over børn under to år, må afgøres efter, hvad der findes rimeligt under særligt hensyn til børnenes tarv.

Justitsministeren har endvidere stillet ændringsforslag nr. 2-4, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Ad III. forslag til lov om ændring af arve- loven.

Justitsministeren har stillet nedenstående ændringsforslag.

Udvalget indstiller herefter lovforslaget til *vedtagelse* med den af ministeren foreslåede ændring.

Ad IV. forslag til lov om ændring af skifte- loven.

Justitsministeren har stillet nedenstående ændringsforslag.

Udvalget indstiller herefter lovforslaget til *vedtagelse* med den af ministeren foreslåede ændring.

Ad V. forslag til lov om ændring af lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse.

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen har stillet nedenstående ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Udvalget er opmærksom på, at der, for så vidt angår tjenestemænd, såfremt det nu forelagte lovforslag om tjenestemandspension gennemføres, efter 1. juli 1969 vil foreligge den situation, at de almindelige regler om ægtefællepension ikke får betydning efter separation og skilsmisse, idet der kun vil foreligge en vis ret til enkepension, medens enkemanden ikke har en tilsvarende ret. Lønnings- og pensionsministeriet er opmærksom på dette problem, som imidlertid vil blive underkastet undersøgelse i et udvalg, idet der hertil er knyttet en lang række andre problemer, som kræver indgående undersøgelser og overvejelser.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Ad VI. forslag til lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

Ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen har stillet nedenstående ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Udvalget indstiller herefter lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Ad VII. forslag til lov om ændring af lov om statens tjenestemænd i Grønland.

Ministeren for Grønland har stillet nedenstående ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Udvalget indstiller herefter lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Ad VIII. forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Ægteskabssager m. v.)

Udvalget har drøftet problemet om en forkortelse af ekspeditionstiden for andragender om fri proces i ægteskabssager og skal henstille til ministeren, at overøvrigheden snarest instrueres om, at sager af

denne art skal fremskyndes mest muligt, og at politirapporter kun undtagelsesvis bør optages.

Justitsministeren har stillet nedenstående ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger. Ændringsforslagene er tiltrådt af udvalget.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse* med de af ministeren foreslåede ændringer.

Ad IX. forslag til lov om ændring af lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m. m.

Justitsministeren har stillet nedenstående ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller *udvalget* lovforslaget til *vedtagelse* med den af ministeren foreslåede ændring.

Ændringsforslag til

I. forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

Af justitsministeren, tiltrådt af udvalget:

Til kapitel 1.

1) Kapitlet udgår.

Ny paragraf.

2) Efter § 14 indsættes som ny paragraf:

„§ 00. Den, som har været gift, må ikke indgå nyt ægteskab, før offentligt skifte er påbegyndt, eller privat skifte er afsluttet. Dette gælder dog ikke, hvis der bestod fuldstændigt særeje mellem ægtefællerne, eller fritagelse for skifte særligt er hjemlet. Endvidere kan justitsministeren tillade, at bestemelsen i 1. pkt. fraviges, såfremt særlige grunde taler derfor.“

Til § 17.

3) *Stk. 2* affattes således:

„*Stk. 2.* Prøvelsen foretages på det sted, hvor en af parterne bor. Har ingen af parterne bopæl her i landet, foretages prøvelsen på det sted, hvor en af parterne opholder sig.“

Til § 19.

4) I *stk. 2* udgår 3. pkt.

Til § 20.

5) *Stk. 1* affattes således:

„*Stk. 1.* Kirkelig vielse kan finde sted:

- 1) inden for folkekirken, når en af parterne hører til denne,
- 2) inden for de anerkendte trossamfund, når en af parterne hører til vedkommende trossamfund,
- 3) inden for andre trossamfund, når en af parterne hører til vedkommende trossamfund, og trossamfundet har præster, som af kirkeministeren er bemyndiget til at foretage vielser.“

Til § 21.

6) *Stk. 2* affattes således:

„*Stk. 2.* Kirkelig vielse uden for folkekirken foretages af de præster, som er særligt bemyndiget dertil.“

Til § 24.

7) *Stk. 3* affattes således:

„*Stk. 3.* Regler om fremgangsmåden ved vielse i folkekirken og ved borgerlig vielse fastsættes af henholdsvis kirkeministeren og justitsministeren. For de anerkendte trossamfund gælder disses særlige forskrifter. For andre trossamfund godkendes fremgangsmåden ved vielse efter § 20, stk. 1, nr. 3, af kirkeministeren.“

Til § 33.

8) I paragraffen udgår ordene „på grund af dyb og varig uoverensstemmelse“.

Til § 38.

9) Paragraffen affattes således:

„§ 38. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle mod hans vilje og uden fyldestgørende grund har ophævet samlivet, og dette derefter har været hævet i de sidste 2 år.“

Til § 41.

10) I *stk. 1*, 1. pkt., udgår ordet „usædeligt“.

Til § 47.

11) *Stk. 3* affattes således:

„*Stk. 3.* Justitsministeren fastsætter regler om foretagelse af mægling og kan fastsætte frister for mæglingens afslutning.“

Til § 51.

12) 3. pkt. udgår:

Til § 52.

13) Paragraffen affattes således:

„§ 52. Aftale eller afgørelse om forældremyndighed kan ændres ved dom, såfremt det på grund af væsentligt forandrede forhold findes påkrævet af hensyn til børnenes tarv.“

Til § 54.

14) *Stk. 2* affattes således:

„*Stk. 2.* Afgørelser efter *stk. 1* træffes under hensyn til, i hvilket omfang den, der ønsker bidrag, selv kan skaffe sig et efter sine livsvilkår tilstrækkeligt underhold, og hvorvidt den anden part efter sine økonomiske forhold og de øvrige omstændigheder formår at udrede bidrag. Endvidere tages der hensyn til ægteskabets varighed. Der kan tillige tages hensyn til, om den, der ønsker bidrag, har behov for støtte til uddannelse eller lignende.“

Til § 63.

15) Paragraffen affattes således:

„§ 63. Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Til § 66.

16) I *stk. 2* ændres „den 1. oktober 1970“ til: „den 1. januar 1971“.

Ny paragraf.

17) Efter § 69 indsættes:

„§ 00. Ved overenskomst med fremmed stat eller af justitsministeren kan der fastsættes regler om forholdet mellem dansk og anden stats lovgivning om ægteskabs indgåelse og opløsning.“

Bemærkninger.

Til nr. 1.

Ændringen skyldes, at der under drøftelserne i udvalget har været enighed om, at bestemmelserne i lovforslagets §§ 1-5, som efter det oplyste kun sjældent anvendes i praksis, bygger på en opfattelse af forlovelsesbegrebet, som udviklingen er løbet fra.

Det forhold, at bestemmelserne i §§ 1-4 udgår af lovforslaget, kan imidlertid ikke antages at udelukke, at der i visse tilfælde vil kunne ifaldes ansvar for ophævelse af en forlovelse efter dansk rets almindelige

erstatningsregler. Bestemmelsen i § 5 må anses for udtryk for en almindelig retsgrund sætning, og også uden en sådan bestemmelse, må det antages, at løfte om en formueydelse som erstatning for en senere ophævelse af en forlovelse er uforbindende, jfr. Ernst Andersen, Familieret, 2. udg., 1967, s. 14.

Til nr. 2.

Denne bestemmelse, som svarer til § 17 i den gældende lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, foreslås indsat i lovforslaget, fordi man under drøftelserne i udvalget har fundet, at en sådan regel vil kunne bidrage til at undgå vanskeligheder af skifteteknisk karakter.

Til nr. 3.

Ændringen skyldes ønsket om at give parterne en vis valgfrihed med hensyn til, hvor ægteskabsbetingelserne skal prøves.

Til nr. 4.

Ændringen har sammenhæng med ændringen under nr. 5. Også uden særlig lovhjemmel vil trossamfund uden for folkekirken kunne have særlige regler om velsignelse af ægteskaber indgået ved borgerlig vielse.

Til nr. 5.

Det har vist sig ønskeligt at åbne mulighed for, at kirkelig vielse kan finde sted også inden for andre trossamfund end de anerkendte. Efter henstilling fra kirkeministeriet foreslås der derfor ved § 20, stk. 1, nr. 3, tilvejebragt hjemmel til, at kirkeministeren kan bemyndige præster inden for ikke anerkendte trossamfund til at foretage kirkelig vielse. Denne bestemmelse, der vil være af betydning for trossamfund, der på grund af et lavt medlemstal eller af andre grunde ikke er anerkendt, samt for frimenigheder, vil kunne anvendes som grundlag såvel for stående bemyndigelser til at foretage vielser som for bemyndigelser til foretagelse af enkelte bestemte vielser.

Til nr. 6.

Ændringen er en følge af ændringen under nr. 5. Bemyndigelse for præster inden for de anerkendte trossamfund til at foretage vielser vil som hidtil blive meddelt i form af en anerkendelse til i almindelighed at fore-

tage kirkelige handlinger, herunder vielse, med borgerlig gyldighed eller som en bemyndigelse til at foretage én eller flere bestemte vielser.

Til nr. 7.

Bestemmelsen i § 24, stk. 3, 3. pkt., er en følge af ændringen under nr. 5. Det forudsættes, at bestemmelsen bringes i anvendelse, første gang en præst inden for et trossamfund, der ikke er anerkendt, bemyndiges til at foretage vielser.

Til nr. 8.

Bestemmelsen foreslås forenklet, således at ægtefællerne ikke behøver at påberåbe sig dyb og varig uoverensstemmelse for at opnå separation.

Til nr. 9.

Ændringen skal klargøre, at bestemmelsen ikke giver adgang til skilsmisse alene under henvisning til, at den anden ægtefælle undrager sig det seksuelle samliv. Medens dette efter forslaget § 34 efter omstændighederne vil kunne begrunde separation, er det en betingelse for skilsmisse efter den foreliggende bestemmelse, at den anden ægtefælle ensidigt og uden fyldestgørende grund har bragt det forhold, at ægtefællerne bor sammen, til ophør, hyppigst ved at forlade hjemmet.

Til nr. 10.

Ændringen skyldes alene ønsket om at undgå anvendelsen af ordet "usædeligt" og er således af formel karakter.

Til nr. 11.

Efter oplysninger, som er tilvejebragt under udvalgsbehandlingen, må det antages, at en udnyttelse af bemyndigelsen i forslaget for justitsministeren til at bestemme, at rådgivning i en familierådgivningsinstitution skal kunne træde i stedet for mægling, ikke kan blive aktuel i den nærmeste fremtid. Bemyndigelsen foreslås derfor udeladt.

Til nr. 12.

Ved udeladelsen af 3. pkt. har man ønsket at understrege, at også spørgsmålet om, hvem af forældrene der skal have forældremyndigheden over børn under to år, må

afgøres efter, hvad der findes rimeligt under særligt hensyn til børnenes tarv.

Til nr. 13.

Ændringen skyldes ønsket om at understrege, at der ved afgørelsen skal tages hensyn til børnenes tarv.

Til nr. 14.

Ændringen skyldes, at det efter drøftelserne i udvalget er fundet ønskeligt at fremhæve, at der ved bidragsafgørelsen kan tages hensyn til et behov for støtte til uddannelse eller lignende. Endvidere har man fundet det hensigtsmæssigt at udelade bestemmelsen om, at der i almindelighed ikke kan pålægges en ægtefælle bidragspligt, hvis den anden ægtefælle må antages ved sin livsførelse at have forårsaget separationen eller skilsmissen. Uanset ændringen vil det dog stadig være muligt ved bidragsafgørelsen at tage hensyn til de oplysninger, der måtte foreligge om årsagen til separationen eller skilsmissen. Det samme gælder ved en eventuel bidragsafgørelse efter omstødelse af ægteskabet.

Til nr. 15.

Ændringen skyldes, at lovforslagets gennemførelse forudsætter udfærdigelse af omfattende administrative forskrifter, der ikke vil kunne udarbejdes inden 1. oktober 1969.

Til nr. 16.

Ændringen er en følge af ændringen ovenfor under nr. 15.

Til nr. 17.

Ved den igangværende revision af de nordiske landes ægteskabslovgivning tilstræbes det bl. a. at opnå så ensartede betingelser for indgåelse af ægteskab, at det som anført i bemærkningerne til lovforslaget vil være muligt at gennemføre en ordning, hvorefter prøvelse af ægteskabsbetingelserne i et af landene kan danne grundlag for vielse i et hvilket som helst andet af landene.

Som det fremgår af ægteskabsudvalgets betænkning, vil en sådan ordning forudsætte visse ændringer af den nordiske konvention om ægteskab, adoption og værgemål, jfr. udkastet s. 23-27 i ægteskabsudvalgets betænkning og bemærkningerne hertil s. 136-141.

Med henblik herpå foreslås det, at der på lignende måde, som det tidligere er sket i adoptionslovens §§ 24-25 samt ved § 1, stk. 2, i loven om inddrivelse af underholdsbidrag, gives administrationen bemyndigelse til at indgå konventioner eller fastsætte regler om forholdet mellem dansk og fremmed lovgivning om ægteskabs indgåelse og opløsning.

II. forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Forældremyndighed og samkvemsret).

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 1.

1) I den under nr. 1 foreslåede affattelse af lovens § 24, stk. 1, udgår 4. pkt.

2) I den under nr. 2 foreslåede affattelse af lovens § 27 affattes stk. 2 og 3 således:

„Stk. 2. Overøvrigheden kan tillægge faderen til et barn uden for ægteskab ret til personligt samkvem med barnet, såfremt det er foreneligt med barnets tarv, og særlige omstændigheder, herunder navnlig faderens hidtidige forbindelse med barnet, taler derfor.

Stk. 3. Overøvrigheden træffer efter begæring bestemmelse om omfanget og udøvelsen af samkvemsret efter stk. 1-2 og kan ophæve samkvemsretten, såfremt hensynet til barnets tarv eller andre vægtige grunde taler derfor.“

3) I den under nr. 3 foreslåede affattelse af lovens § 32 affattes stk. 2 således:

„Stk. 2. Afgørelser i henhold til dette kapitel kan ændres af overøvrigheden, såfremt det på grund af væsentligt forandrede forhold findes påkrævet af hensyn til børnenes tarv.“

Til § 2.

4) Paragraffen affattes således:

„§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Bemærkninger.

Til nr. 1.

Ændringen må ses i sammenhæng med ændringsforslaget til ægteskabslovsforslagets § 51. Der henvises til bemærkningerne hertil.

Til nr. 2.

Ændringerne skyldes ønsket om en stærkere understregning af den betydning, som hensynet til barnets tarv må tillægges ved de afgørelser, der træffes i medfør af de pågældende bestemmelser. Nogen realitetsændring i forhold til lovforslaget er ikke tilset.

Til nr. 3.

Ændringsforslaget må ses i sammenhæng med ændringsforslaget til ægteskabslovsforslagets § 52. Der henvises til bemærkningerne hertil.

Til nr. 4.

Ændringsforslaget må ses i sammenhæng med ændringsforslaget til ægteskabslovsforslagets § 63. Der henvises til bemærkningerne hertil.

III. forslag til lov om ændring af arveloven.

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 2.

Paragraffen affattes således:

„§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Bemærkninger.

Ændringsforslaget må ses i sammenhæng med ændringsforslaget til ægteskabslovsforslagets § 63. Der henvises til bemærkningerne hertil.

IV. forslag til lov om ændring af skifteloven.

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 2.

Paragraffen affattes således:

„§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Bemærkninger.

Ændringsforslaget må ses i sammenhæng med ændringsforslaget til ægteskabslovsforslagets § 63. Der henvises til bemærkningerne hertil.

V. forslag til lov om ændring af lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse.

Af *ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 1.

1) Paragraffen affattes således:

„§ 1.

I lov nr. 102 af 14. marts 1941 om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse, som ændret ved lov nr. 268 af 14. juni 1951, foretages følgende ændringer:

1. § 2, stk. 1 og 2, affattes således:

„Når ægteskabet efter at have bestået i mindst 5 år opløses ved skilsmisse og der efter skilsmissen skal påhvile manden pligt til at yde bidrag til hustruens underhold, bevarer hun sin ret til enkepension. Ægtefællerne kan dog aftale, at hustruen ikke skal bevare sin pensionsret, hvilket da skal fremgå af dommen eller bevillingen. Hustruens ret berøres ikke af, at der ved aftale eller i medfør af §§ 56-57 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning sker ændringer af aftale eller afgørelse om bidragspligt eller bidragets størrelse.

Stk. 2. Såfremt mandens pligt til at yde bidrag til hustruens underhold er tidsbegrænset, er hustruen kun berettiget til at oppebære enkepension i samme tidsrum.“

2. § 2, stk. 8, affattes således:

„*Stk. 8.* Så længe den fraskilte hustru ret til enkepension ikke er anmeldt over for den myndighed eller institution, der skal udrede pensionen, kan denne med frigørende virkning udbetales til enken. Endvidere kan i så tilfælde den godtgørelse eller tilbagekøbsværdi, som betinges af mandens udtræden af pensionsordningen uden ret til pension, med frigørende virkning udbetales til manden.““

Til § 2.

2) Paragraffen affattes således:

„§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Bemærkninger.

Til nr. 1.

Efter den foreslåede ændrede formulering er det som hidtil en betingelse for, at den fraskilte hustru bevarer ret til enkepension efter skilsmissen, at ægteskabet har bestået i mindst 5 år, og at der efter skilsmissen påhviler manden bidragspligt over for hustruen. Den fraskilte hustrus ret til enkepension foreslås dog ifølge stk. 2 tidsbegrænset på samme måde som hidtil i de tilfælde, hvor mandens pligt til at svare underholdsbidrag er begrænset til et bestemt tidsrum.

Den adgang, som hustruen efter den bestående ordning har til som led i forhandlingerne om skilsmissevilkårene at give afkald på retten til enkepension efter skilsmissen, foreslås opretholdt, idet det bestemmes, at ægtefællerne kan aftale, at hustruen ikke skal bevare sin pensionsret. Den ordning, der træffes ved skilsmissen med hensyn til enkepensionsretten, berøres ifølge forslaget ikke af, at der ved senere aftale eller i medfør af §§ 56-57 i forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning sker ændringer af aftale eller afgørelse om bidragspligt eller bidragets størrelse.

Medens der efter den gældende ordning stilles krav om, at der, for så vidt den fraskilte hustru har ret til enkepension, skal optages en udtrykkelig bestemmelse herom i bevillingen eller dommen, indebærer den foreslåede ændrede affattelse, at enkepensionsspørgsmålet alene kræves omtalt i bevillingen eller dommen, såfremt der ifølge aftale mellem ægtefællerne ikke skal tilkomme hustruen enkepension, uanset at hun efter de almindelige regler ville være berettiget hertil.

Ved bestemmelsen i stk. 8 foreslås opretholdt bestemmelsen om anmeldelse af den fraskilte hustrus krav på enkepension over for den myndighed eller institution, der skal udrede pensionen.

VI. forslag til lov om ændring af lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd.

Af ministeren for statens lønnings- og pensionsvæsen, tiltrådt af udvalget:

Til § 1.

1) Paragraffen affattes således:

„§ 1.

I lov nr. 154 af 7. juni 1958 om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd foretages følgende ændringer:

1. § 67, stk. 4, affattes således:

„Stk. 4. Når en tjenestemand's ægteskab efter at have bestået i mindst 5 år opløses ved skilsmisse og der efter skilsmissen skal påhvile manden pligt til at yde bidrag til hustruens underhold, bevarer hun sin ret til enkepension. Ægtefællerne kan dog aftale, at hustruen ikke skal bevare sin pensionsret, hvilket da skal fremgå af dommen eller bevillingen. Hustruens ret berøres ikke af, at der ved aftale eller i medfør af §§ 56-57 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning sker ændringer af aftale eller afgørelse om bidragspligt eller bidragets størrelse. Såfremt mandens pligt til at yde bidrag til hustruens underhold er tidsbegrænset, er hustruen kun berettiget til at oppebære enkepension i samme tidsrum.“

2. § 67, stk. 11, affattes således:

„Stk. 11. Så længe den fraskilte hustrus ret til enkepension ikke er anmeldt over for ministeriet for statens lønnings- og pensionsvæsen, kan dette med frigørende virkning udbetale pensionen til enken. Endvidere kan i så tilfælde det ved tjenestemandens fratreden uden pension i henhold til § 50, stk. 3, tilbagebetalte pensionsbidragsbeløb med frigørende virkning udbetales til manden.“

Til § 2.

2) Paragraffen affattes således:

„§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Bemærkninger.

Til nr. 1.

De foreslåede ændringer svarer til de sam-

Bet. o. lovf. om ægteskabs indgåelse og opløsning m. m.

tidigt foreslåede ændringer til lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse.

VII. forslag til lov om ændring af lov om statens tjenestemænd i Grønland.

Af *ministeren for Grønland*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 1.

1) I indledningen ændres ordene „finansåret 1966-67“ til: „finansåret 1968-69“.

Til § 2.

2) Paragraffen affattes således:

„§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Bemærkninger.

Til nr. 1.

Den omhandlede ændring er af redaktionel art, idet lov nr. 168 af 27. maj 1964 om statens tjenestemænd i Grønland senest er ændret ved vedtagelse af normeringslov for Grønland for finansåret 1968-69, lov nr. 25 af 11. december 1968.

Til nr. 2.

Ændringsforslaget må ses i sammenhæng med ændringsforslaget til forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning § 63.

Der henvises til bemærkningerne hertil.

VIII. forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Ægteskabssager m. v.).

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 1.

1) I den under nr. 2 foreslåede bestemmelse i § 449 indsættes som 2. pkt.:

„Giver sagsøgte eller appelindstævnte ikke møde ved advokat i en sag om ændring af aftale eller afgørelse om forældremyndighed, kan retten beskikke en advokat for ham.“

2) I den under nr. 2 foreslåede bestemmelse i § 453 affattes stk. 1 således:

„Stk. 1. I ægteskabssager foregår retsmøderne for lukkede døre.“

3) I den under nr. 2 foreslåede bestemmelse i § 453 udgår stk. 2, 1. pkt., og i stk. 2, 2. pkt., indsættes efter „domme“: „i ægteskabssager“.

Til § 2.

4) Paragraffen affattes således:

„§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Bemærkninger.

Til nr. 1.

Da det ofte må anses for påkrævet, at sagsøgte eller appelindstævnte i sager om ændring af aftaler eller afgørelser om forældremyndighed har juridisk bistand, foreslås det, at retten skal kunne beskikke en advokat for den pågældende.

Til nr. 2 og 3.

Det foreslås at udforme § 453, stk. 1, på samme måde som § 456 o, stk. 1, om faderskabssager, således at retsmøder i ægteskabssager altid foregår for lukkede døre. I praksis er det den altovervejende hovedregel, at ægteskabssager behandles for lukkede døre.

Bestemmelsen i § 453, stk. 2, 1. pkt., bliver herved overflødig, jfr. retsplejelovens § 31, stk. 2.

Til nr. 4.

Ændringsforslaget må ses i sammenhæng med ændringsforslaget til ægteskabslovfor-
slagets § 63. Der henvises til bemærkningerne hertil.

IX. forslag til lov om ændring af lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m. m.

Af *justitsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 2.

Paragraffen affattes således:

„§ 2.

Loven træder i kraft den 1. januar 1970.“

Bemærkninger.

Ændringsforslaget må ses i sammenhæng med ændringsforslaget til retsplejelovforslagets § 2 og ægteskabslovforslagets § 63. Der henvises til bemærkningerne hertil.

Hanne Budtz.

Langkilde,
formand.

Lis Møller.

Ulla Worm.

Merete Bjørn Hanssen.

Eva Ree.

Ib Thyregod,
næstformand.

Rigmor Christensen.

Else-Merete Ross.

Samuelson.

K. Axel Nielsen.

Lene Christensen.

Thomas Have.

Hans Hækkerup.

Kjeld Olesen.

Tastesen.

Poul Dam.

Bilag

Bilagsfortegnelse.

	Side
Bilag 1. Justitsministerens besvarelser af spørgsmål fra udvalget	1911
I. <i>Vedr. forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning</i>	1911
	Sp.
Kapitel 1. Forlovelse	Ingen
Kapitel 2. Ægteskabsbetingelser	1-9
Kapitel 3. Prøvelse af ægteskabsbetingelserne og vielse	10-15
Kapitel 4. Ægteskabs omstødelse	16
Kapitel 5. Separation og skilsmisse	17-28
Kapitel 6. Separations- og skilsmissevilkår og ændring af vilkårene m. v.	29-36
Kapitel 7. Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.	37
II. <i>Vedr. forslag til lov om faste samlivsforhold og deres opløsning</i>	1973
III. <i>Vedr. forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Forældremyndighed og samkvemsret)</i>	1979
IV. <i>Vedr. forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Ægteskabssager m. v.)</i>	1979
Bilag 2. Svar fra lønnings- og pensionsministeren	1987
Bilag 3. Meddelelse fra justitsministeren om, at der er nedsat et udvalg til at overveje, i hvilket omfang adgangen for sindssyge og åndssvage til at indgå ægteskab fortsat bør være betinget af særlig tilladelse	1991
Bilag 4. Notat fra justitsministeriet om revisionen af ægteskabslovgivningen	1993
Bilag 5. Notat fra justitsministeriet om eventuel udvidelse af oplysningspligten i henhold til § 15 i forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning	1997
Bilag 6. Skrivelse af 11. marts 1969 fra Dansk Kvindesamfund	2003
Bilag 7. Forbundet af 1948 og Tidsskriftet „Vennen“	2007
Bilag 8. Udtalelse fra Venstres Ungdom af 4. september 1968	2009
Bilag 9. Udtalelse af 23. april 1969 fra Dansk Sprognævn	2011

Bilag I.

Justitsministerens besvarelser af spørgsmål fra udvalget.

I. Vedr. forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

Kapitel 2. Ægteskabsbetingelser.

Spørgsmål 1:

Skal ordet „åndssvag“ i forslaget § 10 fortsat opfattes i overensstemmelse med afgrænsningen (IK under 75) i landstingsudvalgets betænkning fra 1938, uanset at hovedlinjen i de i 1938 gennemførte bestemmelser i øvrigt var principielt forskellig fra det nu foreslåede, og at de andre 1938-ændringer nu ønskes slettet?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 10, således som den er formuleret i 1938, må bl. a. den, som er åndssvag, ikke indgå ægteskab uden justitsministeriets tilladelse. Som nævnt i udvalgets spørgsmål blev afgrænsningen af åndssvagegruppen drøftet i landstingsudvalgets betænkning om ændringen i 1938, som indeholder følgende udtalelse, jfr. Rigsdagstidende 1937-38, tillæg B, sp. 739:

„Efter forhandlingen med lægeautoriteterne er der i udvalget enighed om, at ordet „åndssvag“ ikke omfatter de såkaldte „sinker“, men som hovedregel kun de personer, hvis intelligenskvotient efter lægelig undersøgelse, foretaget i overensstemmelse med de nu anvendte intelligensmålinger, ikke overstiger 75, en opfattelse, der deles af justitsministeren.“

Disse bemærkninger må ifølge Ernst Andersen, Ægteskabsret I, 1954, s. 36, anvendes som grundlag for fortolkningen af ordet åndssvag, også i andre love, idet der ikke nogetsteds i lovgivningen findes en definition af begrebet.

2. I overensstemmelse med udtalelsen i landstingsudvalgets betænkning har justits-

ministeriet i sin praksis fastholdt en intelligenskvotient på 75 som kriterium for, hvilke personer der er omfattet af ægteskabslovens § 10. Personer med en højere intelligenskvotient end 75 har således kunnet indgå ægteskab uden justitsministeriets tilladelse efter § 10. Der kan dog i denne forbindelse være grund til at fremhæve, at både åndssvageforsorgen og retslægerådet ikke helt sjældent i erklæringer i sager om tilladelse efter § 10 har forudsat, at sådanne personer kunne være omfattet af bestemmelsen.

3. I betænkningen om ændring af § 10 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning (nr. 263/1960) udtaltes det s. 18, at der i udvalget var enighed om, at samtlige kategorier af åndssvaghed burde bibeholdes i § 10. Udvalget overvejede ifølge betænkningen s. 22 en anden betegnelse for åndssvaghed; „evnesvag“ eller „evnesvag i højere grad“. Under hensyn til, at begrebet „åndssvaghed“ konsekvent anvendes i dansk lovgivning i øvrigt, fandt man det imidlertid mest hensigtsmæssigt at opretholde den hidtidige terminologi.

4. Ægteskabsudvalget tilsluttede sig i betænkning II, s. 34, disse synspunkter.

5. I en udtalelse om ægteskabsudvalgets lovforslag anførte bestyrelsen for statens åndssvageforsorg, at man ikke på det foreliggende grundlag fandt det muligt at tage stilling til spørgsmålet om åndssvages indgåelse af ægteskab, og man henstillede derfor, at dette spørgsmål blev gjort til genstand for fornyet udvalgsbehandling.

Under henvisning til denne udtalelse henstillede socialministeriet til overvejelse, om det måtte være muligt nu at gøre spørgsmålet om åndssvaghed til genstand for mere dybtgående overvejelser, eventuelt udvalgsbehandling.

6. I bemærkningerne til § 10 i ægteskabslovsforslaget er det bl. a. anført, at justitsministeriet kan tiltræde, at der som påpeget af statens åndssvageforsorg savnes tilstrækkelig viden om de problemer, der er forbundet med åndssvages indgåelse af ægteskab. Under hensyn hertil agter man i samarbejde med bl. a. statens åndssvageforsorg at søge iværksat en undersøgelse til belysning af, i hvilket omfang de sociale og eugeniske hensyn, der ligger til grund for ægteskabslovens § 10, kan begrunde, at bestemmelsen på længere sigt opretholdes efter den udvikling, der er sket med hensyn til behandlingen af de åndssvage og deres stilling i samfundet.

7. Justitsministeriet har nu efter forhandling med bl. a. statens åndssvageforsorg ved skrivelse af 9. december 1968 nedsat et udvalg, hvis opgave det er at overveje, i hvilket omfang adgangen for sindssyge og åndssvage til at indgå ægteskab fortsat bør være betinget af særlig tilladelse.

8. Det er klart, at det af folketingsudvalget rejste spørgsmål indgår i udvalgets kommissorium, og at udvalget derfor må søge tilvejebragt det fornødne grundlag for en vurdering af, om man, hvis kravet om tilladelse til indgåelse af ægteskab skal opretholdes, bør vælge en anden afgrænsning af åndssvaghedsbegrebet end den hidtil anvendte eller begrænse forbuddet til at omfatte visse grupper af åndssvage.

Et sådant grundlag foreligger ikke i dag, og det ville i øvrigt efter justitsministeriets opfattelse ikke være rigtigt ved en ændring af afgrænsningen af åndssvaghedsbegrebet at foregribe udvalgets overvejelse af dette spørgsmål, som er uden forbindelse med den nu foreslåede ophævelse af andre af de i 1938 gennemførte medicinske ægteskabshindringer, som i praksis ikke spiller nogen nævneværdig rolle.

Spørgsmål 2:

Kan der formuleres en definition af begrebet „sindssyg“ i lovforslagets § 10?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 10 må bl. a. den, som er sindssyg, ikke indgå ægteskab uden justitsministeriets tilladelse.

2. Om praksis oplyses det i betænkningen

om ændring af § 10 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning (nr. 263/1960), s. 12, på grundlag af en gennemgang af ansøgninger modtaget i årene 1950-1955 (15 tilladelser og 3. afslag), at ansøgerne fortrinsvis er personer, der lider af sværere langvarige sindssygdomme, som har givet anledning til indlæggelse på sindssygehospital, ofte således at sindssygdommen er kombineret med psykopatiske karaktertræk.

En i justitsministeriet foretaget gennemgang af de ansøgninger, der er modtaget i tiden 1. januar 1965-1. november 1968 (13 ansøgninger), viser, at også disse sager angår personer, som lider af sværere langvarige sindssygdomme, som har givet anledning til indlæggelse på statshospital. I 9 af sagerne er der meddelt tilladelse til ægteskab, og 4 sager er resulteret i afslag.

3. I familieretskommissionens betænkning, 1913, anføres bl. a. s. 61-62, at der i Danmark ikke kendes anden afgrænsning af begrebet sindssygdom end den til enhver tid herskende lægevidenskabelige opfattelse.

4. I betænkningen om ændring af § 10 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning (nr. 263/1960) anføres det i de principielle betragtninger, der er aftrykt i ægteskabsudvalgets betænkning II, s. 146-51, bl. a., s. 147, at udvalget ikke har ment det hensigtsmæssigt at undtage visse lettere grader af sindssygdomme fra forbuddet, dels under hensyn til de lovtekniske vanskeligheder, der ville være forbundet hermed, dels og især under hensyn til, at de lettere tilfælde af sindssygdom ikke har spillet nogen praktisk rolle, idet disse simpelt hen ikke erkendes af de bevisprøvende myndigheder. Udvalget anfører, at det efter de hidtidige erfaringer kun er de sværeste sindssygdomsformer, som kommer til myndighedernes kundskab, og at der herefter ikke synes at være tungtvejende grunde til at stille forslag om en mere nuanceret affattelse; der kan ganske vist rejses rent teoretiske indvendinger mod at affatte loven således, at den omfatter flere tilfælde end tilsigtet, men hensynet til lovens praktiske anvendelighed må efter udvalgets opfattelse gå forud.

5. Ægteskabsudvalget sluttede sig ifølge betænkning II, s. 34, i det væsentlige til de af det særlige udvalg fremførte synspunkter, og henviste i det hele til udvalgets betænkning. Man var dog noget betænkkelig ved at

acceptere den noget vage afgrænsning af sindslidelsesbegrebet i forslaget § 10; når ægteskabsudvalget alligevel kunne acceptere forslaget, skyldtes det de foreslåede ændringer af omstødellesreglerne, hvorefter det offentlige adgang til at kræve et ægteskab, der er indgået uden dispensation efter § 10, helt ophæves.

6. Som anført i besvarelsen af udvalgets spørgsmål 2 har justitsministeriet ved skrivelse af 9. december 1968 nedsat et udvalg, hvis opgave det er at overveje, i hvilket omfang adgangen for sindssyge og åndssvage til at indgå ægteskab fortsat bør være betinget af særlig tilladelse. Det er klart, at dette udvalg under sit arbejde må overveje også spørgsmålet om, hvorledes man bør afgrænse sindssygdomsbegrebet, hvis kravet om tilladelse til indgåelse af ægteskab skal opretholdes. Foreløbig bør man efter justitsministeriets opfattelse opretholde den gældende afgrænsning, som ikke i praksis har givet anledning til vanskeligheder.

Spørgsmål 3:

Da man ifølge bemærkningerne til lovforslagets § 10 (s. 10) fortsat vil „lægge betydelig vægt på, om der er udsigt til, at ægtefællerne vil få børn eller ej“ ved behandlingen af ansøgninger om ægteskabstilladelse, og da de pågældende vil få vejledning om udsigten til, at et afslag kan ændres, såfremt sterilisation foretages, vil det da ikke være mere åbent at opretholde bestemmelsen i nugældende lovs § 10, hvorefter tilladelse til indgåelse af ægteskab kan betinges af, at den pågældende underkaster sig sterilisation?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 10, stk. 3, kan tilladelsen til bl. a. sindssyges og åndssvages ægteskab betinges af, at de pågældende lader sig underkaste sterilisation (ufrugtbargørelse) i overensstemmelse med nærmere angivne bestemmelser herom.

Det følger af denne henvisning, at sterilisation kun kan gennemføres, såfremt betingelserne herfor efter lovgivningen om sterilisation er opfyldt.

2. I betænkning om ændring af § 10 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning (nr. 263/60) foreslås følgende formulering af § 10, stk. 2:

„Tilladelsen kan betinges af, at den pågældende underkaster sig sterilisation i overensstemmelse med de herom gældende regler.“

3. Denne bestemmelse var optaget som § 10, stk. 2, i ægteskabsudvalgets lovudkast.

4. Under folketingets behandling af det som lov nr. 234 af 3. juni 1967 gennemførte forslag til lov om sterilisation og kastration rettede „Landsforeningen Evnesvages Vel“ henvendelse til folketingsudvalget. Man gav bl. a. udtryk for, at man med den hidtidige praksis i ægteskabssager kunne øve pression i sterilisationssager, således at frivilligheden blev af mere formel end reel art. Også ordførerne omtalte ægteskabslovens § 10, jfr. således Diderichsen (folketingstidende 1966-67, sp. 938) og Niels Helveg Petersen (sp. 4506).

5. På baggrund heraf har man ved udarbejdelsen af ægteskabslovforslaget overvejet i justitsministeriet, om bestemmelsen om sterilisation burde bevares som foreslået af ægteskabsudvalget. Som det er anført i bemærkningerne til lovforslaget s. 10 kan der rejses tvivl om, hvorvidt bestemmelsen er i fuld overensstemmelse med det frivillighedsprincip, som har fundet udtryk i loven om sterilisation og kastration.

På den anden side er det klart, at spørgsmålet om, hvorvidt en åndssvag, der ansøger om tilladelse til indgåelse af ægteskab, kan vente at få børn, kan være af betydning for den bedømmelse af den pågældendes mulighed for at kunne klare et ægteskab, som justitsministeriet må foretage på grundlag af erklæringer fra forsørgsmyndighederne og retslægerådet.

I de senere år har justitsministeriet kun i meget få tilfælde meddelt tilladelse til indgåelse af ægteskab på vilkår, at ansøgeren lader sig sterilisere. I en række tilfælde har man derimod til orientering for personer, hvis ansøgninger er afslået, oplyst, at ministeriet ville være villigt til at optage sagen til fornyet overvejelse, såfremt den pågældende underkaster sig sterilisationsoperation.

Til grund for anvendelsen af den sidstnævnte fremgangsmåde ligger det synspunkt, at man herved i højere grad end ved en ægteskabstilladelse, som er betinget af sterilisation, tilgodeser hensynet til, at den pågældendes afgørelse om sterilisation

træffes på frivilligt grundlag, samtidig med, at man giver oplysning om den betydning, som den manglende sterilisation har haft for afslaget. Ved denne fremgangsmåde opnås tillige, at den lokale myndighed, der skal prøve ægteskabsbetingelserne, ikke får kendskab til, at ansøgeren er steriliseret.

I overensstemmelse hermed har man anset det for rigtigst, at adgangen til at gøre en ægteskabstilladelse betinget af sterilisation ophæves. Man har imidlertid ønsket at sikre, at der i tilfælde, hvor manglende sterilisation har været af afgørende betydning for et afslag på ansøgning om ægteskabstilladelse, gives ansøgeren oplysning derom, således at han herigennem opfordres til at overveje muligheden af en sterilisation. Som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, har man anset det for hensigtsmæssigt, at der i forbindelse med denne oplysning gives ham vejledning om betingelserne for sterilisation. Man har endvidere anset det for et fremskridt i forhold til den gældende ordning, at denne samlede vejledning vil kunne ydes i mundtlig form og som hovedregel af personer, der i forvejen kender ansøgeren, og som han på sin side kender og kan spørge til råds.

Spørgsmål 4:

I forbindelse med spørgsmål 3 og svaret på dette bedes det oplyst, om man har overvejet at sikre sig, at ægtefællen er orienteret om en sterilisation, der foretages i tilknytning til indgåelse af ægteskabet.

Svar:

1. Som det fremgår af besvarelsen af spørgsmål 3, vil sterilisation i tilknytning til indgåelse af ægteskab såvel efter den gældende lov som efter lovforslaget kun kunne ske, såfremt betingelserne herfor efter lovgivningen om sterilisation er opfyldt.

2. Regler om sterilisation findes nu i lov nr. 234 af 3. juni 1967 om sterilisation og kastration. Efter lovens § 9, stk. 3, skal der, når en person, der ansøger om sterilisation, er gift og samlever med sin ægtefælle, indhentes erklæring fra denne, medmindre særlige omstændigheder taler derimod.

Hverken i ægteskabsloven eller i sterilisationsloven er det derimod fastsat, at der forud for indgåelse af et ægteskab skal gives den anden part oplysning om en tidligere

foretagen sterilisation, uanset om denne er sket i forbindelse med opnåelse af tilladelse efter § 10 til indgåelse af ægteskabet eller ej. Spørgsmålet om indførelse af en sådan regel har heller ikke på noget tidspunkt været overvejet — hverken i det særlige udvalg vedrørende ægteskabslovens § 10, i sterilisationsudvalget, i ægteskabsudvalget eller i justitsministeriet.

4. Det er naturligvis ønskeligt, at personer, som ønsker at indgå ægteskab, i videst muligt omfang giver hinanden oplysning om personlige forhold af betydning for ægteskabet, herunder om sterilitet, men det vil efter justitsministeriets opfattelse ikke være rigtigt at gennemføre lovregler herom.

Spørgsmål 5:

I forbindelse med, at forslaget ikke medtager § 11 i nugældende lov, udbedes en udtalelse om, hvorvidt de i betænkning II, s. 36 nævnte udtalelser fra Dansk dermatologisk Selskab og retslægerrådet fortsat står ved magt.

Svar:

Efter at udvalgets spørgsmål har været forelagt for retslægerrådet, har dette i skrivelse af 27. december 1968 udtalt, at de i spørgsmålet nævnte udtalelser fortsat står ved magt.

Spørgsmål 6:

Vil ministeren modsætte sig en dispensationsbestemmelse i forslagets § 11, hvorefter der kunne gives tilladelse til ægteskab mellem halv søskende?

Svar:

1. Efter lovforslagets § 11, der svarer til den gældende lovs § 12, må ægteskab ikke indgås mellem slægtninge i ret op- og nedstigende linje eller mellem søskende.

For så vidt angår søskende omfatter forbuddet også halv søskende og gælder uafhængigt af, om der er tale om ægtebørn eller børn uden for ægteskab. For adoptivbørns vedkommende gælder det kun i forhold til deres virkelige slægt.

Det har ikke ved en gennemgang af justitsministeriets praksis været muligt at finde sager, hvori halv søskende har givet udtryk for ønske om at indgå ægteskab med hinanden.

Derimod har justitsministeriet i 1956 i et enkelt tilfælde måttet tage stilling til, om ægteskabslovens § 12 var til hinder for ægteskab, hvor brudens fader var anset som bidragspligtig til brudgommen. Justitsministeriet mente at måtte besvare dette spørgsmål bekræftende.

Efter ikrafttrædelsen af lov nr. 200 af 18. maj 1960 om børns retsstilling kan udlagte barnefædre ikke længere dømmes som bidragspligtige, men en situation som den ovenfor nævnte vil kunne opstå endnu i en årrække som et overgangsproblem.

2. Lignende forbud mod indgåelse af ægteskab mellem nært beslægtede findes i de øvrige nordiske lande. I de finske, islandske og svenske ægteskabslove omfatter forbuddet tillige ægteskab mellem en person og dennes broders eller søsters afkom. I Island og Sverige kan der dispenseres fra forbuddet mod ægteskab mellem onkel og niece eller tante og nevø, medens dette ikke er muligt i Finland. De svenske og finske regler vil efter det foreliggende blive foreslået opretholdt uændret.

3. Det danske ægteskabsudvalg fandt ikke grundlag for at stille forslag om ændring af det nugældende indispensable forbud, jfr. betænkning II, side 36.

Af den norske betænkning side 17 og det norske lovforslag side 26 fremgår, at det norske udvalg overvejede, om der burde indføres dispensationsadgang for ægteskab mellem søskende. Man havde i tankerne, at der kunne forekomme tilfælde, hvor halvsøskende var vokset op hver for sig uden overhovedet at have kendt hinanden. Udvalget kom imidlertid til det resultat, at en dispensationsadgang ikke burde indføres, dels fordi spørgsmålet måtte antages at have ringe praktisk betydning, dels på grund af ønsket om størst mulig nordisk retsenhed. Departementet var enigt med udvalget om denne løsning.

4. Efter lovforslagets § 27, stk. 3, er det offentlige anlæg af sag til omstødelse af et ægteskab fakultativt i alle tilfælde. I betænkning II, side 49-50 nævnes om denne ændring i forhold til gældende ret bl. a., at det i ganske ekstraordinære tilfælde kunne virke urimeligt hårdt at skulle skride til omstødelse af et ægteskab, f. eks. hvor et ægteskab er indgået mellem personer, som måske først efter et langvarigt

ægteskab opdager, at de er uægteskabelige halvsøskende.

5. Efter justitsministeriets opfattelse tyder intet på, at der skulle være praktisk behov for en dispensationsadgang. En sådan dispensationsmulighed ville antagelig støde an mod, hvad vide kredse i samfundet anser for rigtigt, og ville endvidere betyde en tilsidessættelse af de arvebiologiske betæneligheder, der i hvert fald tidligere har været anført mod ægteskaber mellem søskende.

Hertil kommer, at intet af de andre nordiske lande overvejer at gøre forbuddet mod indgåelse af ægteskab mellem søskende dispensabelt.

I øvrigt måtte det forekomme tvivlsomt, om det ville være rimeligt at begrænse en eventuel dispensationsbestemmelse til kun at omfatte halvsøskende, idet de hensyn, som skulle kunne begrunde dispensation fra lovens forbud, også synes at kunne foreligge for helsøskende, f. eks. efter bortadoption.

Justitsministeriet finder således ikke, at der ved ændring af lovforslagets § 11 bør tilvejebringes hjemmel til for så vidt angår halvsøskende at fravige det i paragraffen indeholdte forbud mod indgåelse af ægteskab mellem søskende.

Spørgsmål 7:

I forbindelse med lovforslagets § 11 anmodes om en udtalelse fra retslægerådet om, hvorvidt de i udtalelsen fra retslægerådet af 31. maj 1911 (aftrykt som bilag 1 til kommissionsbetænkningen „Udkast til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning“, 1913) angivne arvebiologiske og medicinske hensyn, der anføres imod ægteskab mellem beslægtede, kan antages at have samme vægt i dag som på erklæringens tidspunkt.

Svar:

Efter at udvalgets spørgsmål har været forelagt for retslægerådet, har dette i skrivelse af 27. december 1968 afgivet følgende udtalelse:

„Det skønnes, at risikoen for alvorlig arveligt betinget defekt hos et barn avlet ved et forhold mellem slægtninge i ret op- og nedstigende linje eller ved et forhold mellem søskende i givne tilfælde kan være af størrelsesordenen 10-25 pct. eller mere

Bilag til bet. o. lovf. om ægteskabs indgåelse og opløsning m. m.

og omkring det halv ved et forhold mellem halvsvækkende.“

Spørgsmål 8:

Under hensyn til at det vil skabe større klarhed i de økonomiske forhold at bevare den nugældende § 17, anmodes om en udtalelse om betydningen af dette.

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 17 må den, som har været gift, ikke indgå nyt ægteskab, førend offentligt skifte er påbegyndt eller privat skifte tilendebragt, medmindre der bestod fuldstændigt særlige mellem ægtefællerne, eller fritagelse for skifte er særlig hjemlet. Justitsministeriet kan dog fritage for overholdelse af denne regel, hvor særlige grunde taler derfor.

Efter arvelovens § 17, stk. 2, er den længstlevende ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo, forpligtet til at skifte ved indgåelse af nyt ægteskab.

2. Ægteskabslovens § 17 er i overensstemmelse med ægteskabsudvalgets indstilling udeladt i det foreliggende forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

Ægteskabsudvalget har i sin betænkning II, side 39-40, givet følgende begrundelse for, at bestemmelsen bør ophæves:

„Før ægteskabsloven fandtes kun krav om skifte, hvis et tidligere ægteskab var opløst ved døden. Familieretskommissionen fandt imidlertid, at bl. a. ordenshensyn talte for, at også fraskilte ægtefæller skulle have skiftespørgsmålet ordnet inden det nye ægteskab.“

Denne sidste udvidelse har imidlertid haft uheldige følger. Det har således vist sig, at bestemmelsen om, at en fraskilt ægtefælle skal skifte med den tidligere ægtefælle inden nyt ægteskab, er et hyppigt anvendt middel til at chikanere en tidligere ægtefælle. Den ægtefælle, der ønsker at indgå nyt ægteskab, kan risikere at blive stillet over for urimelige bodelingskrav fra den anden ægtefælle. Da et nyt ægteskab uden skifte ikke vil kunne betage den anden ægtefælle nogen rettighed, men højst vil kunne komplicere skiftet noget, har udvalget ikke næret betænkelighed ved at foreslå kravet om skifte helt ophævet.

I tilfælde af en ægtefælles død har dennes arvinger interesse i, at den længstlevende

ikke indgår nyt ægteskab, inden skifteforholdene er afklaret. Der er imidlertid fra skifterettens side tilstrækkeligt indseende med skiftet, hvis førstafdødes bo ikke udleveres til hensidder i uskiftet bo, men skiftes privat eller offentligt. Udleveres boet til hensidder i uskiftet bo, følger det af bestemmelserne i § 17, stk. 2, i arveloven, lov nr. 215 af 31. maj 1963, at den ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo, er forpligtet til at skifte ved indgåelse af nyt ægteskab, medmindre arvingerne er myndige og giver afkald på skifte. Skifteretterne har imidlertid i almindelighed ingen mulighed for selv at påse, at skiftepåbuddet overholdes. Hensynet til arvingerne, og særligt umyndige arvinger efter førstafdøde, taler derfor for som hidtil at pålægge ægteskabsmyndighederne kontrol med, at skiftekravet overholdes.

Begrænses skiftepligten derfor til de tilfælde, hvor den, der ønsker at indgå ægteskab, hensidder i uskiftet bo, er der ikke anledning til at opretholde bestemmelserne i § 17. Kravet om skifte indeholdes som anført i arveloven, og det vil herefter kun være nødvendigt at pålægge brudefolk en vis oplysningspligt. Som tidligere omtalt, er det hensigten i ægteskabsloven at give justitsministeriet bemyndigelse til at fastsætte de nærmere regler om bevislighedernes prøvelse, og i kraft af denne bestemmelse vil ministeriet kunne give de bevisprøvende myndigheder pålæg om at give vedkommende skifteretter underretning i de tilfælde, hvor brudefolk har givet oplysning om, at de hensidder i uskiftet bo. Under disse omstændigheder har udvalget ikke fundet det nødvendigt at opstille skiftekravet som en ægteskabsbetingelse.“

Hertil kan føjes, at hver af ægtefællerne i det tidligere ægteskab jo når som helst kan kræve fællesboet delt ved offentligt skifte.

3. Enkelte af de organisationer, som har afgivet udtalelser om ægteskabsudvalgets lovudkast, har ønsket den gældende bestemmelse bevaret. Dette gælder således advokatrådet, der fremhæver, at det ikke er advokaternes erfaring, at bestemmelsen som anført af udvalget i videre omfang benyttes til at chikanere en tidligere ægtefælle, hvilket i øvrigt kan afværges ved, at den pågældende begærer offentligt skifte.

Endvidere anfører rådet, at en ophævelse af bestemmelsen vil volde betydelig ulempe, idet det på et senere skifte vil kunne være vanskeligt at konstatere, om et privat skifte har fundet sted, og hvad der i modsat fald har foreligget som genstand for skifte. Vanskeligheder vil især opstå, hvis der rejses krav mod en tidligere ægtefælles dødsbo.

4. Når justitsministeriet ved udarbejdelsen af lovforslaget har fulgt ægteskabsudvalgets indstilling, skyldes det, at man ikke i de udtalelser, som går ind for at bevare § 17, har fundet tilstrækkeligt grundlag for at afvise de betragtninger, der er fremført af ægteskabsudvalget, og som ministeriet har kunnet tiltræde.

Det er naturligvis rigtigt, at ordensmæssige grunde som anført allerede i sin tid af familieretskommissionen må tale for, at skifte af fællesboet i det opløste ægteskab indledes og afsluttes, før nyt ægteskab indgås. Og det er ligeledes rigtigt, at en fravigelse af dette krav som anført af advokatrådet indebærer risiko for, at der til besvær for den skifteret eller advokat, som senere skal gennemføre skiftet eller yde bistand ved skiftets gennemførelse, kan opstå visse problemer, som må søges løst.

Justitsministeriet har imidlertid ikke ment, at hensynet til at lette skiftet i det antagelig meget begrænsede antal tilfælde, som vil kunne give anledning til vanskeligheder af nogen betydning, har kunnet begrunde, at man generelt opretholder skiftekravet, når dette også efter ministeriets erfaring i ikke ubetydeligt omfang benyttes til chikane fra den ene af de tidligere ægtefællers side.

Ved bedømmelsen af spørgsmålet må det endvidere tages i betragtning, at vanskeligheder af den art, som omtales af advokatrådet, kan opstå i mange forskellige situationer også efter de gældende regler. *Dels* finder skifte af fællesboet ofte sted længere tid efter ægteskabets opløsning, måske efter at den ene af ægtefællerne har etableret et ægteskabslignende forhold til tredje mand med sammenblanding af parternes ejendele, *dels* kan en ægtefælle, der hensidder i uskiftet bo, indgå nyt ægteskab uden skifte, hvis arvingerne har givet afkald på skifte, og *endelig* kan der af justits-

ministeriet være meddelt dispensation fra skiftereglen. (Ministeriet modtager årligt godt 100 ansøgninger om dispensation, der gives kurant, dersom det tidligere ægteskab er opløst ved skilsmisse efter separation, eller der er gået op mod 1 år efter skilsmisse opnået på anden måde. Er der i de sidstnævnte tilfælde gået mindre end 1 år, gives tilladelsen, hvis den anden ægtefælles vægring ved at afgive erklæring må antages at skyldes chikane, hvis den anden ægtefælle har ophold i udlandet eller er forsvundet, eller hvis der foreligger andre særlige grunde.

Spørgsmål 9:

Ministerens synspunkt på spørgsmålet om at inddrage hensynet til arveretten i oplysningspligten efter lovforslagets § 15 med henblik på bortadopterede børn, hvor arveretten er bevaret, og afdøde børns livsarvinger.

Svar:

(Se også det som bilag 5 optagne notat om eventuel udvidelse af oplysningspligten i henhold til § 15 i forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning).

1. Efter den gældende ægteskabslov § 21, nr. 11, skal hver af brudefolkene afgive en skriftlig erklæring på tro og love om, hvorvidt han har børn uden for ægteskab, over for hvilke der påhviler ham forsørgelses- eller bidragspligt.

Efter gældende ret er der således ikke pligt til at give oplysning om ægtebørn eller at oplyse om børn uden for ægteskab, der er bortadopteret efter ikrafttrædelsen af adoptionsloven af 1956, idet forældrenes forsørgelses- og bidragspligt da er ophørt.

2. Efter lovforslagets § 15 må ægteskab ikke indgås, uden at hver af parterne har afgivet erklæring om, hvorvidt den pågældende har eller venter børn med en anden mand eller kvinde. Oplysningspligten omfatter også adoptivbørn, men ikke børn, som er bortadopteret.

3. I det norske lovforslag § 13, nr. 9, foreslås, at brudefolkene skal afgive erklæring om, hvorvidt vedkommende har eller venter barn med anden mand eller kvinde eller har adoptivbarn. Oplysningspligten gælder ikke barn, som er adopteret bort.

I bemærkningerne side 30-32 anføres bl. a., at selv om oplysningspligten ikke omfatter en vis gruppe børn, kan disse børn på anden måde få betydning for retsforholdet mellem ægtefællerne. Departementet mener efter en samlet vurdering, at en oplysningspligt for fjernere livsarvinger end børn ikke er så stærkt motiveret, at den bør lovfæstes.

4. Efter det svenske udkast i familieretskomiteens betænkning kap. 3, § 2, nr. 8, skal hver af parterne afgive erklæring om, hvorvidt han har barn, som ikke er adopteret af en anden, eller venter barn med en anden mand eller kvinde eller har adoptivbarn.

I den svenske betænkning nævnes side 85 spørgsmålet om, hvorvidt oplysningspligten tillige burde omfatte

- 1) bortadoption efter de ældre regler med bevarelse af arveret efter den naturlige slægt,
- 2) tilfælde, hvor arveretten genopstår, og
- 3) de tilfælde, hvor barnet er død, efterladende sig livsarvinger.

Man henviser udtrykkeligt til, at en oplysningspligt, som direkte knytter sig til arveretten, vil være svær at forstå. At oplysningspligten ikke udstrækkes til de nævnte tilfælde, vil efter komiteens opfattelse ikke give anledning til større ulemper.

5. En oplysningspligt om *bortadopterede børn*, hvis arveret er bevaret, måtte omfatte dels de tilfælde, hvor det ved en adoption efter adoptionsloven af 1956 i bevillingen er bestemt, at barnets arveret efter den virkelige slægt bevares, jfr. adoptionslovens § 13, stk. 2, dels alle adoptioner efter adoptionsloven af 1923, medmindre der er tillagt bevillingen arveretlige virkninger efter den nye lov, jfr. adoptionslovens § 27, stk. 2.

En oplysningspligt om *børns, herunder adoptivbørns, livsarvinger* har som nævnt i spørgsmålet kun arveretlig betydning, når barnet er afgået ved døden. Pligten måtte i givet fald omfatte også tilfælde, hvor et barn, som er bortadopteret efter 1923-loven, er død efterladende sig livsarvinger, men ikke tilfælde, hvor adoptionen er gennemført efter 1956-loven, selv om adoptivbarnets arveret efter den naturlige slægt er bevaret, idet denne bevarelse af arveretten ikke omfatter adoptivbarnets livsarvinger.

Oplysning måtte også kræves om bortadopterede børnebørn, som efter det ovenfor anførte har bevaret arveretten efter deres naturlige slægt.

En udvidelse af lovforslagets § 15 som skitseret i spørgsmålet vil således medføre en yderst kompliceret oplysningspligt, hvis opfyldelse i mange tilfælde vil frembyde betydelige vanskeligheder. Man må forudse, at den vordende ægtefælle ofte ikke umiddelbart vil kunne gøre rede for barnets eller dennes livsarvingers arveretlige stilling. Er forbindelsen med barnet afbrudt, som det ofte vil være tilfældet ved bortadoption og i forholdet mellem faderen og et barn uden for ægteskab, vil den, der skal afgive erklæring i henhold til lovforslagets § 15, ofte være uvidende om, hvorvidt barnet stadig lever, og om det i modsat fald efterlader sig livsarvinger. Dette vil navnlig kunne forekomme, hvor barnet eller dennes livsarvinger er bortadopteret ved såkaldt „anonym“ adoption. Ved bortadoption af afdøde børns livsarvinger vil der endvidere ofte savnes oplysning om, hvilke arveretlige regler der gælder for adoptionen.

Da en udvidelse af oplysningspligten således vil medføre betydelige komplikationer og ikke vil kunne give den tilsigtede sikkerhed, bør en sådan udvidelse efter justitsministeriets opfattelse ikke søges gennemført.

6. Det tilføjes, at det naturligvis ikke er muligt at foretage en nærmere vurdering af, hvilket behov der i praksis måtte være for at søge gennemtvunget en videregående oplysningspligt som skitseret i udvalgets spørgsmål.

Det tilfælde, som er omtalt i den henvendelse til udvalget, som antagelig ligger til grund for udvalgets spørgsmål, synes imidlertid, som det er fremstillet, vanskeligt at kunne anføres til støtte for en udvidelse af oplysningspligten. Der er ikke oplyst, om brevskriverens stedmoder har givet brevskriverens fader oplysning om sine to døtre, men selv en udvidet oplysningspligt ville ikke have kunnet sikre, at der var givet *brevskriveren* oplysning om stedmoderens døtre. De vanskeligheder, som brevskriveren omtaler, synes at skyldes, at hendes stedmoder i forbindelse med op-

rettelsen af det fælles testamente har fortiet over for hende, at hun fra tiden før ægteskabets indgåelse havde to døtre, som var hendes tvangsarvinger.

Kapitel 3. Prøvelse af ægteskabsbetingelserne og vielse.

Spørgsmål 10:

Kan der i forslaget § 17, stk. 2, åbnes mulighed for, at prøvelsen af ægteskabsbetingelserne kan foregå på et andet sted end dér, hvor bruden bor, selv om denne har bopæl her i landet?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 20, stk. 2 og 4, og § 22, stk. 1, sker prøvelsen af ægteskabsbetingelserne og lysningen på det sted her i landet, hvor bruden bor. Har bruden ikke bopæl her i landet, sker prøvelsen og lysningen på det sted, hvor brudgommen bor. Har heller ikke han bopæl her i landet, sker prøvelsen og lysningen på det sted, hvor en af parterne opholder sig.

2. Ved ægteskabslovsforslagets § 17, stk. 2, er denne ordning foreslået opretholdt for prøvelsen af ægteskabsbetingelserne.

3. Justitsministeriet vil imidlertid ikke have noget at indvende imod, at der ved ændring af lovforslagets § 17, stk. 2, 1. og 2. pkt., gives parterne mulighed for at vælge, om prøvelsen af ægteskabsbetingelserne skal ske på det sted, hvor bruden bor, eller på det sted, hvor brudgommen har bopæl.

En sådan valgfrihed tilkommer i øvrigt parterne efter den norske ægteskabslov.

Spørgsmål 11:

I tilslutning til forslaget § 20 bedes det oplyst, i hvilket omfang kirkeministeriet har afslået ansøgninger fra trossamfund om anerkendelse.

Svar:

1. Anerkendelse af trossamfund sker administrativt gennem kirkeministeriet. Det oplyses i kirkeministeriets skrivelse af 1. juni 1929, som gengivet i Aug. Roesen, Dansk Kirkeret, 2. udgave, 1965, s. 286, „at der ikke kan siges noget bestemt om betingelserne for, at et trossamfund kan blive anerkendt, men det vil i første række afhænge af samfundets størrelse, og om dette

har en så fast organisation, derunder også uddannelsesanstalter for præster, at der kan have sikkerhed for samfundets fortsatte beståen og forsyning med præster, hvem det kan overdrages at udføre kirkelige handlinger, navnlig dåb og ægtevielse, med borgerlig retsvirkning.“ Her vil det som anført i en tidligere skrivelse fra kirkeministeriet „navnlig være af betydning, om vedkommende trossamfund tilhører et af de store verdenssamfund.“

2. Kirkeministeriet har oplyst, at sager om anerkendelse ikke er særlig hyppigt forekommende. Siden 1848 er således kun 6 trossamfund blevet anerkendt, nemlig det metodistiske trossamfund (1865), Svenska Gustavsforsamlingen i København (1913), den ortodokse russiske menighed i København (1915), den til St. Albans English Church i København hørende menighed (1949), det danske baptistsamfund (1952) og den norske menighed ved Kong Haakons kirken i København (1958).

Inden for den sidste halve snes år er der meddelt afslag på andragender om anerkendelse fra „Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige“ (1956 og 1958), „Syvende Dags Adventisterne“ (1956), „Jehovas Vidner“ (1957), „Islam Danmark“ (1961) og „The American Lutheran Congregation of Copenhagen“ (1962). Afslaget til „Islam Danmark“ blev indbragt for Folketingets ombudsmand, jfr. årsberetning 1961, s. 84-85.

3. Det tilføjes, at justitsministeriet efter en henstilling, som kirkeministeriet har fremsat i sommeren 1968, senere vil fremsætte med et ændringsforslag til bl. a. lovforslagets § 20, stk. 1, således at kirkelig vielse kan finde sted også inden for andre trossamfund end de anerkendte, når en af parterne hører til vedkommende trossamfund og trossamfundet har præster, som af kirkeministerien er bemyndiget til at foretage vielser. En sådan bestemmelse vil åbne mulighed for, at også præster i frimenigheder kan opnå bemyndigelse.

Spørgsmål 12:

Udvalget udbeder sig kirkeministerens besvarelse af, hvilke retningslinjer der tænkes fulgt ved administrationen af den ved ændringsforslag af 14. februar 1969 foreslåede § 20, stk. 1, nr. 3 (bemyndigelse til

præster inden for andre trossamfund til at foretage vielser).

Svar: Kirkeministeriet, 10. april 1969.

I skrivelse af 27. marts 1969 (j.nr. L.A. 1968. 41002-3) har justitsministeriet udbedt sig en udtalelse fra nærværende ministerium i anledning af, at folketingets udvalg angående forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning har udbedt sig justitsministerens besvarelse af ovennævnte spørgsmål.

I denne anledning skal man meddele, at det vil være en forudsætning for at meddele de i den foreslåede bestemmelse omhandlede bemyndigelser, at der er tale om et egentligt trossamfund i dette ords sædvanlige betydning — altså ikke blot en religiøs „bevægelse“ eller en religiøs eller filosofisk forening, men en sammenslutning eller forsamling (et religionssamfund); hvis primære formål er gudsdyrkelse (kult) efter en nærmere udformet lære og ritus. Dette vil blive påset, første gang en præst eller menighedsforstander inden for et ikke-anerkendt trossamfund søges bemyndiget til at forrette vielser. Det vil naturligvis tillige blive påset, at der i trossamfundet intet læres eller foretages, som strider mod sædeligheden eller den offentlige orden, samt at trossamfundet har en sådan organisation, at der findes lovligt valgte repræsentanter, som på trossamfundets eller de enkelte menigheders vegne kan fremsætte begæring om, at en eller flere af samfundets præster eller menighedsforstandere bemyndiges til at forrette vielser. Ligeledes vil det ved henvendelse til politiet blive søgt oplyst, om der foreligger ufordelagtige oplysninger om den foreslåede vielsesforretters vandel. Eventuelt vil der også kunne blive tale om at fordre tilvejebragt vandelsattester og om at søge attestanternes troværdighed bekræftet af politiet. Det må endvidere godtgøres, at den pågældende, hvis han ikke er dansk, har lovligt ophold her i landet, og at han — af hensyn til afgivelse af pligtmæssige indberetninger til myndighederne — er det danske sprog mægtig i skrift og tale.

Ordningen indebærer altså kort sagt, at visse krav såvel til trossamfundet som til dets vielsesforrettere skal være opfyldt. Der vil her — ligesom med hensyn til anerkendelse af trossamfund — være tale om ud-

øvelse af et vist skøn. Eventuelle tvivlsspørgsmål, som ikke kan forudses på indværende tidspunkt, må finde deres løsning i forbindelse med behandlingen af de enkelte andragender, hvorved der antagelig ret hurtigt vil danne sig en fast praksis på dette område.

Den registreringsmæssige side af sagen vil næppe frembyde særlige vanskeligheder, navnlig ikke, hvis det foreskrives, at alle af sådanne vielsesforrettere foretagne vielser skal anmeldes til og indføres i de borgerlige ægteskabsbøger og derfra meldes til det centrale personregister.

Spørgsmål 13:

Det ønskes oplyst, om kirkeministeren ønsker at opretholde reglen om, at folkekirkens præster kan nægte at vie fraskilte.

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 30, stk. 4, er en præst i folkekirken kun pligtig at foretage en vielse, såfremt begge brudefolkene hører til folkekirken og en af dem er medlem af hans menighed. Præsten kan dog nægte at vie en fraskilt. Mener han i øvrigt af religiøse grunde ikke at kunne eller burde foretage en vielse, skal han forelægge biskoppen sagen; denne afgør da efter en undersøgelse af samtlige sagens omstændigheder, om den pågældende præst bør fritages for at foretage vielsen.

Om reglen anføres i familieretskommissionens betænkning, 1913, s. 127, at den foreslåede ordning med hensyn til ubetinget fritagelse for at vie fraskilte synes at være vel grundet i de praktiske vanskeligheder, som vort samfundsliv her har haft, og i den kirkelige usikkerhed over for problemet, medens den borgerlige lovgivning for længst har taget sit parti.

2. Ægteskabsudvalget nævner i betænkning II, s. 45, at „der er i loven fastsat udførlige regler for, i hvilke tilfælde en præst i folkekirken har pligt til at foretage vielse. Udvalget har ment, at det vil være mest hensigtsmæssigt at overlade til kirkeministeren med hjemmel i udkastets § 21 at fastsætte regler for dette område, og kirkeministeriet har tiltrådt dette standpunkt.“

3. I ægteskabslovforslaget § 21, stk. 1, bestemmes, at kirkeministeren fastsætter regler om, hvilke præster i folkekirken der

kan foretage vielse, og i hvilke tilfælde de har pligt hertil.

Ifølge bemærkningerne til bestemmelsen er det med denne formulering præciseret, at kirkeministeren som forudsat i bemærkningerne i betænkningen s. 45 med hjemmel i bestemmelsen kan fastsætte regler om, i hvilke tilfælde en præst i folkekirken har pligt til at foretage vielse.

4. Kirkeministeriet har oplyst, at der ikke på noget tidspunkt har været rettet henvendelse til kirkeministeriet om ændring af bestemmelsen om, at folkekirkens præster kan nægte at vie fraskilte. For mange præster i folkekirken er vielse af fraskilte fremdeles stridende mod deres samvittighed. Den gældende bestemmelse tager rimeligt hensyn hertil, og efter kirkeministeriets opfattelse er der ikke anledning til at overveje spørgsmålet om indførelse af en regel, der mod sådanne præsters samvittighed pålægger dem en ubetinget pligt til i alle tilfælde at foretage vielse af folkekirkemedlemmer, også når den ene af parterne eller de begge er fraskilt.

Spørgsmål 14:

Hvordan har justitsministeren tænkt sig at undgå omstødelige ægteskaber, der måtte fremkomme på grund af bestemmelsen i forslagets § 23, stk. 2?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslovs § 26, stk. 2, kan lysning undlades, når der på grund af en af parternes sygdom er alvorlig fare ved at opsætte vielsen, hvilket såvidt muligt skal godtgøres ved lægeattest. Selv om lysning kan undlades af den ovennævnte grund, skal prøvelse af bevislighederne finde sted, inden vielse foretages. Når vielse har fundet sted uden lysning i medfør af ægteskabslovens § 26, stk. 2, skal der sendes indberetning til justitsministeriet herom, jfr. § 47, stk. 2, i justitsministeriets cirkulære nr. 237 af 30. september 1948 vedrørende ægteskabs indgåelse.

Justitsministeriet har i de senere år gennemsnitligt modtaget ca. 8-10 indberetninger årlig om vielser foretaget uden forudgående lysning i medfør af ægteskabslovens § 26, stk. 2. Indberetningerne er alle kommet fra præster.

Det har i forbindelse med disse indberetninger vist sig, at vielserne ofte er foretaget uden forudgående prøvelse af ægteskabsbetingelserne. Justitsministeriet har i disse tilfælde ladet foretage en efterfølgende prøvelse, som har vist, at ægteskabsbetingelserne i alle sagerne har været opfyldt.

2. Efter ægteskabslovsforslagets § 23, stk. 2, kan vielse foretages, selv om der ikke eller kun delvis er sket prøvelse af ægteskabsbetingelserne, når der på grund af en af parternes sygdom er alvorlig fare for, at en udsættelse af vielsen vil medføre, at denne ikke kan finde sted.

Vielse må dog ifølge § 23, stk. 3, aldrig foretages, såfremt det er vielsesmyndigheden bekendt, at ægteskabsbetingelserne ikke er opfyldt.

Af bemærkningerne til lovsforslaget side 11-12 fremgår, at bestemmelsen, hvis affattelse afviger fra ægteskabsudvalgets formulering, er affattet således, at det tydeligere af ordlyden fremgår, at der selv i tilfælde, hvor der er alvorlig fare ved at udsætte vielsen, skal foretages prøvelse af ægteskabsbetingelserne i det omfang, dette efter forholdene må anses for forsvarligt. Endvidere er det ved formuleringen præciseret, at bestemmelsen i stk. 3 også finder anvendelse i de tilfælde, der omtales i stk. 2.

3. I de regler om fremgangsmåden ved vielse, som skal fastsættes i henhold til lovsforslagets § 24, stk. 3, er det tanken at optage forskrifter også om vielser i henhold til § 23, stk. 2.

Disse forskrifter vil formentlig bl. a. komme til at indeholde en regel, hvorefter faren ved at udsætte vielsen på grund af en af parternes sygdom såvidt muligt skal godtgøres ved lægeattest.

Endvidere må det indskræpes vielsesmyndighederne, at der selv i tilfælde, hvor der er alvorlig fare ved at udsætte vielsen, skal foretages prøvelse af ægteskabsbetingelserne i det omfang, dette efter forholdene må anses for forsvarligt, og at vielsesmyndighederne i hvert fald skal spørge brudefolkene og de i øvrigt tilstedeværende, om der er hindringer for ægteskabet af de grunde, der er nævnt i forslagets §§ 11 og 14, og som ville begrunde omstødelse efter forslagets § 27.

Endelig vil det formentlig blive pålagt

vielsesmyndighederne at sende indberetning til justitsministeriet om vielser foretaget uden prøvelse af ægteskabsbetingelserne.

4. Justitsministeriet er herefter af den opfattelse, at den risiko for indgåelse af omstødelige ægteskaber, som bestemmelsen i § 23, stk. 2, frembyder, er så begrænset, at det over for de hensyn, der ligger til grund for denne bestemmelse, er forsvarligt at se bort derfra.

Spørgsmål 15:

Hvorledes vil justitsministeren se på en bestemmelse, der åbner mulighed for ægteskabs indgåelse ved stedfortræder?

Svar:

Efter den gældende ægteskabslov § 36, stk. 2, og efter ægteskabslovsforslagets § 24, stk. 2, er det en betingelse for en vielsesgyldighed, at parterne under samtidigt møde for vielsesmyndigheden erklærer at ville ægte hinanden og forkynde at være ægtefolk.

Der har kun ganske få gange været rejst spørgsmål over for justitsministeriet om tilladelse til her i landet at indgå ægteskab ved stedfortræder. Det er sket i 1941 („Fjernvielse“ med en tysk soldat), i 1948 (en kvinde ønskede tilladelse til telefonisk vielse med en mand i USA for at opnå hurtigere indrejsetilladelse) og i 1962 (indgåelse af ægteskab med en radiotelegrafist i udenrigsfart). Anmodningerne er blevet afvist under henvisning til den manglende hjemmel.

Der er efter justitsministeriets opfattelse ikke noget, der tyder på, at der er praktisk behov for en bestemmelse, der åbner mulighed for vielse ved stedfortræder her i landet. Endvidere vil der efter justitsministeriets opfattelse være væsentlige betænkeligheder forbundet med en sådan ordning, navnlig fordi den indebærer risiko for, at der kan opstå personforvekslinger og usikkerhed om, hvorvidt fuldmagten måtte være ugyldig eller eventuelt være tilbagekaldt inden vielsen; selv om man fastsatte detaljerede regler om oprettelse af fuldmagten, ville det ikke være muligt at opnå den sikkerhed for, at parterne på vielsestidspunktet ønsker at indgå ægteskab med hinanden, som den gældende ordning frembyder.

Justitsministeriet må således tage afstand

fra tanken om at søge gennemført adgang til her i landet at indgå ægteskab ved stedfortræder — en ordning, som da heller ikke kendes eller overvejes i de andre nordiske lande.

Kapitel 4. Ægteskabs omstødelse.

Spørgsmål 16:

Vil justitsministeren fastholde forslaget om at ophæve den nugældende § 48, hvor efter der efter ægteskabets omstødelse ikke kan pålægges en ægtefælle at svare underholdsbidrag?

Vil der ikke være behov for en regel om, at underholdsbidrag ikke kan tillægges den ægtefælle, som ved sit forhold har givet anledning til omstødeligheden?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslovs § 45 er retsvirkningerne af ægteskabs omstødelse som hovedregel de samme som retsvirkningen af skilsmisse. Dog indeholder § 46 en særlig skifteregel og § 47 en regel om godtgørelse, der efter bestemmelsen kan tilkendes som en periodisk ydelse. Endelig fastslås det i § 48, at der for tiden efter ægteskabets omstødelse ikke påhviler nogen af ægtefællerne at bidrage til den anden ægtefælles underhold.

2. Ægteskabsudvalget har i hovedsagen opretholdt den gældende retstilstand, men har dog ikke gentaget bestemmelserne om, at der ikke kan tilkendes underholdsbidrag, og at godtgørelse kan tilkendes som en periodisk ydelse. I udvalgets betænkning II, side 51, anføres som begrundelse herfor, at det ikke kan afvises, at der kan forekomme tilfælde, hvor det også efter omstødelse kan være rimeligt, at der ydes underholdsbidrag i kortere eller længere tid. Det anføres yderligere, at godtgørelse som en periodisk ydelse efter de gældende regler vil kunne virke som et underholdsbidrag, men at denne fremgangsmåde er noget upraktisk, bl. a. fordi ydelser af denne art ikke vil kunne inddrives efter de for inddrivelse af underholdsbidrag gældende regler; man anså det derfor i udvalget for rigtigst at åbne mulighed for tilkendelse af underholdsbidrag ligesom ved skilsmisse.

3. Justitsministeriet har tilsluttet sig disse synspunkter.

4. Efter ophævelsen af den gældende ægteskabslovs § 48 vil retsstillingen med hensyn til underholdsbidrag være den, at reglerne om underholdsbidrag i forbindelse med separation eller skilsmisse i lovforslagets §§ 53-55 vil blive overført til også at gælde efter omstødelse, jfr. grundsætningen i § 29, stk. 1. Dette vil efter reglen i forslaget § 54, stk. 2, 3. pkt., medføre, at bidragspligt i almindelighed ikke kan pålægges en ægtefælle, hvis det forhold, at ægteskabet blev indgået til trods for, at der forelå en omstødsgrund, kan tilregnes den anden ægtefælle. Nogen udtrykkelig regel herom er derfor efter justitsministeriets opfattelse ikke nødvendig.

Kapitel 5. Separation og skilsmisse.

Spørgsmål 17:

Kan der tilvejebringes statistiske oplysninger om, i hvilket omfang separationer bliver efterfulgt af en skilsmisse?

Svar:

I ægteskabsudvalgets betænkning II er som bilag 3 (side 154-56) optrykt en undersøgelse af københavnske ægteskabers forløb efter separation, udarbejdet af Københavns statistiske kontor. Undersøgelsen, der omfattede de separationsbevillinger, der i 1950 blev udfærdiget af Københavns overpræsidium, blev foretaget ved, at de pågældende ægtepar blev fulgt i folkeregistret indtil den 1. januar 1960. Københavns statistiske kontor har ikke senere foretaget tilsvarende undersøgelser.

Det vil efter det oplyste være vanskeligt at foretage en lignende undersøgelse uden for København. En undersøgelse gennem amterne foretaget ved en gennemgang af meddelte separationsbevillinger kan kun godtgøre, hvor mange af separationerne der er fulgt op af skilsmisse, bevilget af samme amt. Man er ude af stand til at konstatere, om de resterende separationer er fulgt op med skilsmissesag hos en anden overøvrighed, eventuelt ved domstolene, eller om parterne har genoptaget samlivet eller er forblevet separerede. Skal en undersøgelse have værdi, må den derfor i lighed med den københavnske foretages gennem folkeregistrene. En sådan undersøgelse vil formentlig blive ret kostbar og langvarig.

Spørgsmål 18:

Hvorledes ser ministeren på spørgsmålet om at lade betingelsen „på grund af dyb og varig uoverensstemmelse mener ikke at kunne fortsætte samlivet“ udgå af forslaget § 33, således at ægtefællerne får ret til separation, når de er enige om at søge det?

Svar:

1. Efter ægteskabslovens § 52 har ægtefæller, som på grund af dyb og varig uoverensstemmelse finder ikke at kunne fortsætte samlivet og er enige om at søge separation og om vilkårene herfor, ret til separation.

Ernst Andersen anfører i Familieret, 2. udg., 1967, side 138, at bestemmelsen forudsætter, at forholdet er ødelagt, og at bevilling derfor ikke kan gives, hvis det under sagens behandling kommer for dagen, at årsagen til, at der søges separation, er et ønske hos ægtefællerne om at slippe for sambeskatning eller et ønske om at få højere løn. Bevilling kan heller ikke gives, hvis det er oplyst, at ægtefællerne ikke agter at ophæve samlivet, men fortsat vil blive boende sammen i enfamilieshuset eller i lejligheden, selv om hver skal have sine værelser.

2. Efter ægteskabslovforslagets § 33 har ægtefæller ret til separation, når de på grund af dyb og varig uoverensstemmelse mener ikke at kunne fortsætte samlivet og er enige om at søge separation.

Ifølge betænkning II, side 82, har udvalget ikke kunnet gå med til en ændring, hvorefter ægtefællerne ikke behøver at påberåbe sig dyb og varig uoverensstemmelse, allerede fordi der herved vil blive åbnet mulighed for at meddele separation, hvor ægtefællerne kun påberåber sig skattetekniske årsager til separation.

3. Efter den gældende norske ægteskabslov § 41 kan ægtefæller, som finder ikke at kunne fortsætte det ægteskabelige samliv, forlange separation, såfremt begge er enige om det.

Efter det fremsatte svenske lovforslag kapitel 11, § 1, kan ægtefæller, som er enige om ikke at fortsætte samlivet, få separation. Man foreslår således ordene „på grund af dyb og varig uoverensstemmelse“ udeladt.

4. Under hensyn til den ændring af ægtefællebeskatningen, der sker ved over-

gangen til kildeskat, og *da* en enighed mellem ægtefællerne om at søge separation som regel i sig selv er det bedste bevis for, at forholdet mellem dem er ødelagt, *da* man i praksis ikke foretager undersøgelser af den nærmere baggrund for parternes fælles ønske, *da* separationen bortfalder, hvis parterne undlader at ophæve samlivet eller genoptager samlivet efter stedfunden ophævelse, og *da* man i Norge og Sverige ikke kræver „dyb og varig uoverensstemmelse“ som betingelse for separation, når der foreligger enighed, vil justitsministeriet ikke udtale sig imod, at bestemmelsen i forslagets § 33 forenkles, således, at ordene „på grund af dyb og varig uoverensstemmelse“ udgår.

Af hensyn til separationsinstituttets karakter vil man imidlertid anse det for rigtigst, at man gennem bevarelse af ordene „når de mener ikke at kunne fortsætte samlivet“ understreger forudsætningen om, at samlivet ophæves, jfr. også de norske og svenske formuleringer.

Spørgsmål 19:

Kan ministeren tiltræde en regel om, at separation kun bortfalder som følge af samlivets genoptagelse, såfremt parterne er enige om denne virkning og eventuelt afgiver erklæring herom?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 75 bortfalder separationens virkninger for fremtiden, hvis ægtefæller, som er blevet separeret, genoptager samlivet.

Ernst Andersen anfører i Familieret, 2. udg., 1967, side 144-45 bl. a., at samlivet efter praksis ikke er ophævet, hvis ægtefællerne efter separationen fortsætter fællesskabet om bolig og husførelse, og at der i praksis i det hele er utilbøjelighed til at antage, at separationen er trådt i kraft, hvis ægtefællerne forsøger at ordne sig inden for den tidligere boligs rammer. At ægtefællerne midlertidigt bor sammen, fordi de skal have solgt en forretning eller en fast ejendom, eller fordi en ægtefælle skal have nogen tid til at finde anden passende bolig, ses der dog bort fra.

Om genoptagelse af samlivet skriver Ernst Andersen bl. a., at der, hvis ægtefællerne kun holder ferie sammen, og dette

ikke resulterer i, at de flytter sammen igen, er tilbøjelighed til i praksis at anse det passerede som et forsøg, der ikke førte til genoptagelse af samlivet, hvorfor separationen ikke er bortfaldet, og at samme synspunkt kan anlægges i andre tilfælde af kortvarig sammenflytning.

Mere udførlige oplysninger om retspraksis findes i L. Ringgård og H. Funch Jensen, Ægteskabsloven, 1967, side 147-51, jfr. navnlig højesteretsafgørelsen i U.f.R. 1948, side 189 (efter ca. 8 måneders separation flyttede hustruen tilbage til manden, hos hvem hun forblev i 3 à 4 uger, hvilket ikke havde til følge, at separationen bortfaldt).

Også i justitsministeriets praksis antages det, at separation består uanset genoptagelse af samlivet, hvis forsøget ikke har strakt sig over mere end 3 à 4 uger. Har samlivet været længere, vil man som hovedregel anse separationen for bortfaldet. I grænsetilfældene vil man imidlertid tillægge det betydning, om der mellem ægtefællerne er enighed om, at separationen ikke er bortfaldet.

2. I ægteskabslovforslagets § 35 gentages den gældende bestemmelse.

Som fremhævet i ægteskabsudvalgets betænkning II, side 85, har bestemmelsen givet anledning til tvivl i nogle tilfælde, hvor parterne indbyrdes eller over for en offentlig myndighed har haft afvigende opfattelser af, hvorvidt en separation fortsat bestod. Det vil imidlertid efter udvalgets opfattelse ikke være muligt at give en nøjagtig afgrænsning af, i hvilke tilfælde en separation må anses for bortfaldet.

3. Justitsministeriet må tage afstand fra en så gennemgribende ændring af separationsinstituttet som skitseret i spørgsmålet, navnlig fordi en regel af det anførte indhold vil kunne være til væsentlig skade for den svagere part i ægteskabet.

Som ovenfor nævnt er der ved anvendelsen af den gældende bestemmelse om bortfald af separationen tilbøjelighed til at se bort fra tilfælde, hvor parterne for at prøve muligheden for en genoptagelse af samlivet bor sammen for en kortere tid. Den gældende ordning, som foreslås opretholdt ved lovforslaget, åbner således en vis mulighed for, at der i separationstiden foretages forsøg af denne art efter gensidig aftale mellem parterne.

En regel af det indhold, som omtales i spørgsmålet, vil derfor navnlig få betydning, hvor parterne bor sammen i længere tid, således at deres indbyrdes forhold ofte vil svare til forholdet før separationsagens begyndelse.

Det er indlysende, at en sådan regel vil indebære en nærliggende risiko for, at den svagere part i ægteskabet vil kunne blive udsat for et stærkt pres fra den anden ægtefælles side for at genoptage samlivet uden aftale eller erklæring om separationens bortfald. Herved vil den anden ægtefælle opnå, at han når som helst efter separationsfristens ophør kan kræve skilsmisse. Dette kan medføre en langvarig uvished om ægteskabssagens endelige udfald, der vil kunne være alvorligt belastende for såvel ægtefællen som børnene i ægteskabet.

En sådan ordning vil imidlertid også på andre punkter medføre en væsentlig forringelse af den svagere parts retsstilling. Hvis den pågældende lader sig overtale til at genoptage samlivet uden aftale eller erklæring om separationens bortfald, vil den ved separationen etablerede særejeordning fortsætte, og ægtefællen vil derfor ikke have adgang til ved den anden ægtefælles død at hense i uskiftet bo med børnene. Ægtefællen vil heller ikke tage arv efter førstafdøde, idet ægtefællernes indbyrdes arveret er bortfaldet ved separationen.

Hertil kommer, at ordningen af bevismæssige grunde vil nødvendiggøre en offentlig registrering af aftaler eller erklæringer om separationens bortfald med de heraf følgende omkostninger og administrative ulemper.

Endelig vil det være nødvendigt at overveje ændring af de bestemmelser i den øvrige lovgivning, navnlig skatte- og forsorgslovgivningen, som knytter retsvirkninger til separation, idet det for hver enkelt bestemmelse må overvejes, om de hensyn, der ligger til grund for bestemmelsen, er forenelige med den ændring af separationsinstituttets karakter, som følger af den i folketingsudvalgets spørgsmål anførte regel.

Spørgsmål 20:

Mener ministeren, at det vil være muligt at afværge urimeligheder ved genoptagelse af samlivet, såfremt man indfører en regel om

skævdeling ved fornyet skifte som følge af separation eller skilsmisse, sammenhold skiftelovens § 69a, eller ved en regel om, at det, hver ægtefælle har fået udlagt ved skiftet, betragtes som særeje ved genoptagelse af samlivet?

Svar:

1. Efter separation skal der i henhold til § 16, stk. 2, i lov om ægteskabets retsvirkninger foretages skifte af fællesboet, og hver ægtefælle udtager halvdelen af det beholdne bo, medmindre undtagelse har særlig lov-hjemmel.

Hvis ægtefællerne genoptager samlivet, bortfalder separationens virkninger for fremtiden, og det, som hver af ægtefællerne indbringer i ægteskabet ved samlivets genoptagelse, indgår i formuefællesskabet mellem dem.

Var der før separationen særeje mellem ægtefællerne som følge af en ægtepagt, er særejeægtepagten igen i kraft, hvis ægtefællerne genoptager samlivet. Ønsker separerede, der før skiftet havde fælleseje, med henblik på samlivets genoptagelse at indgå en ægtepagt om særeje, kan dette ske uden det offentliges godkendelse, såfremt der ikke overføres aktiver fra den ene ægtefælle til den anden.

2. Efter delingen af fællesboet efter en separation har hver ægtefælle fri rådighed over det, han har fået udlagt på skiftet. Hvis samlivet genoptages, kan det derfor forekomme, at ægtefællerne — eller en af disse — indfører mindre i det ny formuefællesskab, end de (den pågældende) fik udlagt ved delingen.

Ved ny separation efter kortere eller længere tids forløb skal ægtefællerne på ny skifte, således at hver ægtefælle udtager halvdelen af, hvad der nu er i behold.

Når det i spørgsmålet nævnes, at der i sådanne tilfælde kan opstå urimeligheder, sigtes der formentlig til den situation, at den ene ægtefælle efter det første skifte har brugt en meget væsentlig del af den udlagte formuehalvdel og derefter ved det andet skifte på ny skal have halvdelen af den beholdne formue.

Forudsætningen for, at dette kan betragtes som urimeligt, må imidlertid være, at den pågældende ægtefælles forbrug i separations-tiden kan betegnes som en art „misbrug“ af

rådigheden. Er midlerne eksempelvis brugt i uddannelsesøjemed, til dækning af nødvendige leveomkostninger eller til at opretholde den almindelige levestandard, som den pågældende har haft under ægteskabet, synes det ovenfor nævnte resultat ikke at kunne betegnes som urimeligt. En anden vurdering kan derimod anlægges, hvis den pågældende har ydet uforholdsmæssig store gaver til tredjemand eller bortødslet pengene, og de værdier, hvorom der er tale, i sig selv er af ikke ubetydelig størrelse.

I sådanne specielle tilfælde vil den anden ægtefælle imidlertid have al mulig anledning til ved oprettelse af ægtepagt at sikre sig mod fornyet ligedeling i tilfælde af gentagen separation. Oprettes der ikke ægtepagt, kan det formentlig antages, at reglerne i skiftelovens § 69 a, jfr. § 69, eller disse bestemmelsers analogi vil kunne bringes i anvendelse. Efter disse regler kan det ved skifte i anledning af separation eller skilsmisse bestemmes, at hver af ægtefællerne i det omfang, det findes begrundet, forlods skal udtage så meget af fællesboet, som svarer til, hvad han har indbragt i boet ved ægteskabets indgåelse eller senere erhvervet ved arv eller gave, eller hvad han har overført til fællesboet fra eget særeje. Betingelsen er efter § 69 a, at en ligedeling vil være åbenbart urimelig, navnlig fordi ægteskabet har været kortvarigt og uden økonomisk fællesskab af betydning. Selv om det således fremhæves, at bestemmelsen særligt tager sigte på kortvarige ægteskaber, d.v.s. op mod 5 år, er det ikke udelukket at anvende bestemmelsen, selv om der er tale om et ægteskab af længere varighed, såfremt en ligedeling, f. eks. i tilfælde som de skitserede, vil være åbenbart urimelig.

Justitsministeriet finder herefter ikke, at der er anledning til at søge indført nye regler for at afværge eventuelle urimeligheder.

Det tilføjes, at en ordning, hvorefter det, som ægtefællerne medbringer ved samlivets genoptagelse, skal betragtes som særeje, og det, som de erhverver under samlivet, som fælleseje, ville betyde en meget vidtgående principiel ændring af den almindelige formueordning i ægteskabet, og at gennemførelsen af en sådan ordning ved genoptagelse af samlivet efter separation måtte give anledning til alvorlige betænkeligheder.

Spørgsmål 21:

Hvorledes bør en bestemmelse om ret til skilsmisse, såfremt ægtefællerne på grund af uoverensstemmelse er enige herom, og der ikke er fællesbørn i ægteskabet, efter ministerens opfattelse udformes, såfremt en sådan ønskes indført?

Svar:

En sådan regel, der i givet fald måtte placeres efter § 35 i ægteskabslovforslaget, kunne tænkes udformet således:

„Ægtefæller, der ikke har fællesbørn, har ret til skilsmisse, når de (på grund af dyb og varig uoverensstemmelse) mener ikke at kunne fortsætte ægteskabet og er enige om at søge skilsmisse“.

Såfremt man i forslagets § 33 udelader ordene „på grund af dyb og varig uoverensstemmelse“, jfr. justitsministeriets besvarelse af udvalgets spørgsmål 17, bør disse ord også udelades af den her formulerede bestemmelse.

Det må fremhæves, at en bestemmelse af det i spørgsmålet angivne indhold vil udelukke skilsmisse, uanset fællesbørnernes alder, og uanset om fællesbørnene eventuelt er bortadopteret. På den anden side vil bestemmelsen give ret til skilsmisse, uanset om en af ægtefællerne fra tiden før ægteskabet har et særbarn, som måske i en årrække har opholdt sig i det fælles hjem, og hvis tarv derfor med samme styrke som fællesbørns kan tale imod skilsmisse. Hertil kommer, at udtrykket „fællesbørn“ næppe med sikkerhed omfatter adoptivbørn.

Det tilføjes, at betydningen af en adgang til umiddelbar skilsmisse bliver formindsket, når separationstiden som foreslået nedsættes til 1 år.

Spørgsmål 22:

Ministeren anmodes om at formulere ændringsforslag, hvorefter fristerne i forslagets §§ 37-39 bliver 2 år.

Svar:

1. En nedsættelse af fristerne i lovforslagets §§ 37 og 39 til 2 år vil overflødig gøre reglen i forslagets § 38 om skilsmisse, når en ægtefælle mod den anden ægtefælles vilje og uden fyldestgørende grund har ophævet sam-

livet, og dette derefter har været hævet i de sidste 2 år.

Ændringen synes derfor i givet fald at burde gennemføres ved, at forslaget §§ 37-39 erstattes af følgende bestemmelser:

„§ 00. Enhver af ægtefællerne har ret til skilsmisse, når deres samliv på grund af uoverensstemmelse har været hævet i de sidste 2 år.

§ 00. En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle er forsvundet, og der er gået 2 år siden, han sidst vides at have været i live.“

2. Der kan imidlertid være anledning til at fremhæve følgende betragtninger:

Bestemmelsen i lovforslagets § 37 skal erstatte reglerne i § 55 i den gældende ægteskabslov.

Efter disse regler er fristen 4 år, men opløsning af ægteskabet bør i almindelighed ikke ske, såfremt sagsøgeren ved sin egen livsførelse hovedsagelig er skyld i samlivets ophævelse, og den anden ægtefælle modsætter sig opløsningen. I sådanne tilfælde kan skilsmisse efter retspraksis først opnås efter 6-7 års samlivsophævelse.

Ægteskabsudvalget foreslog reglerne ændret således, at enhver af ægtefællerne i alle tilfælde skulle kunne opnå skilsmisse efter 4 års samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse.

I lovforslagets § 37 er fristen nedsat til 3 år bl. a. under hensyn til, at skilsmisse i de tilfælde, der er omfattet af bestemmelsen, i Norge og Sverige som hovedregel vil kunne opnås efter 3 års forløb. Forslaget indebærer således en meget væsentlig lempelse i adgangen til at opnå skilsmisse.

Under hensyn hertil, og til at en yderligere nedsættelse af fristen til 2 år på uheldig måde vil kunne præjudicere drøftelserne i det udvalg, der skal arbejde videre med revisionen af ægteskabslovgivningen, må en nedsættelse af fristen efter justitsministeriets opfattelse give anledning til betænkeligheder.

Opmærksomheden henledes i øvrigt på, at der også i lovforslagets § 45 findes en 3 års regel.

Spørgsmål 23:

Vil ministeren være villig til at stille forslag om en anden formulering af udtrykket „unddraget sig samlivet“ i forslaget § 38

under hensyn til, at dette almindeligt forstås som alene omfattende seksuelt samliv?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 56 bliver et ægteskab efter påstand af opløse, når den anden ægtefælle i 2 år mod sagsøgerens vilje og uden fyldestgørende grund har *unddraget sig samlivet*, og dette ikke senere er genoptaget.

Bestemmelsen finder anvendelse på det forhold, at samlivet har været ophævet som følge af, at den ene ægtefælle mod den andens vilje og uden fyldestgørende grund har forladt den anden, ved magt har fået den anden ud af hjemmet eller har forhindret den anden i at vende tilbage til hjemmet.

2. I den tilsvarende bestemmelse i den norske lov § 45 bruges formuleringen: „unddraget sig samlivet mod sagsøgerens vilje og uden fyldestgørende grund“ og i den svenske lovs kapitel 11 § 5 følgende vending: „Har den ene ægtefælle „egenvilligt“ og uden gyldig årsag unddraget sig samlivet to år“.

3. På denne baggrund har justitsministeriet ved udarbejdelsen af lovforslagets § 38 bevaret den gældende formulering; der kan også henvises til, at ordet „samlivet“ i ægteskabslovgivningen i almindelighed ikke forstås som sigtende alene til det seksuelle samliv.

Det er imidlertid rigtigt, at ordet netop i sammenstillingen „unddraget sig samlivet“ vil kunne forstås på den angivne måde. Justitsministeriet vil derfor ikke have noget imod at foreslå bestemmelsen formuleret således, at en ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle mod hans vilje og uden fyldestgørende grund har ophævet samlivet, og dette derefter har været hævet i de sidste 2 år.

Spørgsmål 24:

Ministerens kommentarer til de af højesteretsdommer Trolle og amtsfuldmægtig Andrup fremsatte tanker om behandlingen af ægteskabsager.

Svar:

Iv. Som bilag 7 til ægteskabsudvalgets betænkning II (s. 194-95) er optaget en af højesteretsdommer Trolle udarbejdet skitse til lov om ægteskabsretter og deres funktion. Efter skitsen skal der i hvert amt oprettes

en ægteskabsret, der skal behandle alle separations- og skilsmisssager og tage stilling til alle vilkårsspørgsmål, samkvemsret med børnene og gennemføre skifte af fællesboet.

Om skitsen anføres det i betænkningen s. 93, at formålet med denne i første række har været at nå frem til en forenkling i forhold til det gældende system, hvor en skilsmisssag ofte må behandles af både domstole, overøvrighed og skifteret. Det har været den overvejende opfattelse i udvalget, at der ikke for tiden var praktisk mulighed for at gennemføre forslaget.

2. På linje med et forslag til ændring af reglerne om behandling af ægteskabssager, som tidligere er fremsat af amtskontorchef Fog i Ugeskrift for Retsvæsen 1953, B.s. 269-74, har amtsfuldmægtig Andrup i Socialt Tidsskrift i efteråret 1967 foreslået en udbygning af overpræsidiets og amternes familieretlige kompetencer og en omlægning af sagsbehandlingen. Alle separations- og skilsmisssager skal behandles i dette organ, der tillige skal tage sig af andre familieretlige problemer.

Også dette forslag er begrundet i et ønske om at opnå en forenklet sagsbehandling.

3. Som det fremgår af ægteskabslovforslaget og af forslaget til lov om ændring af retsplejelovens regler om ægteskabssager, har justitsministeriet ved udarbejdelsen af disse forslag ikke ment at burde følge de fremsatte forslag om gennemgribende reformer af behandlingen af ægteskabssager.

Justitsministeriet føler sig ikke overbevist om, at der er behov for reformer af så gennemgribende karakter. Det er rigtigt, at det i forbindelse med separation eller skilsmisse undertiden er nødvendigt for ægtefællerne at henvende sig til forskellige myndigheder under sagens forskellige faser, men som hovedregel synes de gældende regler i meget vidt omfang at åbne mulighed for at tilgodese ægtefællernes ønske om en diskret, hurtig og smidig sagsbehandling.

Ministeriet ønsker naturligvis ikke hermed at afvise, at de foreslåede eller andre reformer af behandlingen af ægteskabssager bør overvejes. En vurdering af, om reformer er påkrævede, og hvad de i givet fald bør gå ud på, forudsætter imidlertid på det foreliggende såvel som på ethvert andet område et omfattende og udførligt kendskab til,

hvilke bestemte ulemper de gældende regler medfører, og i hvilket omfang disse ulemper gør sig gældende. Et erfaringsmateriale af denne karakter foreligger ikke på nuværende tidspunkt.

Skulle reformer vise sig at være påkrævede, må deres struktur gøres til genstand for indgående undersøgelser, som også må omfatte deres forhold til de gældende regler om domstolenes og de administrative myndigheders beføjelser og den indbyrdes afgrænsning mellem den dømmende og den udøvende magt. — I så henseende giver den af højestere dommer Trolle udformede skitse til lov om ægteskabsretter, som indebærer oprettelse af specialdomstole, efter justitsministeriets opfattelse anledning til principielle betænkeligheder, og sådanne betænkeligheder knytter sig efter ministeriets opfattelse også til amtsfuldmægtig Andrups forslag om at udstyre administrative myndigheder med judicielle beføjelser til bevisoptagelse og om at lade administrative afgørelser indgå i en judiciel appelordning. En nærmere vurdering af forslag om gennemgribende ændringer af overøvrighedens beføjelser synes i øvrigt at måtte afvente afslutningen af de igangværende overvejelser af amternes fremtidige antal og arbejdsopgaver.

Efter justitsministeriets opfattelse er der således ikke på nuværende tidspunkt grundlag eller mulighed for at søge noget af de i folketingsudvalgets spørgsmål nævnte forslag gennemført. Man vil imidlertid finde det naturligt, at de nævnte forslag kommer til at indgå i overvejelserne i det udvalg, som vil blive nedsat til at arbejde videre med revisionen af ægteskabslovgivningen.

Spørgsmål 25:

Ministeren anmodes om at indhente udtalelser fra præsidenterne for vestre landsret, østre landsret og Københavns byret om, hvorvidt det vil være muligt og hensigtsmæssigt at gennemføre en ordning, hvorefter ægteskabssager henlægges til én eller enkelte af rettens afdelinger.

Svar:

I anledning af udvalgets spørgsmål har justitsministeriet indhentet vedlagte erklæringer fra præsidenterne for vestre landsret, østre landsret og Københavns byret.

PRÆSIDENTEN FOR ØSTRE LANDSRET

København, den 17. februar 1969.

I anledning af, at ministeriet i skrivelse af 10. februar 1969 (L.A. 1969-41002-3) har anmodet om en udtalelse om, hvorvidt det vil være muligt og hensigtsmæssigt at gennemføre en ordning, hvorefter ægteskabs-sager henlægges til én eller enkelte af ret-ternes afdelinger, skal jeg udtale følgende:

Foreløbig bemærkes, at jeg ikke er bekendt med den nærmere baggrund for forespørgslen, men går ud fra, at der bag denne i første række ligger en forestilling om, at en koncentration af disse sager i enkelte afdelinger vil give dommerne i disse et erfaringsgrundlag og en fortrolighed med og indleven i disse sagers særlige problemer, som antages at være til gavn for sagsbehandlingen.

Ægteskabssagerne, hvis antal i østre landsret i 1967 udgjorde 230, fordeles på samtlige afdelinger, dog således at sager fra de rejsende afdelingers territoriale områder tildeles disse afdelinger, som i det omfang det er muligt og hensigtsmæssigt behandler dem på rejserne til tingstederne på Fyn, Falster, Sjælland og Bornholm.

Det vil efter min opfattelse være uheldigt og kunne give anledning til kritik, om man afskærer mulighederne for en sådan „lokal“ behandling ved de rejsende afdelinger. Selvom man imidlertid begrænsede en nyordning til de øvrige sager, ville det i betragtning af sagsantallet blive nødvendigt at fordele sagerne på mindst 3 afdelinger, idet det vil være u hensigtsmæssigt, om behandlingen af disse særlige sager bliver den væsentligste eller en meget væsentlig del af enkelte afdelingers arbejde.

Imidlertid ville man heller ikke under denne forudsætning opnå de fordele, som den skitserede nyordning skulle tilsigte.

Under den bestående ordning finder der nemlig for så vidt angår bisidderne skifte sted mellem afdelingerne hvert andet år, hvilket man har anset for nødvendigt, dels for efterhånden at give dommerne mulighed for at beskæftige sig med alle grupper sager, idet nævningsager, lejesager og enkelte andre sagsgrupper af praktiske grunde er henlagt til visse afdelinger, dels for at fordele de med arbejdet i rejseafdelingerne forbundne særlige arbejdsbyrder og ulemper nogenlunde ligeligt mellem dommerne, samt endelig under hensyn til værdien ved samarbejde med skiftende retsformænd og meddommere. Man ville således ved en koncentration højst kunne opnå, at retsformanden ville blive „ekspert“ i disse sager, men ikke at afdelingens dommere som helhed repræsenterede en særlig viden og erfaring på dette område.

I den forbindelse skal jeg endelig anføre, at det efter min opfattelse er et fejlagtigt synspunkt, at de heromhandlede sager er af en sådan beskaffenhed, at det skulle være en nødvendighed eller forbundet med nogen særlig fordel, at de behandles af en fast og stærkt begrænset kreds af dommere. De overvejelser, som de giver anledning til, er helt igennem af almenmenneskelig art, og der er intet grundlag for at hævde, at deres behandling skulle kræve særlige forudsætninger, som ikke sædvanligt opfyldes af dommerne, der under den gældende ordning ret hyppigt kommer til at deltage i behandlingen af ægteskabssager.

Jeg finder derfor af de ovenfor anførte grunde at måtte udtale mig imod en nyordning som den skitserede med hensyn til behandlingen af ægteskabssagerne.

PRÆSIDENTEN FOR VESTRE LANDSRET

Viborg, den 19. februar 1969.

I besvarelse af justitsministeriets skrivelse af 10. d.m. (L.A.1969. 41002-3) om, hvorvidt det vil være muligt og hensigtsmæssigt at gennemføre en ordning, hvorefter ægteskabssagerne henlægges til én eller enkelte af landsrettens afdelinger, skal man udtale, at en sådan henlæggelse vil være praktisk mulig, men at man fra landsrettens side ikke finder en sådan ordning hensigtsmæssig. Den vil tværtimod efter landsrettens opfattelse stride mod afgørende praktiske og retsplejemæssige hensyn.

Det skal indledningsvis bemærkes, at henlæggelse til en bestemt afdeling i hvert fald for vestre landsrets vedkommende ikke — som det formentlig er forslagsstillernes tanke — vil føre til, at det altid bliver de samme dommere, der kommer til at behandle disse sager. Man følger her den regel, at de enkelte afdelingers normale sammensætning ændres med et mellemrum på 1½-2 år. Desuden sker der hyppige ændringer, når en af landsrettens dommere har forfald på grund af sygdom eller af anden grund, og endelig er der ved landsretten til stadighed tre konstituerede dommere, der af hensyn til deres uddannelse og landsrettens muligheder for at udtale sig om deres kvalifikationer i løbet af de 4 til 6 måneder, de er ved retten, placeres ved flere forskellige afdelinger.

Denne ordning er gennemført for at sikre, at dommernes indstilling til den enkelte sag i mindst mulig grad bliver præget af rutine og på forhånd fastlagte synspunkter, som det let kunne blive tilfældet, hvis de samme dommere sad sammen i mange år. Såfremt de desuden i væsentlig grad kom til at beskæftige sig med den samme art sager, måtte det befrygtes at ville gå ud over deres alsidighed og deres modtagelighed for nye synspunkter. Det er desuden

for retten som helhed af væsentlig værdi, at samtlige dommere i størst muligt omfang kommer til at arbejde sammen eller har arbejdet sammen, således at retten fremtræder som en enhed og ikke som et antal afdelinger, bestående af tre dommere, der kun kender hinanden og efterhånden kan komme til at se ret ens på alle sager.

De befrygtede uheldige følger af en fast sammensætning af de enkelte afdelinger ville blive endnu mere udtalte, såfremt man kom ind på at henlægge bestemte sagsgrupper til bestemte afdelinger, således at de specialiserede sig i behandlingen af dem. Spørgsmålet har med mellemrum været rejst i forbindelse med forskellige sagsgrupper, hvor man har ment, at retterne burde tilegne sig specialkundskab, f. eks. har spørgsmålet om færdselsdomstole eller en særlig patentret været rejst. Man har fra domstolens side altid gået imod en sådan ordning; det er forekommet, at man inden for landsretterne har henvist bestemte grupper af sager, såsom tinglysningsafgørelser eller lejesager, til en bestemt afdeling. Motiveringen har her været lovgivningens specielle karakter, navnlig efter indførelse af en ny og kompliceret lovgivning, men man har i hvert fald ved vestre landsret ikke en sådan ordning for noget sagsområde, og motiveringen for at indføre den i ægteskabssager, hvor almenmenneskelig forståelse formentlig har større betydning end specialkendskab til juridiske eller andre teoretiske kundskaber, er derfor særlig svag.

Ud fra de anførte synspunkter er der blandt landsrettens dommere enighed om, at en henlæggelse som den omtalte af samtlige ægteskabssager til en bestemt afdeling ikke alene vil være uhensigtsmæssig, men virke direkte skadeligt på behandlingen af de omhandlede sager.

KØBENHAVNS BYRET

Præsidenten.

Den 26. februar 1969.

Justitsministeriet har ved skrivelse af 10. februar 1969 (j.nr. L.A.1969-41002-3) udbedt sig en udtalelse fra byretten i anledning af en henvendelse fra det om forslaget til en ny ægteskabslov nedsatte folketingsudvalg, der spørger, om det vil være rimeligt eller hensigtsmæssigt at gennemføre en ordning, hvorefter ægteskabssager henlægges til én eller enkelte af byrettens afdelinger.

Jeg skal i den anledning oplyse, at der i byretten modtages ca. 800 ægteskabssager om året. Sagerne fordeles ligeligt mellem rettens 7 borgerlige afdelinger, således at der ved hver afdeling behandles godt 100 ægteskabssager årlig eller mindst 2-3 sager hver uge.

Med den nævnte sagsfordeling må hver af de pågældende afdelinger siges at være rigeligt forsynet med ægteskabssager, og Justitsministeriet.

rigeligt forsynet med ægteskabssager, og der ses ikke at være anledning til at ændre fordelingen i den af folketingsudvalget påpegede retning. Tanken om at fordele sagerne på afdelingerne efter sagernes specielle art er ikke ny. Man har i tidligere tid oprettet specialafdelinger for faderskabssager og visse straffesager, men på ny nedlagt disse afdelinger, idet arbejdet med et stort antal ensartede sager uundgåeligt blev alt for rutinepræget.

Jeg har forelagt folketingsudvalgets henvendelse for byrettens dommere på vort sidste dommermøde. Der var blandt dommerne enighed om, at den skitserede ordning stærkt må frarådes, idet den af de anførte grunde ikke findes stemmende med retsplejens tarv.

Spørgsmål 26:

Bør den praksis, hvorefter en aftale om at begære separation kan tilbagekaldes, indtil bevilling er meddelt, ændres?

Svar:

1. Efter § 52 i den gældende ægteskabslov skal separationsbevilling gives, når ægtefæller, som på grund af dyb og varig uoverensstemmelse finder ikke at kunne fortsætte samlivet, er enige om at ønske separation og om vilkårene for separation.

På samme måde kan ægtefællerne i medfør af § 54, 1. pkt., efter 1½ års separation få bevilling til skilsmisse, når de er enige herom og om vilkårene.

Endelig gælder som almindelig regel efter § 65, at afgørelse om separation eller skilsmisse kan træffes ved bevilling, når begge ægtefæller har fremsat begæring derom.

I modsætning til, hvad der er tilfældet efter §§ 52 og 54, kræves det efter ordlyden af § 65 kun, at ægtefællerne er enige om, at afgørelsen skal træffes ved bevilling, men efter fast praksis vil overøvrigheden ikke påbegynde behandlingen af en sag efter § 65, medmindre ægtefællerne også er enige om, at de vil separeres eller skilles, og om vilkårene.

Efter praksis vil enhver af parterne kunne trække sin begæring om bevilling tilbage, så længe bevillingen ikke er udfærdiget.

Har ægtefællerne ved sagens begyndelse været enige, men opstår der under sagens behandling uenighed, f. eks. om et af vilkårene, skal sagen forelægges for justitsministeriet, der da som alt overvejende hovedregel må nægte at udfærdige bevilling, således at parterne i de tilfælde, der er omfattet af § 65, henvises til at søge skilsmisse ved dom.

2. Efter ægteskabslovforslagets § 46, stk. 2, kan separations- eller skilsmissebevilling kun meddeles, såfremt ægtefællerne er enige om at ønske separation eller skilsmisse ved bevilling og enige om de i §§ 50, 53 og 58-60 nævnte vilkår, jfr. dog § 49.

Ifølge ægteskabsudvalgets betænkning II, side 93, skal parternes enighed om at ønske bevilling som efter den gældende praksis være til stede, lige til bevillingen foreligger udfærdiget.

3. Efter justitsministeriets opfattelse bør denne praksis opretholdes. Tilbagekal-

delse af et samtykke vil ikke afskære den anden part fra på anden måde at søge at opnå skilsmisse eller separation, idet det altid er muligt at anlægge sag ved domstolene. Forudsætningen for ægteskabslovforslagets regel om adgangen til at opnå separation eller skilsmisse ved bevilling er, at de administrative myndigheder ikke kommer til at afgøre egentlige tvister om, hvorvidt betingelserne for separation eller skilsmisse er til stede, eller om et eller flere vilkår. Denne forudsætning ville ikke være opfyldt, dersom overøvrigheden skulle udfærdige bevilling på grundlag af et andragende, som en af underskriverne havde tilbagekaldt. Denne vurdering af de administrative myndigheds funktion indgår også i begrundelsen for bestemmelsen i lovforslagets § 46, stk. 3, hvorefter bevilling skal nægtes, dersom det findes betænkeligt at meddele bevilling. Endelig måtte en ændring af den gældende praksis formentlig forudsætte en nærmere regulering af, fra hvilket tidspunkt det var udelukket at tilbagekalde samtykket, eller nærmere regler om betingelserne for, at overøvrigheden kunne se bort fra tilbagekaldelsen.

Det tilføjes, at det foreliggende spørgsmål efter justitsministeriets opfattelse ikke har en sådan sammenhæng med det i anden forbindelse rejste spørgsmål om ændring af den nugældende praksis vedrørende tilbagekaldeligheden af familieretlige erklæringer, navnlig samtykke til adoption, at det bør medinddrages under de bebudede overvejelser af dette spørgsmål.

Spørgsmål 27:

Hvad tænkes der nærmere på, når det i forslaget § 47, stk. 3, siges, at ministeren kan træffe bestemmelse om, at rådgivning i en familierådgivningsinstitution skal kunne træde i stedet for mægling?

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 76 foretages mægling mellem ægtefællerne af præsten eller overøvrigheden.

2. Ægteskabsudvalget nedsatte under sit arbejde med ægteskabsloven et arbejdsudvalg vedrørende mægling. I dette udvalgs indstilling, der er aftrykt som bilag 4 i betænkning II, side 157-63, blev det anbefalet at bibeholde de eksisterende mæglings-

myndigheder, og at tilvejebringe mulighed for, at mæglingsmyndigheden, hvor en videregående mæglingsvirksomhed er indiceret, kan udsætte mæglingsforsøget og samtidig opfordre parterne til frivilligt at søge bistand hos en institution, der kan foretage en nærmere undersøgelse af forholdene og rådgive og yde hjælp (betænkningen side 160-61). Arbejdsudvalget gennemgik i sin indstilling de eksisterende familierådgivningsinstitutioner, herunder familierådgivningen på Koføeds skole, familierådgivningsklinikkerne under Landsforeningen for Mentalhygiejne, familierådgivningskonsultationen under Mødrehjælpsinstitutionen i København og de i forsorgslovgivningen nævnte børnerådgivningsklinikker (betænkningen side 161-62). Endvidere omtalte arbejdsudvalget — uden at tage noget definitivt standpunkt — spørgsmålet om etablering af særlige familierådgivningsinstitutioner, eventuelt i tilknytning til eller ved udbygning af allerede eksisterende institutioner (betænkningen side 162).

Ægteskabsudvalget henviste i betænkningen side 96-97 til disse undersøgelser og foreslog derefter gennemførelse af den regel, der er optaget som § 47, stk. 3, i det foreliggende lovforslag.

3. Efter denne bestemmelse fastsætter justitsministeren regler om mægling og kan fastsætte frister for mæglings afslutning og træffe bestemmelse om, at rådgivning i en familierådgivningsinstitution skal kunne træde i stedet for mægling.

I en om ægteskabsudvalgets lovudkast afgivet udtalelse af 22. april 1965, som tidligere er tilsendt folketingsudvalget, har direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen redegjort dels for de under børne- og ungdomsforsorgen anerkendte rådgivningscentre, dels for familievejledningsordningerne.

Socialministeriet har i skrivelse af 27. februar 1969 til justitsministeriet udtalt:

„I skrivelse af 14. februar 1969 ... har justitsministeriet ... udbedt sig en udtalelse om betydningen af bestemmelsen i lovforslagets § 47, stk. 3, om eventuel rådgivning i en familierådgivningsinstitution i stedet for mægling på baggrund af den udbygning af familierådgivningsinstitutioner, der har fundet sted siden 1965.

I denne anledning skal man bemærke, at

der på nuværende tidspunkt er anerkendt 7 rådgivningscentre for børne- og ungdomsforsorg i henhold til § 61 i loven af 4. juni 1964 om børne- og ungdomsforsorg. Da disse centres virksomhed består i dels på foranledning af børne- og ungdomsværn, dels på foranledning af forældre at foretage undersøgelse og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder, og da centrenes kapacitet udnyttes fuldt ud til varetagelse af denne opgave, således at der endog ved flere centre er ventelister, må det skønnes, at centrene ikke i deres nuværende form er i stand til at påtage sig rådgivning i forbindelse med ægteskabssager.

For så vidt angår de familievejledningsordninger, der omhandles i kap. 3 i loven om børne- og ungdomsforsorg, kan bemærkes, at der på nuværende tidspunkt er anerkendt så mange ordninger efter lovens § 19, at langt den overvejende del af landets befolkning er omfattet af en familievejledningsordning. Imidlertid har behovet for familievejledning vist sig at være så stort, at familievejledningsordningerne i deres nuværende form ikke vil kunne påtage sig opgaver, der går ud over den i lovens § 18 omhandlede vejledning og støtte til familier med børn.“

4. Der er endnu ikke i ministeriet taget skridt til udfærdigelse af de regler om mægling, der skal fastsættes i medfør af lovforslagets § 47, stk. 3. Efter de nu foreliggende oplysninger må det antages, at en udnyttelse af den i udvalgets spørgsmål omtalte myndiggørelse for justitsministeren ikke bliver aktuel i den nærmeste fremtid.

Spørgsmål 28:

Vil forslaget § 47, stk. 4, efter ministerens mening kunne udgå af lovforslaget?

Svar:

1. Hvis en ægtefælle trods tilsigelse fra vedkommende myndighed undlader at give møde til mægling eller vilkårsforhandling, kan vedkommende overøvrighed efter § 76, stk. 5, i den gældende ægteskabslov pålægge ægtefællen en bøde fra 10 til 500 kr., der tilfalder vedkommende kommunale kasse.

2. Ægteskabsudvalgets særlige arbejdsudvalg vedrørende mægling fandt, at udeblivelse efter tilsigelse til mægling fortsat burde kunne medføre bødestraf, idet mæg-

lingsreglerne ellers ikke ville få den fornødne effektivitet. Man foreslog imidlertid den gældende bestemmelse ændret således, at det i bestemmelsen blot fastsættes, at udelivelse uden lovligt forfald straffes med bøde. Bøde vil herefter kun kunne fastsættes efter de almindelige regler herom, d.v.s. af politimesteren ved bødeforelæg eller af domstolene, og sagerne vil i retten blive behandlet som politisager, jfr. betænkning II, s. 163.

Ægteskabsudvalget tilsluttede sig dette, jfr. betænkning II, s. 97.

3. Efter ægteskabslovforslagets § 47, stk. 4, kan i overensstemmelse hermed den, der uden lovligt forfald undlader at efterkomme en tilsigelse til mægling, straffes med bøde.

4. Medens det efter den gældende lov er meget vanskeligt at få gennemført en separations- eller skilsmisssesag, dersom en af parterne vægrer sig ved at møde, er det efter lovforslagets § 47, stk. 2, 1. pkt., muligt at fremme ægteskabssagen efter to forgæves forsøg på at få en af ægtefællerne til at møde til mægling.

Når mæglingsinstitutionen foreslås opretholdt, sker det ud fra den betragtning, at mægling i hvert fald i nogle tilfælde er af værdi. Som altovervejende hovedregel skal mægling derfor forsøges, og dette bør så vidt muligt ske ved, at begge ægtefællerne giver møde. Den særlige regel i forslaget § 47, stk. 2, 1. pkt., bør derfor ikke medføre, at man principielt ophæver ægtefællernes retlige pligt til at give møde til mægling. Denne pligt består alene i kraft af bødebestemmelsen i § 47, stk. 4, og denne bestemmelse bør derfor efter justitsministeriets opfattelse bibeholdes i lovforslaget.

Kapitel 6. Separations- og skilsmissevilkår og ændring af vilkårene m. v.

Spørgsmål 29:

Ministerens kommentarer til en regel om, at forældremyndigheden over børn over en vis alder, f. eks. 12 år eller 14 år, ikke mod barnets ønske kan tillægges den ene af forældrene.

Svar:

1. De gældende regler om fordelingen af forældremyndigheden ved ophævelse af samlivet, separation eller skilsmisse findes i myndighedslovens § 24. Blandt de momen-

ter, der skal tages i betragtning ved afgørelsen, nævnes i disse regler hensynet til barnets tarv, hvorimod spørgsmålet om, hvorvidt der skal tages hensyn til barnets ønsker, ikke er omtalt.

Ernst Andersen anfører i Familieret, 2. udg., 1967, s. 178, under en gennemgang af de hensyn, der tillægges betydning ved forældremyndighedsafgørelsen, at det også spiller en rolle, om et barn, der er modent og ikke under pres, selv udtaler ønske om at være hos den ene eller den anden af forældrene, jfr. princippet i adoptionslovens § 5, hvorefter adoptionsbevilling, når den, som ønskes adopteret, er over 12 år, ikke bør meddeles uden den pågældendes samtykke, medmindre indhentelsen af samtykket skønnes at være til skade for barnet.

Fra retspraksis kan henvises til højesteretsdommen i U.f.R. 1960, s. 137, hvor to af de børn, hvorom sagen drejede sig, og som var godt 15 og godt 14 år gamle, afgav vidneforklaring om, at de helst ville være hos moderen, der herefter fik tillagt forældremyndigheden over disse børn. Østre landsret har (U.f.R. 1963, s. 252) afsagt en kendelse, hvorefter det fandtes rimeligt, at to børn, henholdsvis 17½ og 15½ år gamle, fik lejlighed til at udtale sig om forældremyndighedsspørgsmålet, hvorfor de skulle afhøres som vidner under ægteskabssagen. Endelig har Østre landsret (U.f.R. 1964, s. 763) udtalt, at afhøring af en 15-årig pige under en ægteskabssag om, hos hvem af parterne hun ønskede at være, ikke kunne tillades, da den fandtes uheldig for barnet og efter det oplyste var uden betydning.

Københavns byret har oplyst, at et barns klart udtalte ønske utvivlsomt vil blive retten bekendt gennem forældrenes forklaring eller ved bevisførelsen i øvrigt. I de statistisk set meget få sager, hvor forældremyndighedsspørgsmålet er meget tvivlsomt, og hvor det anses for nødvendigt at tilvejebringe et fyldigere grundlag for rettens afgørelse, vil man indhente erklæring fra vedkommende børne- og ungdomsværn, såfremt barnet har været under forsyrg, eller udvalget i øvrigt har kendskab til parternes forhold, eller man vil indhente erklæring fra en speciallæge i børnepsykiatri. Dette sidste sker i øjeblikket formentlig i ca. 25 sager årligt for Københavns byrets vedkommende. I meget sjældne tilfælde afhøres efter par-

ternes indtrængende henstilling store børn i retten om spørgsmålet. Afhøringen foretages i så fald i almindelighed af dommeren.

Østre landsret har oplyst, at domstolene generelt stiller sig afvisende over for anmodninger om afhøring af børn i retten i ægteskabssager til oplysning om, hos hvem af forældrene de helst vil opholde sig.

Vejle amt har oplyst, at der i praksis foretages ret omfattende undersøgelser med henblik på at søge forældrenes egnethed som forsørgere og opdragere belyst, ligesom forældrenes praktiske muligheder for at have børnene under tålelige forhold bedømmes med særlig vægt på boligstandard og muligheder for børnenes pasning. I undersøgelserne indgår også jævnlige samtaler med børn, der har opnået en sådan alder, 13-14 år, at man med rimelighed kan formode, at de selv kan have dannet sig en nogenlunde begrundet mening om forholdene. Jo ældre barnet er, des større vægt lægger man i almindelighed på dets egen mening, men de øvrige forhold kan medføre, at barnets eget ønske må vige for andre hensyn til dets tarv.

Justitsministeriet har kun i få sager måttet tage stilling til forældremyndighedsafgørelser i forbindelse med samlivsophævelse, og langt de fleste af ministeriets sager om forældremyndighedsspørgsmål vedrører ændring af en afgørelse truffet i forbindelse med separation eller skilsmisse ved bevilling, hvor ægtfællerne således oprindelig har været enige om forældremyndighedsspørgsmålet.

Det er vanskeligt på grundlag af sagerne at udtale, på hvilket alderstrin man begynder at lægge vægt på barnets eget ønske. Er barnet ikke fyldt 12 år, har man i praksis ikke tillagt dets eget ønske særlig betydning, og man har ikke ex officio foranlediget, at barnet udtalte sig til sagen. Er barnet mellem 12 og 15 år, vil man normalt søge tilvejebragt klarhed over barnets eventuelle stilling til sagen. Barnets ønske vil blive tillagt stor vægt ved afgørelsen af forældremyndighedsspørgsmålet, uden at man dog kan sige, at ønsket er eneafgørende. Er barnet fyldt 15 år, vil afgørelsen af, hvem der skal have forældremyndigheden, som alt-overvejende hovedregel blive truffet i overensstemmelse med barnets ønske, og barnet vil i disse tilfælde altid blive hørt.

I langt de fleste sager, hvor barnet er mellem 12 og 15 år, har barnets ønske om at være hos en af forældrene været støttet af de i øvrigt foreliggende oplysninger; typisk har barnet i kortere eller længere tid opholdt sig hos den af forældrene, som nu ønsker forældremyndigheden overført til sig.

2. Reglerne om fordelingen af forældremyndigheden i tilfælde af separation og skilsmisse findes i ægteskabslovsforslagets § 51, og reglerne om spørgsmålets afgørelse i forbindelse med samlivsophævelse findes i forslaget til ændring af myndighedslovens § 24.

Hverken i disse bestemmelser eller i ægteskabsudvalgets betænkning omtales spørgsmålet om en hensyntagen til større børns egne ønsker.

3. Justitsministeriet har i anledning af udvalgets spørgsmål indhentet udtalelser fra præsidenterne for Østre og Vestre landsret samt Københavns byret, overpræsidenten i København og en række amtmænd.

Samtlige myndigheder fraråder en regel, hvorefter forældremyndigheden over børn over en vis alder, f. eks. 12 eller 14 år, ikke imod barnets ønske kan tillægges den ene af forældrene. I udtalelserne fremføres bl. a. følgende betragtninger:

Den foreslåede bestemmelse, der formentlig kun skulle tage sigte på de tilfælde, hvor der var strid mellem forældrene om fordelingen af forældremyndigheden, ville gennemhulle det kriterium, som lovgivningen hidtil har lagt til grund, nemlig hensynet til barnets tarv.

Selv om man fastlægger grænsen til f. eks. 14 år, må det antages, at børnene i adskillige tilfælde slet ikke har den fornødne modenhed til at vurdere, hvilken løsning de er bedst tjent med. Børnenes ønsker kan endvidere ændres hurtigt og variere fra en vag foretrukken af til en voldsom afstandtagen fra den ene af forældrene. Hertil kommer, at påvirkningen fra forældrene, som under en sådan regel vil kunne føle sig stærkt fristet til at konkurrere om børnenes gunst, vil gøre værdien af børnenes valg højst problematisk.

Endelig forekommer det meget betænkeligt at bringe børnene i den samvittigheds-konflikt at skulle træffe et sådant valg mellem forældrene.

Justitsministeriet, der kan tiltræde disse

synspunkter, må derfor tage afstand fra en regel af det i spørgsmålet skitserede indhold.

Som det også er fremhævet i de modtagne udtalelser og i den redegørelse, der er givet ovenfor om gældende praksis, bør der i et vist omfang gives større børn medindflydelse på afgørelsen af forældremyndigheds-spørgsmålet, og der må tillægges et stort barns eget ønske betydelig vægt. Det kunne derfor overvejes, om det ved en særlig lovbestemmelse burde sikres, at der blev givet børn over en vis alder adgang til at udtale sig. Dette vil rejse spørgsmål om, hvorledes en sådan udtalelseret skulle praktiseres, herunder om erklæringen skulle afgives i retten, og det måtte være muligt i særlige tilfælde at undlade at indhente en erklæring fra barnet. Selv gennemførelse af en regel, som blot sikrede børn over en vis alder ret til at udtale sig, ville imidlertid efter justitsministeriets opfattelse være betænkelig under hensyn til det vanskelige valg, barnet ville blive udsat for, og risikoen for påvirkning udefra.

Justitsministeriet finder det derfor rigtigst, at det som hidtil overlades til rettens og overøvrighedens skøn, om man finder, at barnet bør afgive en udtalelse eller ej, og hvor megen vægt der skal lægges på barnets udtalelser.

Spørgsmål 30:

Vil justitsministeren kunne tiltræde, at reglen i forslagets § 51, sidste punktum, om, at forældremyndigheden over børn under 2 år i almindelighed bør tillægges moderen og den tilsvarende regel i den under nr. 1 i forslag til lov om ændring af myndighedsloven (lovforslag nr. 30) foreslåede affattelse af myndighedslovens § 24, stk. 1, udgår.

Svar:

1. Efter den gældende myndighedslov § 24, stk. 1, jfr. stk. 2, om fordelingen af forældremyndigheden bl. a. i tilfælde af separation og skilsmisse bør børn under 2 år kun under ganske særlige omstændigheder fjernes fra moderen.

I familieretskommissionens lovudkast i betænkningen af 1913 fandtes der ikke en tilsvarende bestemmelse. Det anførtes i betænkningen s. 260 bl. a., at børnenes tarv ikke sjældent kan tilsige, at små børn skal

følge moderen, men at dette dog ikke kunne opstilles som en almindelig regel.

Bestemmelsen blev indføjet i lovforslaget under landstingsbehandlingen (Rigsdags-tidende 1921-22, tillæg B, sp. 3289).

2. I ægteskabsudvalgets lovudkast § 49, stk. 1, findes en bestemmelse, der svarer til den i spørgsmålet omtalte. Der er ikke til-sigtet nogen realitetsændring i forhold til den gældende regel udover at gøre den lidt smidigere.

Bestemmelsen omtales i betænkning II, s. 103, hvor man bl. a. drøfter spørgsmålet om en forhøjelse af aldersgrænsen.

Ingen af de myndigheder, der har afgivet erklæring om ægteskabsudvalgets lovudkast, har omtalt bestemmelsen.

3. I det norske lovforslag om ændringer i lov om børn i ægteskab foreslås en bestemmelse, hvorefter moderen, så længe barnet er lille, som regel bør have forældremyndigheden, hvis ikke retten når til, at det er bedre for barnet at være hos faderen.

4. Som det fremgår af affattelsen af de i udvalgets spørgsmål omtalte bestemmelser i de to lovforslag, skal afgørelsen af forældremyndighedsspørgsmålet træffes på grundlag af en vurdering af, hvad der særligt under hensyn til børnenes tarv vil være rimeligt. En sådan vurdering vil i almindelighed føre til, at moderen får tillagt forældremyndigheden over små børn. Hvis udvalget finder det rigtigst, at den særlige regel om børn under 2 år udgår af lovforslaget, har justitsministeriet intet at indvende herimod.

Spørgsmål 31:

Kan barnets egen udvikling medtages under udtrykket „væsentligt forandrede forhold“ i forslagets § 52?

Svar:

1. Efter den gældende myndighedslovs § 32 kan forældremyndighedsafgørelser i henhold til myndighedslovens kapitel 3, herunder afgørelser i forbindelse med separation og skilsmisse, senere forandres på begæring af en af forældrene, hvis væsentligt forandrede forhold kræver det.

Ernst Andersen skriver i Familieret, 2. udg., 1967, side 189-90 om bestemmelsen:

„Ligesom det ved den oprindelige afgørelse i første række var overvejelser om, hvad hensynet til barnets tarv tilsiger, der

blev afgørende for udfaldet, er det ved afgørelser om omgørelse betragtninger over, hvad hensynet til barnets tarv nu kræver, der er udslagsgivende. Det er ikke nok, at forholdene har forandret sig væsentligt. Det kræves desuden, at de har forandret sig således, at hensynet til børnenes tarv kræver, at afgørelsen gøres om.

Heraf følger en stærk begrænsning af anvendelsesområdet for § 32. Børn skal have lov til at vokse op i ro og skal ikke være kastebold mellem stridende forældre. Når der er forløbet nogen tid, skal der meget stærke grunde til at gennemføre en forandring. De tilfælde, hvor der kan blive tale om omgørelse, bliver derfor navnlig sådanne, hvor den af forældrene, som har fået tillagt forældremyndigheden, har gjort sig skyldig i grov forsømmelse af barnets pasning og opdragelse eller på anden måde har vist sig uegnet til at tage sig af barnet, idet han f. eks. er blevet sindssyg eller er blevet idømt langvarig fængselsstraf. Der kan også blive tale om overførelse, hvis barnet gennem længere tid har opholdt sig hos den anden efter aftale eller stiltiende godkendelse.

Som eksempel fra retspraksis henvises til en højesteretssag fra 1941 (U.f.R. 1941, side 281), hvor der var rejst spørgsmål om ændring af en 5½ år gammel afgørelse, hvorved forældremyndigheden over en pige og en dreng, der nu var henholdsvis knap 13 og knap 9 år gamle, var blevet tillagt moderen. Faderens begrundelse for kravet om ændring var dels børnenes nuværende alder, dels at moderen havde indgået nyt ægteskab. Ingen af de tre retsinstanter fandt, at der forelå væsentligt forandrede forhold. Over for et flertal på 6 højesteretsdommere stod et mindretal på 3, der ville overføre forældremyndigheden over drengen til faderen, bl. a. fordi hensynet til drengens udvikling og uddannelse i de kommende år talte stærkt for at overlade ansvaret og omsorgen for drengen til faderen.

Der er ikke i justitsministeriet fundet praksis til belysning af spørgsmålet. Det må dog i tilslutning til besvarelsen af udvalgets spørgsmål 23 påpeges, at man, hvis barnet er over 15 år, også ved ændring af den oprindelige afgørelse vil lade barnets ønske være udslagsgivende, ligesom man, når barnet er over 12 år, vil tillægge barnets ønske stor vægt.

2. Efter ægteskabslovsforslaget § 52 kan aftale eller afgørelse om forældremyndighed ændres ved dom, såfremt væsentligt forandrede forhold kræver det, og efter forslaget til myndighedslovens § 32, stk. 2, kan afgørelser i henhold til myndighedslovens kapitel 3 ændres af overøvrigheden, såfremt væsentligt forandrede forhold kræver det.

Det materielle kriterium for ændring er således opretholdt uændret, jfr. betænkning II, s. 106.

3. Det under 1 anførte viser, at man normalt ikke vil tillægge barnets udvikling i tiden efter den oprindelige afgørelse en sådan vægt, at dette kan medføre en ændring af afgørelsen, men efter dissensen i den omtalte højesteretsdom kan det tænkes, at man i ganske særlige tilfælde vil lade hensynet til barnets udvikling være afgørende.

Hvis man udtrykkeligt i bestemmelsen gav udtryk for, at barnets alder og udvikling i sig selv skulle kunne udgøre „væsentligt forandrede forhold“, ville man efter justitsministeriets vurdering prisgive det hensyn til at sikre barnet en rolig udvikling, som med rette er fremhævet af Ernst Andersen. Selv om domstolene antagelig kun i begrænset omfang ville finde, at det på grund af ændringer med hensyn til alder og udvikling ville stemme med barnets tarv at ændre den tidligere truffne afgørelse af forældremyndighedsspørgsmålet, ville bestemmelsen kunne virke procesfremmende, og den uvished om den fremtidigt gældende ordning, som en eller flere retssager om spørgsmålet måtte medføre, ville virke belastende, ikke mindst for halvstore eller store børn.

Efter justitsministeriets opfattelse bør man heller ikke i bestemmelsen særligt fremhæve, at der i sager om eventuel ændring af den tidligere truffne afgørelse skal tages særligt hensyn til barnets alder og udvikling. Dels er det overflødig at præcisere, at disse forhold må indgå i overvejelserne med betydelig vægt, dels vil det næppe være rigtigt generelt at foreskrive, at der skal tillægges specielt disse hensyn større betydning end andre forhold, som måtte være relevante i den enkelte sag.

Spørgsmål 32:

Ministerens kommentarer til en ændring af betingelsen „såfremt væsentligt foran-

drede forhold“ i forslaget § 52 til: „når barnets tarv tilsiger det“.

Svar:

Som det fremgår af besvarelsen af udvalgets spørgsmål 31, svarer det materielle kriterium i forslaget § 52 til det gældende, jfr. myndighedslovens § 32. Idet man om fortolkningen af den foreslåede bestemmelse henviser til besvarelsen af spørgsmål 31, skal man fremhæve, at det efter justitsministeriets opfattelse ikke ville være rigtigt som angivet i det nu stillede spørgsmål at udelade kravet i § 52 om, at forholdene skal have forandret sig væsentligt. Hvis dette ikke præciseres i bestemmelsen, vil denne vanskeligt kunne undgå at virke procesfremmende med den heraf følgende belastning ikke mindst for børnene.

Justitsministeriet vil imidlertid ikke have indvendinger imod, at hensynet til barnets tarv omtales i bestemmelsen ved følgende affattelse af denne:

„§ 52. Aftale eller afgørelse om forældremyndighed kan ændres ved dom, såfremt det på grund af væsentligt forandrede forhold findes påkrævet af hensyn til børnenes tarv.“

Det tilføjes, at der i givet fald må foretages en tilsvarende ændring i forslaget til ændring af myndighedslovens § 32, stk. 2.

Spørgsmål 33:

Vil det være ønskeligt, om man i forslaget § 54 fremdrog problemet om et særligt uddannelsesbidrag?

I tilknytning til dette bedes det oplyst, hvilke muligheder der er for at give offentlig bistand til uddannelse i denne situation (f. eks. overrevalideringen, mødrehjælpen og socialkontorerne), samt hvad der faktisk gøres.

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 68, stk. 1, jfr. § 69, skal der ved afgørelsen af, hvorvidt der skal svares bidrag til den anden ægtefælle efter separation eller skilsmisse og bidragets størrelse, tages hensyn bl. a. til, i hvilket omfang den, der ønsker bidrag, selv kan skaffe sig et efter sine livsforhold tilstrækkeligt underhold.

2. Efter ægteskabslovsforslagets § 54, stk. 2, skal afgørelsen af spørgsmålet om

bidragspligt, herunder pligtens varighed og bidragets størrelse bl. a. træffes under hensyn til, i hvilket omfang den, der ønsker bidrag, selv kan skaffe sig et efter sine livsvilkår tilstrækkeligt underhold.

Ifølge ægteskabsudvalgets betænkning II, side 108, tages der ved fastsættelsen af bidragsperioden hensyn til alder og indtjeningsevne, ligesom der tages hensyn til, om ægtefællen behøver et „igangsatningsbidrag“ for i en overgangsperiode at kunne uddanne sig til et erhverv eller eventuelt gennemgå en genoptræning inden for et tidligere arbejdsområde. Endelig tages der også hensyn til, om den bidragsberettigede har fået forældremyndigheden over små børn og derved er hæmmet i mulighederne for at påtage sig et arbejde.

Efter praksis fastsættes der ikke særlige bidrag til uddannelse, genoptræning eller lignende, men hvor der foreligger behov for støtte i et sådant øjemed, accepteres det, at ægtefællen i en overgangsperiode undlader at tage lønnet beskæftigelse, d. v. s., at der for denne periode ses bort fra hendes indtjeningsevne. På tilsvarende måde kan der, hvor den bidragspligtige opgiver eller begrænser sin erhvervsindtægt for at søge uddannelse efter omstændighederne tages hensyn hertil ved bidragsberegningen, idet der ved afgørelsen kan lægges større vægt på hans faktiske indtægt end på hans erhvervssevne. Behovet for hjælp til den bidragsberettigede under uddannelse eller genoptræning er i ministeriets praksis også i enkelte tilfælde tilgodeset ved en vis udstrækning af bidragsperiodens længde udover det, som ellers ville være det normale i det enkelte tilfælde.

I kortvarige, barnløse ægteskaber vil de nævnte synspunkter efter omstændighederne kunne være afgørende for, om der overhovedet skal ydes bidrag.

3. Som det fremgår heraf, er der efter de gældende og foreslåede bestemmelser mulighed for på tilstrækkelig smidig måde at tage hensyn til behovet for en ægtefælles uddannelse og genoptræning efter separation og skilsmisse, og denne mulighed udnyttes i praksis. Som det er fremhævet nedenfor under 4, er der endvidere mulighed for at give offentlig støtte til uddannelse eller genoptræning af enlige mødre med børn.

Justitsministeriet finder herefter ikke, at

der er grund til i forslaget § 54 særligt at fremhæve muligheden for at tilgodese et eventuelt behov for støtte til uddannelse eller genoptræning.

4. Som besvarelse af sidste led i udvalgets spørgsmål har socialministeriet i skrivelse af 8. februar 1969 oplyst:

„1. I henhold til § 56, stk. 3, i lov om offentlig forsorg kan der til enlige mødre, der har børn under 18 år, om fornødent ydes hjælp, herunder løbende underholdshjælp, til dækning af særlige udgifter, der er nødvendige til en efter forholdene rimelig uddannelse, som kan forventes bedre at sætte de pågældende i stand til at forserge sig selv og deres børn.

Det kan i denne forbindelse oplyses, at det af Statistiske Efterretninger 1968, nr. 13, fremgår, at der for finansårene 1964-65 og 1965-66, foruden overgangshjælp til enlige mødre, er ydet anden hjælp til henholdsvis 152 og 120 andre enlige mødre, uden at det dog kan oplyses, i hvor mange af disse tilfælde hjælpen er ydet i uddannelsesøjemed.

Den samlede udgift for det offentlige til sådan hjælp udgjorde i finansåret 1967-68 ca. 179.000 kr.

Det bemærkes, at der påtænkes fremsat forslag om en ændring af nævnte lovbestemmelse, hvorefter denne bl. a. kommer til at omfatte også enlige fædre.

2. I henhold til § 1, stk. 5, i lov om mødrehjælpsinstitutioner kan institutionerne efter undersøgelse i det enkelte tilfælde yde hjælp til uddannelse m. v. af enlige mødre.

Mødrehjælpsinstitutionernes udgift til den omhandlede hjælp udgjorde i finansåret 1967-68 2.477.678 kr., finanslovbevillingen for indeværende finansår udgør 3.200.000 kr. og er for finansåret 1969-70 foreslået forhøjet til 4.000.000 kr.

Det kan oplyses, at ifølge en af mødrehjælpsinstitutionen i København foretaget opgørelse over de klienter, der i finansåret 1967-68 har modtaget uddannelseshjælp gennem denne institution, i alt 423 (godt halvdelen af det samlede antal klienter ved mødrehjælpsinstitutionerne, der har modtaget sådan hjælp), var 86 kvinder tidligere gifte.

3. Med hensyn til mulighederne for at yde hjælp i henhold til lov om revalidering bemærkes, at til personer i den angivne situation kan der i henhold til lovens § 6,

stk. 1, hvis de er erhvervshæmmede af fysiske eller psykiske lidelser, af revalideringsnævnet ydes hjælp til arbejdsprøvning, optræning, undervisning eller faglig uddannelse, der foregår uden for de institutioner og foranstaltninger, der modtager driftstilskud i henhold til § 5, når en væsentlig og ikke blot forbigående bedring af erhvervsevnen derved vil kunne opnås, eller der er fare for, at en væsentlig og ikke blot forbigående nedsættelse af erhvervsevnen vil indtræde, såfremt foranstaltningen undlades. Hjælp kan alene ydes i det omfang, udgifterne ved foranstaltningen ikke afholdes efter reglerne i lovgivningen om erstatning i ulykkestilfælde, om særforborg eller i henhold til anden lovgivning.

I henhold til revalideringslovens § 6, stk. 2, finder bestemmelserne i stk. 1 tilsvarende anvendelse på personer, der er erhvervshæmmede af andre årsager end de i stk. 1 nævnte, dog således, at afgørelsen træffes og hjælpen ydes af det sociale udvalg efter forud indhentet erklæring fra det stedlige revalideringscenter.

Den nuværende statistik indeholder ikke en opgørelse af, i hvilket omfang denne hjælp er kommet fraseparerede og fraskilte til gode.“

Spørgsmål 34:

I tilslutning til besvarelsen af udvalgets spørgsmål 33 anmodes ministeren om at udarbejde ændringsforslag, hvorefter der i forslaget § 54 fremdrages muligheden for et særligt uddannelsesbidrag.

Svar:

1. Såfremt man i loven skal fremdrage muligheden for et særligt uddannelsesbidrag til ægtefællen, vil dette efter justitsministeriets opfattelse mest hensigtsmæssigt kunne ske ved en tilføjelse til lovforslagets § 54, stk. 2, 2. pkt. Bestemmelsen ville da kunne affattes således:

„Stk. 2. Afgørelser efter stk. 1 træffes under hensyn til, i hvilket omfang den, der ønsker bidrag, selv kan skaffe sig et efter sine livsvilkår tilstrækkeligt underhold, og hvorvidt den anden part efter sine økonomiske forhold og de øvrige omstændigheder formår at udrede bidrag. Endvidere tages der hensyn til ægteskabets varighed og til, om den, der ønsker bidrag, har behov for støtte

Bilag til bet. o. lovf. om ægteskabs indgåelse og opløsning m. m.

til uddannelse eller lignende. Bidragspligt kan i almindelighed ikke pålægges en ægtefælle, hvis den anden ægtefælle må antages ved sin livsførelse at have forårsaget separationen eller skilsmissen."

2. Som det fremgår af besvarelsen af udvalgets spørgsmål 33, finder justitsministeriet ikke, at der er grund til i forslaget § 54 særligt at fremhæve muligheden for at tilgodese et eventuelt behov for støtte til uddannelse eller genoptræning. En tilføjelse til § 54, stk. 2, som skitseret ovenfor under 1 synes at indebære risiko for, at andre momenter, der må tages i betragtning ved afgørelsen, f. eks. om der er børn i ægteskabet, ægtefællens alder og helbredstilstand, vil kunne glide i baggrunden.

Fremfor en ændring af lovforslagets § 54, stk. 2, ville man derfor foretrække, at spørgsmålet blot blev fremhævet i udvalgets betænkning, og i de forskrifter, der vil blive udsendt til overøvrigheden i forbindelse med lovens gennemførelse.

Spørgsmål 35:

I tilslutning til besvarelsen af udvalgets spørgsmål 34 anmodes om en ny formulering af forslaget § 54, stk. 2, således at muligheden for et særligt uddannelsesbidrag til ægtefællen fremdrages.

Svar:

1. Muligheden for ved fastsættelsen af underholdsbidrag at tage hensyn til et eventuelt behov for støtte til uddannelse el. lign., vil kunne fremhæves ved følgende affattelse af lovforslagets § 54, stk. 2:

„Stk. 2. Afgørelser efter stk. 1 træffes under hensyn til, i hvilket omfang den, der ønsker bidrag, selv kan skaffe sig et efter sine livsvilkår tilstrækkeligt underhold, og hvorvidt den anden part efter sine økonomiske forhold og de øvrige omstændigheder formår at udrede bidrag. Endvidere tages der hensyn til ægteskabets varighed. Der kan tillige tages hensyn til, om den, der ønsker bidrag, har behov for støtte til uddannelse eller lignende. Bidragspligt kan i almindelighed ikke pålægges en ægtefælle, hvis den anden ægtefælle må antages ved sin livsførelse at have forårsaget separationen eller skilsmissen.“

2. Det tilføjes, at justitsministeriet af de grunde, som er anført i besvarelsen af ud-

valgets spørgsmål 33, fortsat vil foretrække, at spørgsmålet blot fremhæves i udvalgets betænkning og i de forskrifter, der vil blive udsendt til overøvrigheden i forbindelse med lovens gennemførelse.

Spørgsmål 36:

Ministerens kommentarer til at udelade sidste punktum i forslaget § 54, stk. 2, udbedes.

Svar:

1. Efter den gældende ægteskabslov § 68, stk. 1, jfr. § 69, må der ikke tillægges den ægtefælle noget bidrag, hvem skylden for separationen eller skilsmissen væsentlig påhviler, medmindre ganske særlige grunde taler derfor.

Om denne bestemmelses betydning i praksis anfører *Ernst Andersen* i *Familieret*, 2. udg., side 170, at der er nogen forskel på domstolenes praksis og administrationens praksis i sager, hvor afgørelsen er henskuet til overøvrigheden. Det beror navnlig på, at administrationen ikke tager hensyn til, hvad der er anført fra mandens side, men bestridt af hustruen, om, at skylden for ægteskabets forlis væsentligt påhviler hende. *Ringgård og Funch Jensen* anfører i ægteskabslovscommentaren, side 118-19, at er der givet separation ved dom, og er der i dommen givet udtryk for, at hustruen bærer skylden for ægteskabets opløsning, har overøvrigheden mulighed for at tage hensyn til skyldsspørgsmålet, men bortset herfra spiller skyldsspørgsmålet en ringe rolle for bidragsfastsættelsen, bl. a. fordi det er meget vanskeligt gennem parternes forklaring til politirapport at danne sig noget sikkert skøn herover.

2. Efter ægteskabslovsforslagets § 54, stk. 1, skal spørgsmålet om bidragspligt afgøres af retten, hvis ikke ægtefællerne selv indgår aftale herom, og efter § 54, stk. 2, 3. pkt., kan bidragspligt i almindelighed ikke pålægges en ægtefælle, hvis den anden ægtefælle må antages ved sin livsførelse at have forårsaget separationen eller skilsmissen.

Som anført i betænkning II, side 108, vil det, selv om det måtte blive statueret, at en ægtefælle ved sin livsførelse har forårsaget separationen eller skilsmissen, således ikke være udelukket at tilkende den pågæl-

dende ægtefælle underholdsbidrag, hvis der i enkelte tilfælde er behov herfor.

3. Da der efter forslaget skal være enighed om bidragsspørgsmålet, hvis ægteskabsagen ønskes gennemført ved bevilning, vil det fremtidig altid blive domstolene, der skal tage stilling til en strid om skyldens betydning for bidragspligten, og administrationens praksis bliver derfor ikke længere relevant. Domstolene har gennem bevisførelsen noget større mulighed for at bedømme skyldsspørgsmålet end administrationen, men også under en retssag kan det ofte være vanskeligt at tage stilling til dette spørgsmål.

I denne forbindelse må det fremhæves, at skyldsspørgsmålet efter ægteskabslovsforslaget generelt bliver af langt mindre betydning end efter gældende ret. Medens den ægtefælle, der ved sin egen livsførelse hovedsagelig er skyld i samlivets ophævelse, i almindelighed ikke kan kræve skilsmisse på grund af samlivsophævelse, jfr. ægteskabslovens § 55, og skyldsspørgsmålet i dag har en vis betydning ved forældremyndighedsafgørelsen, jfr. myndighedslovens § 24, stk. 1, jfr. stk. 2, er reglerne om skyld udeladt af de tilsvarende bestemmelser i forslagets § 37 og § 51. Tilbage bliver herefter foruden reglen i § 54, stk. 2, bestemmelsen i § 34, stk. 1, 2. pkt., hvorefter en ægtefælle ikke kan opnå separation på grund af forholdets ødelæggelse, såfremt ødelæggelsen hovedsagelig beror på ægtefællens eget forhold. Skylden vil derfor komme til at spille en langt mindre rolle i ægteskabsagerne end hidtil, og vil derfor formentlig også blive trængt i baggrunden i relation til bidragsspørgsmålet.

4. Betydningen af bestemmelsen i § 54, stk. 2, må derfor ikke overvurderes. På den anden side kan det næppe afvises, at der vil kunne forekomme tilfælde, hvor det kunne synes mindre rimeligt, dersom man ved bidragsafgørelsen skulle bortse fra skylden.

Justitsministeriet vil på grund af reglens forholdsvist ringe betydning imidlertid ikke have afgørende indvendinger imod, at bestemmelsen i forslagets § 54, stk. 2, 3. pkt., udgår, såfremt udvalget ønsker det. Det bør imidlertid i så fald efter justitsministeriets opfattelse overvejes, om det i lovtæksten eller i bemærkningerne i udval-

gets betænkning bør nævnes, at det ikke vil være udelukket ved afgørelsen at tage hensyn til de oplysninger, der måtte foreligge om årsagen til separationen eller skilsmissen.

Kapitel 7. Ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.

Spørgsmål 37:

Kan den ved ændringsforslag af 14. februar 1969 foreslåede bemyndigelse i en ny § 70 begrænses til at angå de nordiske lande?

Svar:

1. Som det fremgår af bemærkningerne til ændringsforslaget, er den nye bestemmelse, der foreslås indført som § 70 i ægteskabslovsforslaget, udformet med forbillede i reglerne i adoptionslovens §§ 24-25 og § 1, stk. 2, i loven om inddrivelse af underholdsbidrag.

Også i andre love er der gennemført bemyndigelser, hvis karakter svarer til den nu foreslåede regel, men hvis rækkevidde formentlig må betragtes som større end dennes.

Som eksempler på sådanne bemyndigelser kan nævnes bestemmelsen i forsorgslovens § 21, hvorefter der ved traktat kan indrømmes fremmede statsborgere adgang til vedvarende forsørgelse her i landet, samt reglerne i retsplejelovens §§ 223a og 479, stk. 1, hvorefter der ved gensidig overenskomst med fremmed stat kan tillægges udenlandske domme og retsforlig bindende virkning og eksigibilitet her i landet.

2. Om adoption er der optaget regler i konventionen af 6. februar 1931 mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige indeholdende internationalprivatretnlige bestemmelser om ægteskab, adoption og værgeomål. I øvrigt er der ikke indgået overenskomster med fremmede stater om adoption, ligesom bemyndigelsen i adoptionslovens § 25 til at udstede kongelig anordning ikke er benyttet.

Derimod er bemyndigelsesreglen i inddrivelseslovens § 1, stk. 2, benyttet i tre tilfælde:

1°. Bekendtgørelse nr. 269 af 28. juni 1963 til gennemførelse af konventionen af 23. marts 1962 mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om inddrivelse af underholdsbidrag.

2°. Bekendtgørelse nr. 433 af 17. december 1965 til gennemførelse af De forenede Nationers konvention af 20. juni 1956 om inddrivelse af underholdsbidrag i udlandet. Denne konvention er ratificeret og tiltrådt af en meget lang række stater i alle verdensdele.

3°. Bekendtgørelse nr. 434 af 17. december 1965 til gennemførelse af Haagerkonventionen af 15. april 1958 om underholdspligt over for børn, jfr. også anordning nr. 432 af s.d., der er udfærdiget i henhold til retsplejelovens § 223 a, stk. 1, og § 479, stk. 1. Denne konvention, som forpligter deltagerlandene til at inddrive underholdsbidrag, som er fastsat i de andre konventionsstater, er indtil nu ratificeret af Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Holland, Italien, Norge, Schweiz, Sverige, Tyskland og Ungarn.

3. På det ægteskabsretlige område har Danmark for tiden kun tiltrådt konventionen af 6. februar 1931 mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige indeholdende internationalprivatretlige bestemmelser om ægteskab, adoption og værgemål, som ændret ved overenskomst af 26. marts 1953, jfr. lov nr. 279 af 11. november 1931 og lov nr. 295 af 17. november 1953.

På den 11. samling i Haagerkonferencen for internationalprivatret i oktober 1968 blev der vedtaget en konvention om anerkendelse af skilsmisser og separationer. Der er endnu ikke fra dansk side taget stilling til denne konvention.

4. Den foreslåede bemyndigelsesbestemmelse i ægteskabslovforslaget vedrører alene forholdet mellem dansk og anden stats lovgivning om ægteskabs indgåelse og opløsning, d.v.s. internationalprivatretlige regler om, hvilken stats lovgivning der i tilfælde, hvor flere staters lovgivning kan komme på tale, skal anvendes ved bedømmelsen af problemer i forbindelse med ægteskabets indgåelse og opløsning, f. eks. ægteskabsbetingelserne, vielse, separation og skilsmisse.

Når forslaget foruden at indeholde en bemyndigelse til at indgå overenskomster tillige giver justitsministeren mulighed for at fastsætte administrative regler af internationalprivatretlig karakter, skyldes det, at der i forholdet mellem de nordiske lande er tendens til, at man i stedet for at indgå trak-

tater gennemfører ensartede regler ved lov eller som foreslået i det foreliggende tilfælde ved administrativt fastsatte regler.

Betydningen af de internationalprivatretlige regler på det familieretlige område er i de senere årtier tiltaget i takt med det øgede internationale samkvem. Spørgsmålet om en ensartet udformning og løbende ajourføring af sådanne regler er derfor taget op ikke blot i forholdet mellem nært beslægtede lande som de nordiske, men også i en række internationale organisationer.

Selv om der for så vidt ikke vil være noget til hinder for, at den foreslåede bemyndigelse i ægteskabsloven begrænses som angivet i udvalgets spørgsmål, må justitsministeriet derfor anse det for rigtigst, at bestemmelsen ikke begrænses til kun at angå forholdet til de andre nordiske lande. En sådan begrænsning af bemyndigelsen ville heller ikke være i overensstemmelse med de tilsvarende bemyndigelser, der som ovenfor nævnt er gennemført i den øvrige lovgivning.

II. Vedr. forslag til lov om faste samlivsforhold og deres opløsning.

Spørgsmål 1:

Ministerens kommentarer til forslaget § 32 udbedes.

Svar:

1. Efter den gældende myndighedslov § 24, stk. 2, skal der ved separation eller skilsmisse i bevillingen eller dommen træffes bestemmelse om, hvem forældremyndigheden over børnene skal tilkomme.

Som det fremgår af ægteskabsudvalgets betænkning II s. 100, skal parterne i bevillingstilfældene være enige om fordelingen af forældremyndigheden. Henskydelse af afgørelsen til overvrigheden tillades ikke efter praksis.

2. Også efter ægteskabslovforslagets § 46, stk. 2, sammenholdt med § 50, kan bevilling til separation og skilsmisse kun meddeles, såfremt ægtefællerne er enige bl. a. om, hvem forældremyndigheden over børnene skal tilkomme.

Som det er fremhævet s. 103 i ægteskabsudvalgets betænkning II skal overvrigheden imidlertid ikke kritikløst acceptere

enhver aftale mellem ægtefællerne om fordeling af forældremyndigheden. Under vilkårsforhandlingen kan overøvrigheden vejlede parterne og foreholde dem konsekvenserne af aftalen, og hvis aftalen findes stridende mod børnenes tarv, eller overøvrigheden af andre grunde må nære betænkelighed ved at optage den i vilkårene, skal bevilling nægtes og parterne henvises til at søge separation eller skilsmisse ved dom.

3. Efter § 32 i forslaget til lov om faste samlivsforhold og deres opløsning træffes der af retten bestemmelse om, hvem forældremyndigheden over børnene skal tilkomme.

Af lovforslagets bemærkninger fremgår, at spørgsmålet om forældremyndighed efter forslaget altid bliver genstand for en retsafgørelse, og at denne udelukkende skal tage hensyn til børnenes tarv. Der kan således ikke tages noget særligt hensyn til forældrenes ønsker. Forslagsstillerne anser det for at være af største betydning for børnene og for disses fremtidige forhold til forældrene, at børnene ikke bliver et handelsobjekt i forbindelse med opgøret omkring ægteskabets opløsning, og at retten kan træffe den altid meget vanskelige afgørelse uafhængigt af hensyn til andre end børnene selv.

4. Justitsministeriet må tage afstand fra en bestemmelse som den foreslåede.

Der savnes holdepunkter for den i bemærkningerne til bestemmelsen indeholdte antydning af, at forældre, som opnår separation eller skilsmisse ved bevilling, ikke skulle lade hensynet til børnenes tarv være afgørende for deres aftale om, hvem der skal have forældremyndigheden over børnene, men benytte disse som „handelsobjekt“ under vilkårsforhandlingerne. Tværtimod er det justitsministeriets erfaring, at ægtefællers aftaler om fordelingen af forældremyndigheden som helt overvejende hovedregel er stemmende med børnenes tarv; der opstår kun i meget sjældne undtagelsestilfælde spørgsmål for bevillingsmyndighederne om at henvise parterne til at søge separation og skilsmisse ved dom med den begrundelse, at aftalen om forældremyndighedsspørgsmålet ikke findes stemmende med børnenes tarv.

Hvor separations- eller skilsmissesagen

ikke har medført en sådan spænding og konflikt mellem ægtefællerne, at enighed om vilkårene ikke kan opnås, er det da også et naturligt udgangspunkt for vurderingen af problemstillingen, at forældrene, der har det nærmeste kendskab til børnene, i forening må have langt bedre forudsætninger end andre for at vurdere, hvilken løsning der vil være bedst stemmende med børnenes interesser. Adgangen for forældrene til ved separation og skilsmisse at træffe aftale om forældremyndighedsspørgsmålet kan således ses i forlængelse af de almindelige beføjelser, der er forbundet med forældremyndigheden, som under ægteskabet er udøvet af forældrene i forening.

Disse betragtninger taler efter justitsministeriets opfattelse imod en ordning som den foreslåede.

Det anføres med rette i bemærkningerne til lovforslaget som ønskeligt ikke mindst af hensyn til børnene, at „situationen omkring ægteskabets opløsning vil blive mindre spændt og dramatisk, således at det gensidige had og den dybtgående bitterhed, som ofte kommer til at præge parterne, får færre muligheder for at fæstne sig“.

En ordning, hvorefter forældremyndighedsspørgsmålet i alle tilfælde skal afgøres af retten, ville virke i modsat retning. Det forhold, at parterne under alle omstændigheder skulle møde i retten og her stå over for hinanden som modparter, ville i meget betydeligt omfang borttage interessen hos dem for at søge at opnå den enighed om forældremyndighedsspørgsmålet, som må være en forudsætning for en relativ afspændt og rolig indstilling i den foreliggende situation; dette forhold ville tværtimod opfordre til uenighed om forældremyndighedsspørgsmålet og herigennem medføre efterfølgende bitterhed hos den af forældrene, som rettens afgørelse gik imod. Hertil kommer, at selve retssagen ville virke belastende for forældrene og ikke mindst for børnene.

Endelig ville en ordning som den foreslåede vanskeligt kunne undgå at gøre fremgangsmåden for opnåelse af separation og skilsmisse mere kompliceret, tidkrævende og bekostelig for ægtefællerne end efter gældende ret og det fremsatte ægteskabslovsforslag, og ordningen ville medføre en uoverskuelig forøgelse af domstolens arbejdsbyrde.

Spørgsmål 2:

Ministerens kommentarer til forslagets § 34 med den ændring, at der i stedet for en henvisning til § 21 henvises til § 21, stk. 3, udbedes.

Svar:

Efter § 69, stk. 2, i den gældende ægteskabslov bortfalder underholdspligten, hvis den berettigede indgår nyt ægteskab.

Ved to højesteretsdomme, Ugeskrift for Retsvæsen 1960, s. 546 og 549, som er kommenteret i Tidsskrift for Retsvidenskab 1961, s. 73-79, er det antaget, at denne bestemmelse ikke kan anvendes analogt, når hustruen uden indgåelse af nyt ægteskab lever sammen med en anden mand. I højesterets præmisser hedder det: „Under hensyn til den afgørende retlige forskel mellem ægteskab og uægteskabeligt samliv, herunder også at et sådant samliv ikke medfører nogen forsørgelsespligt mellem parterne, findes bestemmelsen i ægteskabslovens § 69, stk. 2 — i hvert fald bortset fra ganske ekstraordinære tilfælde — ikke at kunne anvendes analogisk på uægteskabeligt samliv.“ Hvis samlivsforholdet er af en sådan karakter, at hustruen faktisk forsørges af den anden part, kan den bidragspligtige imidlertid få bidraget nedsat, og der kan eventuelt blive tale om fuldstændig bortfald af bidraget ved en i henhold til lovens § 71, 2. pkt., udfærdiget overøvrighedsresolution.

2. Justitsministeriets praksis om samlivsforholds betydning for hustrubidrag er i overensstemmelse med de principper, der har fundet udtryk i højesteretsdommene fra 1960.

Såfremt der er ført bevis for, at en frasepareret eller fraskilt kvinde har etableret et sådant økonomisk interessefællesskab med en anden mand, at hun derved må siges at have fået en anden forsørger, lader man et fastsat hustrubidrag bortfalde. En nærmere vurdering af størrelsesforholdet mellem den af samleveren faktisk ydede forsørgelse og ægtemandens bidrag foretages som hovedregel ikke.

I et tilfælde, hvor det var helt utvivlsomt, at samlivet med en anden mand faktisk ikke medførte nogen økonomisk fordel for hustruen, undlod justitsministeriet at ændre bidraget.

Hvor justitsministeriet ophæver bidraget, er det efter praksis kun bidraget, der bortfalder, ikke bidragspligten. Der er således mulighed for, at der om fornødent på ny kan pålægges den bidragspligtige bidrag, såfremt hustruens samliv med tredjemand ophører. Justitsministeriet har dog i sin praksis været tilbageholdende hermed.

3. Ægteskabsudvalget var efter betænkning II, s. 109-110, af den mening, at der ikke var tilstrækkelig anledning til at indføre regler om virkningen af den bidragsberettigedes etablering af et fast samlivsforhold. Man henviste til, at bidraget som ovenfor nævnt vil kunne nedsættes eller bortfalde indtil videre, jfr. §§ 56-57 i lovforslaget.

4. Ifølge § 34, jfr. § 21, stk. 3, i forslaget til lov om faste samlivsforhold og deres opløsning bortfalder bidragspligt, når den berettigede indgår et fast samlivsforhold. Ved afgørelsen af, om der eksisterer et fast samlivsforhold, skal der lægges vægt på, om der er fælles bolig og husholdning, om den ene af parterne har bidraget til forsørgelsen af den anden og dennes børn, samt om parterne har fælles børn.

Efter bemærkningerne til lovforslaget bortfalder bidragspligten, når et fast samlivsforhold af en art, der senere vil kunne anerkendes, påbegyndes. Det er åbenbart urimeligt, at bidragspligten skal fortsætte, hvor den berettigede faktisk er indtrådt i et nyt ægteskabslignende forhold. Selv om parterne i et nyt forhold ikke har indbyrdes forsørgelsespligt, så længe forholdet ikke er anerkendt, vil den økonomiske situation normalt være af en sådan art, at det er meningsløst, at en tidligere ægtefælle skal fortsætte med at yde bidrag. Det vil være hensigtsmæssigt, at bidragspligtens bortfald i disse tilfælde konstateres ved dom, jfr. forslagets § 35.

5. Bestemmelsen i SF-forslagets § 34 vil efter justitsministeriets opfattelse ikke kunne administreres efter sit eget indhold og bemærkningerne til bestemmelsen, idet det ikke ved etableringen af samlivsforholdet vil kunne fastslås, om forholdet vil blive af en sådan karakter, at det senere vil kunne anerkendes. Selv om parterne ved forholdets etablering får fælles bolig og husholdning og tilsyneladende indretter sig på en ordning, hvorefter en af parterne skal

bidrage til forsørgelse af den anden og dennes eventuelle børn, er det ikke givet, at forholdet senere vil kunne anerkendes. Parterne vil kunne gå fra hinanden få dage eller uger senere. Spørgsmålet om, hvorvidt der er etableret et forhold, som efter den tankegang, der ligger til grund for den foreslåede bestemmelse, skal kunne medføre bortfald af underholdspligten, vil således først kunne afgøres efter nogen tids forløb, og det vil da ikke forekomme rimeligt at tillægge afgørelsen tilbagevirkende kraft.

Den foreslåede ordning synes også at tilsidesætte hensynet til den svagere part (den tidligere hustru) i tilfælde, hvor samlivsforholdet efter kortere eller længere tids forløb ophæves mod hendes vilje; hun vil da ikke have nogen mulighed for at opnå bidrag hverken fra sin tidligere ægtefælle eller fra den anden part i samlivsforholdet. Forslaget synes således stridende mod det ønske om at beskytte den svagere part i et samlivsforhold, som ifølge lovforslagets bemærkninger ligger til grund for forslaget regler om faste samlivsforhold.

Justitsministeriet må anse den foreslåede regel for at være for stiv og usmidig. De hensyn, der ligger til grund for bestemmelsen, tilgodeses som nævnt allerede i gældende praksis, og nogen lovbestemmelse herom må anses for upåkrævet.

III. Vedr. forslag til lov om ændring af myndighedsloven. (Forældremyndighed og samkvemsret).

Spørgsmål:

Kan hensynet til barnets tarv tydeligere trækkes frem i bestemmelsen i § 27, således at det markeres, at dette er udgangspunktet?

Svar:

1. Efter § 27 i den gældende myndighedslov har den af forældrene, hvem forældremyndigheden ikke tilkommer, ret til personligt samkvem med barnet, medmindre særlige omstændigheder taler derimod. Hensynet til barnets tarv er således ikke særligt fremhævet i bestemmelsen.

2. Efter § 27, stk. 2, i det fremsatte ændringsforslag til myndighedsloven kan overøvrigheden tillægge faderen til et barn uden for ægteskab ret til personligt samkvem med barnet, såfremt særlige omstændigheder,

herunder navnlig faderens hidtidige forbindelse med barnet, taler derfor, og det er foreneligt med barnets tarv.

Efter § 27, stk. 3, kan samkvemsret i henhold til stk. 1-2 ophæves af overøvrigheden, såfremt omstændighederne, herunder særlig hensynet til barnets tarv, taler derfor.

3. Sammenholdt med den gældende formulering af myndighedslovens § 27 synes den foreslåede affattelse af § 27, stk. 2 og 3, efter justitsministeriets opfattelse meget stærkt at understrege den betydning, der ved afgørelser efter de nævnte regler må tillægges hensynet til barnets tarv. En yderligere fremhævelse heraf er efter ministeriets opfattelse næppe påkrævet.

Hvis man fra udvalgets side ønsker en endnu stærkere understregning af hensynet til barnets tarv, vil justitsministeriet imidlertid ikke have noget at indvende imod, at bestemmelserne affattes således:

„Stk. 2. Overøvrigheden kan tillægge faderen til et barn uden for ægteskab ret til personligt samkvem med barnet, såfremt det er foreneligt med barnets tarv, og særlige omstændigheder, herunder navnlig faderens hidtidige forbindelse med barnet, taler derfor.

Stk. 3. Overøvrigheden træffer efter begæring bestemmelse om omfanget og udøvelsen af samkvemsret efter stk. 1-2 og kan ophæve samkvemsretten, såfremt hensynet til barnets tarv eller andre vægtige grunde taler derfor.“

Se også spørgsmål 29-32 under I Vedr. forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

IV. Vedr. forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Ægteskabssager m. v.).

Spørgsmål 1:

Det bedes oplyst, hvilken praksis der følges med hensyn til umyndiges optræden på egen hånd i bevillingssager. Sammenhold om retssager forslaget § 448 b.

Svar:

1. Efter den gældende og foreslåede affattelse af retsplejelovens § 448 b kan parterne i ægteskabssager optræde på egen hånd, selv om de er umyndige.

2. En tilsvarende regel findes ikke for den

administrative behandling af sager om bevilning til separation eller skilsmisse.

Ifølge anordning nr. 483 af 17. november 1922 angående foretagelsen af mægling og vilkårsforhandling ved separation og skilsmisse § 8, stk. 4, skal, hvis en ægtefælle er umyndig, vedkommende være tilkaldes til vilkårsforhandlingen, eller hans erklæring over vilkårene skal indhentes, medmindre vilkårene måtte være fastsat i en skriftlig overenskomst mellem parterne, medundertegnet af værgen.

3. Uanset den meget vide formulering af denne bestemmelse er det justitsministeriets opfattelse, at bestemmelsen ikke kræver værgens samtykke i videre omfang, end det ville følge af myndighedslovens almindelige regler, d. v. s. at værgen kun skal tage stilling til vilkår af økonomisk karakter.

Når der for administrativt behandlede ægteskabssager er gennemført en sådan regel og ikke en til retsplejelovens § 448 b svarende bestemmelse, skyldes det antagelig, at man ikke har ment, at den administrative sagsbehandling i samme grad som en ægteskabssags behandling hos domstolene frembyder garantier for, at en umyndig ægtefælles interesser ikke tilsidesættes.

Spørgsmål 2:

Vil ministeren kunne tiltræde en udvidelse af reglen i forslaget § 449, sådan at også de i § 448, nr. 4, nævnte sager om ændring eller anfægtelse af vilkår m. v. omfattes?

Svar:

Ifølge retsplejelovens § 449, stk. 1, beskikkes retten, hvis sagsøgte ikke giver møde ved en advokat, en forsvarer for ham. Efter lovforslagets § 449 beskikkes der i de i § 448, nr. 1-3, nævnte sager en advokat for sagsøgte eller appelindstævnte, hvis han ikke giver møde ved advokat. Da de i forslaget § 448, nr. 4, nævnte sager om ændring eller anfægtelse af vilkår m. v. ikke efter de gældende regler behandles som ægteskabssager, svarer forslaget ganske til gældende ret.

Efter *ægteskabsudvalgets* forslag (betænkningen s. 16) skulle sager om ændring af vilkår behandles som ægteskabssager, i det omfang ændringen støttedes på de særlige regler herom i ægteskabsloven. Som begrundelse herfor anførtes, at disse sager har nøje

sammenhæng med de sager, der i øvrigt behandles som ægteskabssager (sager om separation, skilsmisse m. v.). Da udvalget ikke foreslog ændring af § 449, skulle der efter udvalgets forslag også i disse sager beskikkes en advokat for sagsøgte.

Retsplejerådet foreslog, at også sager om anfægtelse af vilkår i medfør af almindelige retsgrundsætninger skulle behandles som ægteskabssager. Endvidere foreslog man, at der i ægteskabssager — bortset fra sager om ændring eller anfægtelse af vilkår — skulle beskikkes sagsøgeren en advokat, såfremt han fremsatte begæring herom og opfyldte de økonomiske betingelser for at få fri proces. Som begrundelse for ikke at medtage sager om ændring eller anfægtelse af vilkår anførtes, at det måtte anses for heldigst, at der i disse sager på sædvanlig måde foretoges en egentlig prøvelse af, om den pågældende havde rimelig grund til at anlægge sag. Den tilsvarende begrænsning blev indført i bestemmelsen om beskikkelse af en advokat for *sagsøgte* i ægteskabssager.

Reglerne om beskikkelse af advokat for sagsøgte i ægteskabssager blev i sin tid indført, fordi man fandt, at sagsøgte i sager af denne beskaffenhed ikke burde være uden juridisk vejledning. Denne begrundelse har ikke samme vægt, når der alene er tale om ændring eller anfægtelse af økonomiske vilkår for en separation eller skilsmisse. Disse sager adskiller sig ikke på afgørende måde fra andre borgerlige sager. Der synes derfor ikke for disse sagers vedkommende at være grund til altid at beskikke en advokat for sagsøgte. De almindelige regler om fri proces bør finde anvendelse, således at der bl. a. kan ske en prøvelse af, om den pågældende har rimelig grund til at føre proces.

I sager angående ændring af vilkår om forældremyndighed vil der dog ofte gøre sig samme hensyn gældende som i sager om separation, skilsmisse m. v. Det kunne derfor overvejes at indsætte en regel om, at retten i disse sager kan beskikke en advokat for sagsøgte.

Spørgsmål 3:

Der anmodes om en nærmere begrundelse for, hvorfor ministeren ikke har kunnet følge retsplejerådets forslag om, at retten i de i § 448, nr. 1-3, nævnte sager efter begæring skal kunne beskikke en advokat for

sagsøgeren til at udføre sagen i 1. instans, såfremt sagsøgeren opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces. Herunder bedes det oplyst, hvorpå man begrunder den antagelse, som er anført i bemærkningerne til forslaget § 449, at en sådan regel vil medføre en forskydning af sagerne fra bevilling til dom.

Svar:

1. Retsplejerådet anførte som begrundelse for sit forslag om beskikkelse af en advokat for sagsøger i ægteskabssager navnlig, at man herved vil undgå den uheldige forhaling, som behandlingen af et andragende om fri proces vil medføre, og at ordningen vil betyde en væsentlig aflastning for de administrative myndigheder. Ordningen var udformet således, at den ægtefælle, der ønskede at anlægge en ægteskabssag, straks kunne henvende sig på rettens kontor og anmode om beskikkelse af en advokat til at udfærdige stævning og føre sagen.

2. Som anført i bemærkningerne til lovforslaget er retsplejerådets forslag tiltrådt af præsidenterne for østre og vestre landsret, advokatrådet og et flertal i Den Danske Dommerforenings bestyrelse, medens overpræsidenten i København og et flertal af dommerne ved Københavns byret har fra rådet forslaget.

Overpræsidenten i København afgav følgende udtalelse:

„Overpræsidiat må nære betænkclighed ved den af retsplejerådet foreslåede ændring af retsplejelovens § 449, stk. 1, hvorefter retten i de i § 448, nr. 1 til 3, nævnte sager i første instans skal have adgang til at beskikke en advokat for sagsøgeren, såfremt denne opfylder betingelserne i retsplejelovens § 330, stk. 1, hvilken ændring, især hvis den bliver fulgt op af en bestemmelse om fritagelse for retsafgift, vil overflødiggøre fri proces i disse sager.

Det er selvfølgelig rigtigt, at en sådan ordning vil medføre en aflastning af overpræsidiats og politiets arbejde, men man vil finde det mindre heldigt, om en ægteskabssag altid skal indledes med det for ægtefællerne besværlige og højtidelige skridt at udtage stævning, og må anse det for vigtigt, at der findes myndigheder, hvortil folk kan

rette uformelle henvendelser enten personligt eller skriftligt, og hvor de kan få råd og vejledning, og eventuelt blive konfronteret med den anden parts synspunkter, inden sagen når til den mere konfliktbetonede og for mange trykkende domstolsbehandling, hvorved yderligere bemærkes, at lidt over halvdelen af de af overpræsidiat behandlede andragender om fri proces bliver bevilget. Af resten bliver et mindre antal forligt eller, for så vidt angår 25-40 årligt, afslået, medens de øvrige ender som bevillingssag, idet parterne under sagens behandling bliver enige om vilkårene, og at disse tal som følge heraf næppe vil blive væsentlig anderledes efter en eventuel gennemførelse af ægteskabsudvalgets udkast til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.“

Overpræsidiat har til belysning af sit standpunkt oplyst, at man i oktober kvartal 1967 modtog 128 andragender om fri proces i ægteskabssager: I 62 tilfælde blev der meddelt fri proces, i 37 tilfælde blev sagen forligt eller andragendet frafaldet, medens 29 sager overgik til bevilling.

Præsidenten for Københavns byret anførte i sin udtalelse med hensyn til spørgsmålet om beskikkelse af en advokat for sagsøgeren:

„Det af retsplejerådet stillede forslag om at åbne adgang for retten til i ægteskabssager at beskikke advokat også for sagsøgeren, såfremt denne opfylder betingelserne for at opnå fri proces, finder et flertal af byrettens dommere at måtte fraråde. Det er byrettens opfattelse, at en række andragender om fri proces i ægteskabssager bortfalder, fordi der under overøvrighedens behandling af sagerne opnås enighed mellem ægtefællerne, således at separation eller skilsmisse kan meddeles ved bevilling. En gennemførelse af retsplejerådets forslag vil derfor let kunne medføre en helt unødvendig forøgelse af ægteskabssagernes antal ved Københavns byret. Hertil kommer, at det for en advokat kan være en fordel at anlægge sagen og lade sig beskikke som advokat og herved opnå sikkerhed for sit salær.

Det blev fremhævet, at den af retsplejerådet foreslåede ordning vil være fordelagtig, dels fordi man undgår optagelse af mange unødvendige politirapporter, dels fordi sagsøgeren får bistand af en advokat på et så tidligt tidspunkt, at advokaten kan

vejlede med hensyn til vilkårene også med henblik på bevilling.

Flertallet mener, at unødvendig optagelse af politirapport kan undgås ved instruktion af amter og politi, og at fornøden vejledning med hensyn til vilkår gives under vilkårsforhandlingen.“

3. Gennemførelse af retsplejerådets forslag må antages at ville medføre, at et meget stort antal af de fri proces-sager, der nu under behandlingen hos overøvrigheden bliver forligt, frafaldet eller overgår til bevilling (i København ca. 260 sager årligt), fremtidig vil blive indbragt for domstolene.

Under den gældende ordning modtager overøvrigheden mange andragender om bevilling til separation eller skilsmisse, selv om betingelserne for at få bevilling ikke er til stede, enten fordi andragendet indgives af den ene ægtefælle alene, eller fordi ægtefællerne ikke er enige om vilkårene for separation eller skilsmisse. Overøvrigheden vil da, hvis mægling mellem ægtefællerne ikke giver resultat, prøve at skabe forudsætning for, at separation eller skilsmisse kan ske ved bevilling. Lykkes dette ikke, vil andragendet ofte blive behandlet som et andragende om fri proces. Ændres de gældende regler således, at sagsøgeren straks kan få beskikket en advokat, må det antages, at også mange af disse sager straks vil blive indbragt for retten.

Som nævnt anførte retsplejerådet som argument for sit forslag, at man ville undgå en uheldig forhaling af sagerne. Det har fra anden side været anført, at det tager 2-3 måneder at opnå fri proces i ægteskabssager. En forespørgsel i overpræsidiets og de største amter viser, at dette ikke er det sædvanlige. I tilfælde, hvor der optages politirapport, er ekspeditionstiden ganske vist fra 1½-3 måneder, i et enkelt amt op til 4 måneder, men politirapporter optages nu kun i et meget begrænset antal sager. Ekspeditionstiden reduceres herved betydeligt, i København f. eks. til 3-4 uger.

Justitsministeriet er opmærksom på problemet om en forkortelse af ekspeditionstiden for andragender om fri proces i ægteskabssager og overvejer at instruere overøvrigheden om, at sager af denne art skal fremskyndes mest muligt, og at politirapporter kun undtagelsesvis bør optages.

Spørgsmål 4:

Bør bestemmelsen i forslaget § 453, stk. 1, om, at retten kan bestemme, at retsmøderne skal foregå for lukkede døre, ikke ændres sådan, at lukning bliver obligatorisk?

Svar:

Forslagets § 453, stk. 1, om dørlukning svarer ganske til gældende ret.

Da retsmøder i ægteskabssager som alt-overvejende hovedregel foregår for lukkede døre, har justitsministeriet intet at indvende mod en regel, der gør dørlukning obligatorisk i disse sager. Reglen vil i givet fald svare til bestemmelse om dørlukning i kapitlet om faderskabssager (§ 456 o).

Indføres den foreslåede regel, skal 1. pkt. i forslaget § 453, stk. 2, udgås.

Spørgsmål 5:

Vil ministeren kunne tiltræde en forkortelse af ankefristen?

Svar:

Efter forslaget § 454, stk. 1, 1. pkt., der svarer til gældende ret, er ankefristen i ægteskabssager altid 8 uger. Den almindelige ankefrist er 4 uger ved anke fra underret til landsret og 8 uger ved anke fra landsret til højesteret.

Reglen om, at ankefristen i ægteskabssager er 8 uger også ved anke fra underret til landsret, er begrundet i, at der ikke kan meddeles tilladelse til efter ankefristens udløb at anke en dom, der går ud på separation, skilsmisse eller omstødelse af ægteskab, eller hvorved et ægteskab er kendt ikke bestående. I alle andre sager — bortset fra sager om mortifikation af værdipapirer — kan justitsministeriet inden for et år meddele tilladelse til anke, selv om ankefristen er udløbet.

Når denne adgang til at opnå oprejsningsbevilling er afskåret i ægteskabssager, bør parterne efter justitsministeriets mening have længere tid til at overveje spørgsmålet om anke, og en forkortelse af den gældende ankefrist kan derfor forekomme mindre rimelig.

Man går ud fra, at spørgsmålet ikke angår ankefristen ved anke fra landsret til højesteret, der som nævnt har samme længde i ægteskabssager som i andre sager.

Bilag 2.

Svar fra lønnings- og pensionsministeren.

I skrivelse af 20. februar 1969 har det ærede udvalg anmodet om besvarelse af følgende spørgsmål vedrørende forslag til lov om ændring af lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse (lovforslag nr. 8):

„I henhold til enkepensionslov for tjenestemænd m. v. afhænger den fraskiltes adgang til enkepension eller andel i denne af, at der indføres en individuel bestemmelse i hver bevilling eller dom.

Vil det ikke være hensigtsmæssigt at lade denne adgang alene være generelt lovbestemt (på de nuværende betingelser) — altså således, at det ikke vil blive nødvendigt at kræve adgangen til enkepension gjort afhængig af enkeltbeslutninger?“

I denne anledning kan jeg oplyse følgende:

Ved de regler om fraskilte hustruers bevarelse af enkepensionsret, der blev indført ved lov nr. 102 af 14. marts 1941 om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse samt lov nr. 103 af samme dato om ændringer i lov om statens tjenestemænd, blev der skabt mulighed for en individuel ordning af enkepensionsspørgsmålet i forbindelse med skilsmisse. Når ægteskabet, efter at have bestået i mindst 5 år, blev ophævet ved skilsmisse, og der blev tillagt den fraskilte hustru underholdsbidrag, skulle det ved bevillingen eller dommen afgøres, hvorvidt hun bevarede sin ret til enkepension. Det bestemtes endvidere, at den trufne afgørelse ikke kunne ændres i medfør af § 71 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning (som følge af eventuel ændring efter overøvrighedens bestemmelse af fastsatte vilkår med hensyn til underholdsbidrag).

Det er i bemærkningerne til lovforslaget (Rigsdagstidende 1940-41, tillæg A, sp. 2551) bl. a. anført, at der kan forekomme tilfælde, hvor en adskillelse af bidragsligt og pen-

sionsret må anses for rimelig. Som eksempel på tilfælde, hvor der normalt ikke bør tillægges den fraskilte hustru pensionsret, nævnes, at bidragspligten ifølge skilsmissevilkårene er tidsmæssigt begrænset, og at hustruen ved skilsmiseforhandlingerne giver afkald på retten til enkepension under hensyn til, at hun er berettiget til egenpension.

Ved den revision af de to love, som blev gennemført ved lovene nr. 267 og 268 af 14. juni 1951, blev bestemmelserne ændret således, at den fraskilte hustru bevarer sin ret til enkepension, når ægteskabet har bestået i mindst 5 år, medmindre det i skilsmissevilkårene er fastsat, at der ikke tillægges hende underholdsbidrag, eller der i øvrigt i det enkelte tilfælde måtte være truffet bestemmelse om, at hun ikke skal bevare enkepensionsretten. For så vidt der herefter tilkommer den fraskilte hustru ret til enkepension, skal der i bevillingen eller dommen optages en udtrykkelig bestemmelse herom. Den trufne afgørelse kan ikke ændres i medfør af § 71 i lov nr. 276 af 30. juni 1922 om ægteskabs indgåelse og opløsning. Der indførtes endvidere en ny bestemmelse, hvor efter den fraskilte hustru, hvis det underholdsbidrag, der er tillagt hende ifølge skilsmissevilkårene, er gjort tidsbegrænset, kun er berettiget til at oppebære enkepension i det tidsrum, i hvilket hun ville være berettiget til underholdsbidrag.

Lønnings- og pensionsministeriet har ikke nærmere kendskab til, i hvilket omfang der gøres brug af adgangen til at bestemme, at en fraskilt hustru ikke bevarer retten til enkepension, uanset at de almindelige forudsætninger for bevarelse af denne ret har været til stede ved skilsmissemødet. Det er dog ministeriets opfattelse, at enkepensionsret som altovervejende hovedregel bevares, når der efter skilsmissemødet påhviler manden under-

holdspligt over for hustruen. Justitsministeriet har oplyst, at man har samme indtryk af praksis.

Om de situationer, i hvilke der efter bemærkningerne til 1941-loven kan være behov for ikke at lade pensionsret og underholdspligt følges ad, bemærkes, at spørgsmålet om virkningen for pensionsretten af en tidsbegrænsning af underholdspligten blev løst ved ændringerne i 1951. Tilbage står de tilfælde, hvor hustruen ønsker at give afkald på retten til enkepension. Afkaldet kan som nævnt i bemærkningerne til 1941-loven skyldes, at hustruen selv er pensionsberettiget, men det kan også være et led i en større aftale mellem ægtefællerne om fornuftforholdene og underholdspligten ved ægteskabets opløsning.

Under hensyn til de interesser, der således i enkelttilfælde kan være knyttet til muligheden for, at hustruen ved skilsmissen kan give afkald på retten til enkepension, er der mellem lønnings- og pensionsministeriet og justitsministeriet enighed om, at denne adgang bør bevares.

Medens man herefter finder, at adgangen til at give sådant afkald bør opretholdes som led i bestemmelserne om fraskilte hustruers pensionsretlige stilling, er man samtidig af den opfattelse, at der ved en ændret affattelse af de gældende lovregler vil kunne indføres bestemmelse om, at enkepensionsspørgsmålet alene kræves omtalt i bevillingen eller dommen, såfremt der ifølge aftale mellem ægtefællerne ikke skal tilkomme hustruen enkepension, uanset at hun efter lovens almindelige regel ville være berettiget hertil.

En sådan ordning vil betyde en vis ekspeditions-mæssig lettelse for domstolene under behandlingen af skilsmissesager.

Det bemærkes herved, at en lovmæssig ordning efter de her skitserede retningslinjer ikke findes at ville medføre nogen ændring i realiteten af fraskilte hustruers enkepensionsretlige stilling efter de nugældende

regler. I forbindelse med eventuel omformulering af de omhandlede regler forudsættes det, at der fremdeles i loven om bevarelse af enkepensionsret samt i lønnings- og pensionsloven indgår bestemmelse om, at den fraskilte hustru skal anmelde sit krav på enkepension over for den myndighed eller institution, der skal udrede pensionen.

I overensstemmelse med de her anførte synspunkter vil reglerne i § 2, stk. 1, 2 og 8, i lov om bevarelse af enkepensionsret ved separation og skilsmisse kunne affattes således:

„Når ægteskabet, efter at have bestået i mindst 5 år, opløses ved skilsmisse, og der efter skilsmissen skal påhvile manden pligt til at yde bidrag til hustruens underhold, bevarer hun sin ret til enkepension. Ægtefællerne kan dog aftale, at hustruen ikke skal bevare sin pensionsret, hvilket da skal fremgå af dommen eller bevillingen. Hustruens ret berøres ikke af, at der ved aftale eller i medfør af §§ 56-57 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning sker ændringer af aftale eller afgørelse om bidragspligt eller bidragets størrelse.

Stk. 2. Såfremt mandens pligt til at yde bidrag til hustruens underhold er tidsbegrænset, er hustruen kun berettiget til at oppebære enkepension i samme tidsrum.

.....
Stk. 8. Så længe den fraskilte hustrus ret til enkepension ikke er anmeldt over for den myndighed eller institution, der skal udrede pensionen, kan denne .....

Tilsvarende ændringer må foretages i tjenestemandenslovens § 67, stk. 4 og 11.

Justitsministeriet er enig i denne besvarelse af udvalgets spørgsmål.

Det tilføjes, at lønnings- og pensionsministeriet er af den formening, at den heromhandlede lovgivning bl. a. under hensyntagen til det fremsatte forslag til ændrede pensionsregler på tjenestemandsområdet bør tages op til revision inden for en nærmere fremtid.

Bilag 3.**JUSTITSMINISTERIET**

København, den 9. december 1968.

Justitsministeriet har i dag nedsat et udvalg, hvis opgave det er at overveje, i hvilket omfang adgangen for sindssyge og åndssvage til at indgå ægteskab fortsat bør være betinget af særlig tilladelse, jfr. § 10 i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning. Udvalget bemyndiges til at tilkalde særligt sagkyn-

dige. Såfremt udvalget ønsker at iværksætte undersøgelser, der skønnes at ville medføre særlige udgifter, forudsættes det, at udvalget over for justitsministeriet fremkommer med indstilling herom.

En fortegnelse over udvalgets medlemmer vedlægges.

Knud Thestrup.

/ Gersing.

Folketingets udvalg angående forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning m. fl. lovforslag.

Fortegnelse over medlemmer af justitsministeriets udvalg vedrørende sindssyges og åndssvages adgang til at indgå ægteskab.

Formand:

Højesteretsdommer T. F. Gjerulff.

Medlemmer:

Professor, dr. med. E. Strömngren,
udpeget af direktoratet for statshospita-

lerne,
overlæge, dr. med. N. Juel-Nielsen,
udpeget af direktoratet for statshospita-

lerne som repræsentant for statshospita-

lerne,
overlæge P. Schwalbe-Hansen,
udpeget af retslægerådet,
forsorgschef N. E. Bank-Mikkelsen,
udpeget af bestyrelsen for statens ånds-

svageforsorg,
overlæge G. Wad,
udpeget af bestyrelsen for statens ånds-

svageforsorg som repræsentant for ånds-

svageforsorgsinstitutionerne,
fg. kontorchef i justitsministeriet Mogens

Hornslet,
udpeget af justitsministeriet,
fg. kontorchef i socialministeriet Per Loft,

udpeget af socialministeriet,
tandlæge Otto Hulgaard,
udpeget af landsforeningen Sindslidendes

Vel,
læge fru Birgit Borch Jørgensen,
udpeget af landsforeningen Evnesvages

Vel.
Sekretær:
Fuldmægtig i justitsministeriet Preben

Kistrup.

Bilag 4.

JUSTITSMINISTERIET

Den 27. februar 1969.

Notat om revisionen af ægteskabslovgivningen.

1. Det videre arbejde med revision af ægteskabslovgivningen har været genstand for drøftelse på det nordiske justitsminister-møde i november 1968 og på et senere nordisk embedsmandsmøde.

2. På møderne henviste man fra svensk side til det behov for en videregående revision af ægteskabslovgivningen, som er fremhævet s. 69-72 i den svenske proposition af 4. oktober 1968 om ændringer i ægteskabslovgivningen, der er tilsendt folketingsudvalget angående forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning med justitsministeriets skrivelse af 1. november 1968.

Som det fremgår af propositionen, har den svenske regering anlagt en overvejende negativ vurdering af den svenske familieretskomité's betænkning. Man finder, at komiteens lovudkast, der omfatter regler såvel om ægteskabs indgåelse og opløsning som om ægteskabets retsvirkninger, snarere må betragtes som begrænsede ændringer i det bestående regelsystem end som en ny lovgivning, der er konstrueret ud fra de forudsætninger for ægteskabet og familierelationerne, som er eller vil blive skabt gennem omdannelse af samfundet og den ændring af de etiske vurderinger af ægteskabet, som har fundet sted siden 1920, da den gældende svenske ægteskabslov blev gennemført.

På denne baggrund anser man det i Sverige for nødvendigt inden længe at søge gennemført en gennemgribende revision af ægteskabslovgivningen. Man har derfor begrænset de ændringer af reglerne om ægteskabs indgåelse og opløsning, der er gennemført i efteråret 1968, såvel som de ændringer af reglerne om ægteskabets retsvirkninger, der ventes gennemført i 1969, mest muligt for ikke at foregribe den kommende større

revision. De sidstnævnte ændringer vil således ikke omfatte ændringer svarende til dem, det danske ægteskabsudvalg har foreslået i sin betænkning om ægteskabets retsvirkninger.

Det er nu oplyst fra svensk side, at den revision af ægteskabslovgivningen, der er bebudet i propositionen, vil blive fremskynnet mest muligt, således at der allerede i år kan ventes nedsat et udvalg, hvis direktiver vil blive udformet med udgangspunkt i de retningslinjer for en fremtidig ægteskabslovgivning, der er skitseret s. 70-71 i propositionen.

Som det er påpeget her, bør en kommende ægteskabslovgivning efter svensk opfattelse lægge mere vægt på, som det siges i propositionen, „at ægteskabet er en form for frivilligt samliv mellem selvstændige personer“, således at adgangen til separation og skilsmisse lattes samtidig med, at reglerne om ægtefællernes formueforhold søges tilpasset den øgede skilsmissemfrekvens.

3. Efter justitsministeriets opfattelse må man fra dansk side følge det svenske reformarbejde med den allerstørste interesse.

Den diskussion, der har fundet sted efter fremsættelsen i maj 1968 af forslaget til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, tyder på, at der også i Danmark er opstået eller er ved at opstå en udbredt interesse for, at man i videre omfang, end det er sket i ægteskabsudvalgets betænkninger, undersøger behovet og mulighederne for at gennemføre mere dybtgående ændringer af ægteskabslovgivningen såvel af reglerne om ægteskabs indgåelse og opløsning som af bestemmelserne om formueforholdene i ægteskabet. Der er endvidere peget på behovet for at undersøge, om nogle af de regler i lovgiv-

ningen, der knytter retsvirkninger til ægteskabet, bør kunne anvendes på visse ægteskabsliggende forhold.

Også hensynet til at sikre, at man så vidt muligt opretholder den ensartethed, der hidtil har været mellem de nordiske landes ægteskabslovgivninger, taler for, at man sideløbende med det svenske udvalgs arbejde tager spørgsmålet om en videregående revision af ægteskabslovgivningen op i de andre nordiske lande.

Det er derfor justitsministeriets hensigt at gøre spørgsmålet om en revision af ægteskabslovgivningen til genstand for fornyet udvalgsbehandling, således at det udvalg, som nedsættes, får til opgave at samarbejde såvel med det svenske udvalg som med de tilsvarende udvalg, der måtte blive nedsat i de øvrige nordiske lande.

4. Det spørgsmål, som herefter rejser sig, er, hvilken virkning denne udvikling bør få, dels for det ægteskabslovsforslag og de hertil knyttede lovforslag, der for tiden behandles i folketinget, dels for det udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger, der er udarbejdet af justitsministeriets ægteskabsudvalg.

a. Selv om spørgsmålene om ægteskabs indgåelse og opløsning vil blive gjort til genstand for fornyet udvalgsbehandling, skulle der ikke være noget til hinder for, at de nævnte lovforslag søges færdigbehandlet, således at de kan gennemføres i dette folketingsår. De vigtigste af de ændringer, som er indeholdt i ægteskabslovsforslaget (nedsættelse af ægteskabsalderen; afskaffelse af lysning, adgang for retten til i specielle tilfælde at give separation i stedet for skilsmisse på grund af ægteskabsbrud, nedsættelse af separationstiden og nedsættelse af fristen for opnåelse af skilsmisse efter samlivsophævelse på grund af uoverensstemmelse), er der trang til at få gennemført nu, og hverken disse ændringer eller forslaget's øvrige bestemmelser vil kunne foregribe resultatet af det kommende udvalgsarbejde på uheldig måde.

b. Ægteskabsudvalgets udkast til lov om ægteskabets retsvirkninger, som har været forelagt de interesserede myndigheder og

organisationer til udtalelse og drøftet mellem justitsministerierne i de nordiske lande, indeholder for så vidt ikke gennemgribende ændringer af den gældende ordning af formueforholdet.

Efter justitsministeriets opfattelse er det imidlertid af meget væsentlig betydning, at reglerne om formueforholdene i ægteskabet ikke ændres med for korte mellemrum. I betragtning af, at det kommende reformarbejde må ventes afsluttet i løbet af en kortere årrække, har man derfor besluttet at stille gennemførelsen af en samlet ny lov om ægteskabets retsvirkninger i bero indtil videre.

Det kan imidlertid overvejes, om enkelte af de ændringer, der er foreslået af ægteskabsudvalget, bør søges gennemført uden at afvente afslutningen af det kommende udvalgsarbejde.

Dette gælder navnlig følgende ændringer:

- 1) udvalgsflertallets forslag om, at kravet i den gældende lovs § 18 om ægtefællens samtykke til salg og pantsætning af visse faste ejendomme udvides til også at gælde, selv om ejendommen tilhører en af ægtefællerne som særje,
- 2) udvalgsflertallets forslag om at åbne adgang til ved ægtepagt at aftale, at særje skal være fælleseje, når ægteskabet ophører ved en ægtefælles død, samt
- 3) udvalgets forslag om forenkling af reglerne om oprettelse af ægtepagter, således at godkendelsesordningen bortfalder, og ægtepagter skal oprettes for notaren.

Netop imod disse forslag er der imidlertid dels i mindretallets udtalelser i betænkningen (jfr. betænkningen s. 36-38 og s. 47-50), dels i de erklæringer, som er indhentet om lovudkastet, fremført alvorlige betænkeligheder. Der er også fra flere sider rejst tvivl om, hvilken ordning af de spørgsmål, som ændringerne angår, man må foretrække. Her til kommer, at de to førstnævnte forslag berører fundamentale problemer i forbindelse med afgrænsningen mellem fælleseje og særje og derfor vil kunne foregribe den kommende reform.

Bilag 5.

JUSTITSMINISTERIET

Den 17. marts 1969.

Notat om eventuel udvidelse af oplysningspligten i henhold til § 15 i forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

I. Baggrund.

Som fremhævet i justitsministeriets besvarelse af udvalgets spørgsmål 9 omfatter oplysningspligten med hensyn til børn født før ægteskabets indgåelse efter gældende ret *alene børn uden for ægteskab, over for hvilke den, som agter at indgå ægteskab, har forsørgelses- eller bidragspligt.*

Efter lovforslaget sker der en meget væsentlig udvidelse af oplysningspligten, idet denne skal omfatte *alle børn, herunder adoptivbørn*, ligesom oplysningspligten udvides til at omfatte *børn, som ventes*. Kun om *børn, som er bortadopteret*, skal der ikke gives oplysning.

En oplysningspligt af dette indhold vil ikke kunne give anledning til tvivl eller usikkerhed hos de vordende ægtefæller.

Der er nu rejst spørgsmål om en yderligere udvidelse af oplysningspligten, således at denne kommer til at omfatte også bortadopterede børn, når disse har arveret efter den, som agter at indgå ægteskab, samt afdøde børns, herunder adoptivbørns og bortadopterede børns, livsarvinger. Efter begrundelsen for ønsket om en sådan ændring af oplysningspligten skal oplysning om børns livsarvinger formentlig kun gives, når de pågældende har arveret efter den oplysningspligtige.

II. Fordele ved en udvidelse af oplysningspligten.

Ved en udvidelse af oplysningspligten vil der teoretisk opnås større sikkerhed end efter lovforslaget for, at den efterlevende ægtefælle ikke til sin tid mødes med uventede arvekrav.

Betydningen af udvidelsen i så henseende må imidlertid ikke overdrives. I forhold til det samlede antal ægteskaber, som indgås, vil arveforholdene sjældent være af en sådan karakter, at der ikke gennem en oplysningspligt af det omfang, som er foreslået i lovforslaget, vil fremkomme oplysning om arvingerne. En udvidelse af oplysningspligten vil i øvrigt kun få materiel betydning, såfremt den oplysningspligtige ellers ville have undladt at oplyse sin tilkommende ægtefælle om sine familieforhold. Den praktiske værdi af en udvidet oplysningspligt forekommer derfor tvivlsom.

III. Ulemper ved en udvidelse af oplysningspligten.

De ulemper, som en udvidelse af oplysningspligten vil medføre, må vurderes på baggrund af den fordel, som en sådan oplysningspligt skønnes at medføre.

Når ministeriet i sin besvarelse af udvalgets spørgsmål 16 har fremhævet, at en udvidelse af oplysningspligten vil medføre betydelige komplikationer, har man lagt vægt på, at de i besvarelsen omtalte vanskeligheder og tvivlsspørgsmål vil opstå for et formentlig væsentligt større antal vordende ægtefæller end dem, hvis særlige familieforhold udvidelsen tilsigter at dække; jfr. ovenfor under II.

Disse vanskeligheder og tvivlsspørgsmål vil de myndigheder, der prøver ægteskabsbetingelserne, ikke i praksis kunne bistå parterne med at løse. Undertiden vil parterne ikke have mulighed for at opfylde en så omfattende oplysningspligt, idet de som fremhævet s. 4 i besvarelsen af spørgsmål 16

ikke altid vil sidde inde med eller kunne fremskaffe de oplysninger, som skal meddeles.

Ordningen vil derfor indebære risiko for, at parterne for ikke at forsinke ægteskabets indgåelse vil komme til at afgive erklæring, som senere kan vise sig at være urigtige, og for, at de i videre omfang end foreskrevet vil meddele oplysninger om bortadopterede børn.

Til belysning af omfanget af en oplysningspligt som den skitserede og af de tvivlsspørgsmål, som en sådan oplysningspligt kan rejse, kan der opstilles følgende oversigt:

A. Naturlige slægtsskabsforhold.

Der bortses i dette afsnit fra eventuelle adoptioner og bortadoptioner, jfr. herom afsnit B og C.

1. Den oplysningspligtiges børn.

Der skal gives oplysning såvel om ægtebørn som børn uden for ægteskab. Derimod skal den, der er dømt som bidragspligtig til et barn uden for ægteskab efter loven af 1937 om børn uden for ægteskab, ikke give oplysning herom.

2. Den oplysningspligtiges børnebørn og andre efterkommere.

Oplysning om børnebørn m. v. skal ikke gives, så længe barnet lever.

Efter barnets død skal der gives oplysning om børnebørn, og der burde for så vidt også gives oplysning om børnebørn, som ventes.

Oplysning skal også gives, når barnet eller barnebarnet er født uden for ægteskab. Hvis fødslen er sket før 1. januar 1938, gælder dette dog kun, såfremt der er sket legitimation eller kuldlysning af den pågældende, eller såfremt oplysningspligten påhviler mormoderen, morfaderen til et barnebarn født uden for ægteskab eller farmoderen til et barn født uden for ægteskab.

Oplysning om livsarvingerne skal derimod næppe gives, såfremt det nu afdøde barn havde givet afkald på arv efter den oplysningspligtige, medmindre arveretten for livsarvingerne var forbeholdt, jfr. arvelovens § 31, stk. 1, 2. pkt.

B. Forhold, hvori der indgår adoption.

1. Den oplysningspligtiges adoptivbørn.

Der skal altid gives oplysning, uanset om adoptionen er bevilget før 1923, efter adoptionsloven af 1923 eller efter adoptionsloven af 1956.

2. Den oplysningspligtiges adoptivbørns børn og andre efterkommere.

Der skal ikke gives oplysning, så længe adoptivbarnet lever.

Efter adoptivbarnets død skal der ikke gives oplysning, hvis adoptionsbevillingen er udfærdiget før 1923, og der ikke er tillagt bevillingen retsvirkninger efter 1956-loven, idet det i domspraksis antages, at bevillingerne ikke gav adoptivbarnets livsarvinger legal arveret efter adoptanterne.

Er adoptionsbevillingen udfærdiget efter 1923-loven, skal der gives oplysning. Er der i bevillingen optaget testationsforbehold efter lovens § 13, stk. 1, og forbeholdet er udnyttet, skal oplysning dog ikke gives, medmindre der er tillagt adoptionsbevillingen retsvirkninger efter 1956-loven.

Er adoptionsbevillingen udfærdiget efter 1956-loven, eller er der tillagt en ældre bevilling retsvirkninger efter 1956-loven, skal der gives oplysning.

3. Den oplysningspligtiges børnebørn eller andre efterkommere er adoptivbørn.

Der skal ikke gives oplysning, så længe barnet lever.

Er adoptionsforholdet stiftet før 1956, og er der ikke tillagt det retsvirkninger efter 1956-loven, skal der ikke gives oplysning, da adoptivbarnet ikke har legal arveret efter adoptantens slægt.

Er adoptivforholdet stiftet efter 1956, eller er der tillagt adoptionsbevillingen retsvirkninger efter 1956-loven, skal der gives oplysning.

C. Bortadoption.

1. Den oplysningspligtiges bortadopterede børn.

Er adoptionen sket før 1956, skal der gives oplysning, medmindre der er tillagt bevillingen retsvirkninger efter 1956-loven.

Er adoptionsbevillingen udfærdiget efter 1956, eller er der tillagt bevillingen retsvirkninger efter 1956-loven, skal der ikke

gives oplysning, medmindre der i bevillingen er et forbehold om bevarelse af arveret efter den naturlige slægt, jfr. adoptionslovens § 13, stk. 2, 2. pkt.

2. Den oplysningspligtiges bortadopterede børns børn og andre efterkommere.

Der skal ikke gives oplysning, så længe det bortadopterede barn lever.

Efter barnets død er der oplysningspligt, såfremt adoptionen er stiftet før 1956 og ikke er tillagt retsvirkninger efter 1956-loven. Er adoptionen stiftet efter 1956, er der derimod aldrig oplysningspligt, heller ikke selv om der i bevillingen er forbehold efter adoptionslovens § 13, stk. 2, 2. pkt., idet et sådant forbehold ikke omfatter livsarvinger.

3. Den oplysningspligtiges børns bortadopterede børn eller andre bortadopterede efterkommere.

Der skal ikke gives oplysning, så længe barnet lever.

Efter barnets død skal der gives oplysning, såfremt adoptionen er stiftet før 1956 og ikke er tillagt retsvirkninger efter 1956-loven.

Er adoptionen stiftet efter 1956 eller tillagt retsvirkninger efter 1956-loven, skal der ikke gives oplysning, medmindre der i bevillingen er taget forbehold om bevarelse af arveret efter den naturlige slægt.

Det tilføjes, at der ikke i oversigten er foretaget kombinationer af de under A-C nævnte situationer og derfor bl. a. ikke

gjort rede for virkningerne af et arveafkald ved adoption eller bortadoption, ligesom der heller ikke er gjort rede for stillingen, hvor der i samme familie er tale om to adoptioner og/eller bortadoptioner, eventuelt efter forskellig lovgivning.

IV. Skitse til ændret affattelse af lovforslagets § 15.

Som fremhævet i besvarelsen af udvalgets spørgsmål 16 og ovenfor i afsnit II-III må en udvidelse af oplysningspligten give anledning til betænkeligheder, og man må fraråde, at en sådan udvidelse søges gennemført.

Hvis oplysningspligten ønskes udvidet, ville det formentlig mest hensigtsmæssigt kunne ske ved en affattelse af lovforslagets § 15 efter følgende retningslinjer:

„§ 15. Ægteskab må ikke indgås, uden at hver af parterne over for denne anden og den myndighed, der skal prøve ægteskabsbetingelserne, har afgivet erklæring om, hvorvidt den pågældende har eller venter børn med en anden mand eller kvinde. Oplysningspligten omfatter også adoptivbørn, men ikke børn, der er bortadopteret, medmindre de har arveret efter den, som afgiver erklæringen.

Stk. 2. Er et barn, hvorom der skulle gives oplysning, død, skal der gives oplysning om de livsarvinger i kraft af slægtskab eller adoption, som arveretligt er trådt i barnets sted i forhold til den, som afgiver erklæringen.“

Bilag 6.

DANSK KVINDESAMFUND

København, den 11. marts 1969.

Dansk Kvindesamfund tillader sig herved at fremsende en del betragtninger vedrørende det forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, der for tiden behandles af folketetinget. Dansk Kvindesamfund anmoder om, at betragtningerne og vore forslag må indgå i udvalgets overvejelser.

Dansk Kvindesamfund gør opmærksom på, at forslagene tænkes gennemført for kommende ægteskaber.

1. Forlovelse.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at bestemmelserne om forlovelse udgår af loven.

Forlovelse er ikke en nødvendig indledning til ægteskab. Bestemmelserne om forlovelse i den hidtidige lovgivning bruges sjældent, og den retsbeskyttelse, loven yder i visse tilfælde, har kun begrænset værdi. I trangstiltfælde vil der kunne opnås støtte gennem den sociale lovgivning.

2. Ægteskabsalder.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at ægteskabsalderen bliver ens for mænd og kvinder.

3. Borgerlig registrering.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at alle ægteskaber registreres for borgerlig myndighed. Før indgåelse af ægteskab skal offentlig myndighed prøve, om ægteskabsbetingelserne er opfyldt, og ved ægteskabs indgåelse registrerer myndighederne, at parterne har indgået ægteskab. Disse registreringsforretninger skal efter vort forslag foretages for samtlige ægteskaber, og dermed er ægteskabet retsgyldigt.

Ordet vielse forbeholdes kirkelig velsignelse af ægteskabet.

4. Ægteskabskontrakter.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at der sammen med de øvrige ægteskabspapirer forud for indgåelse af ægteskab til registreringsmyndighederne indsendes en foreløbig underskrevet ægteskabskontrakt. Kontrakten underskrives endeligt ved ægteskabets indgåelse.

Kun få kender lov om ægteskabets retsvirkninger. Det medfører, at mand og hustru uforvarende kan handle imod bestemmelserne i loven. Det må være rimeligt, at parterne forud for ægteskabet gøres bekendt med de regler, der gælder for ægteskabet, og det må også være rimeligt, at parterne forud for ægteskabet overvejer, hvorledes formueforholdet m. v. skal være dem imellem.

De individuelle ægteskabskontrakter udformes over standardkontrakter, der som hovedpunkter indeholder bestemmelserne i lov om ægteskabets retsvirkninger.

Standardkontrakterne kan af parterne udbygges med aftaler om formueforholdet, herunder om og i hvilket omfang der skal være særeje. Standardkontrakterne kan desuden efter parternes ønske udbygges med aftaler om, hvorledes fællesudgifter skal deles, aftaler om forsørgelse under uddannelse og i tilfælde af ægteskabets opløsning m. v. Der skal i kontrakterne kunne indføjes aftaler om forsikringer tegnet til fordel for enhver af ægtefællerne og andre forsikringer.

De individuelt udbyggede standardkontrakter prøves af nedennævnte registreringsmyndigheder, der især skal lægge vægt på, at de individuelle aftaler ikke stiller nogen af parterne ringere, end de ville være i henhold til lov om ægteskabets retsvirkninger.

Ægteskabskontrakterne skal principielt være livsvarige, d. v. s. at dersom kontrakterne ikke bringes til ophør ved separation eller skilsmisse, vedvarer kontrakterne. Kontraktens indhold må imidlertid kunne revideres med mellemrum, idet det ikke er muligt ved ægteskabets indgåelse at træffe aftaler, der kan gælde for alle familiesituationer og for alle ændringer, der i øvrigt vil indtræde igennem et ægteskab.

Det er Dansk Kvindesamfunds opfattelse, at sådanne individuelt udbyggede standardkontrakter vil kunne få overordentlig stor betydning. Kendskabet til lovgivningen vil hindre mange overgreb i familieforholdene. Også fremhævelsen af begge parter økonomiske og arbejdsmæssige forpligtelser vil kunne få betydning for mange ægteskaber.

5. Registreringsmyndighed.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at der i hvert af de kommende stor-amter oprettes et ægteskabskontor, der skal have til opgave at prøve ægteskabsbetingelserne og undersøge, om ægteskabskontrakterne er i overensstemmelse med ægteskabslovens præceptive regler. Indgåelsen af ægteskab skal også finde sted på disse kontorer. Registreringen bør finde sted i det amt, hvor én af parterne bor. Fornyelsen af ægteskabskontrakterne, når parterne ønsker det, skal også finde sted ved amts-ægteskabskontorerne. Disse kontorer skal desuden virke som rådgivende og vejledende organ for ægtefæller, der måtte ønske råd og vejledning med hensyn til deres ægteskabskontrakt.

6. Separation og skilsmisse.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at ordene „dyb og varig“ udgår af § 33.

Ønsker et ægtepar at blive separeret på grund af uoverensstemmelser, må man kunne gå ud fra, at der virkelig er tale om alvorlig uoverensstemmelse.

Som en logisk følge af oprettelse af ægteskabskontrakter må misligholdelse også af de individuelle tilføjelser til standardbestemmelserne kunne betragtes som gyldig grund til separation. Det må dog være en betin-

gelse, at misligholdelsen er væsentlig, og kun den krænkede part skal kunne kræve separation på grund af misligholdelsen.

7. Mægling.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at mæglingsinstitutionen ophæves.

Mægling har fået mindre betydning, især fordi mægling fortrinsvis finder sted for offentlig myndighed. Når et ægtepar ønsker separation eller finder at have ret til skilsmisse, har parterne overvejet dette skridt, og det vil i de fleste tilfælde være for sent at mægle. Derimod vil der med udbygning og forbedring af familievejledningen og gennem vejledningen ved de foreslåede ægteskabskontorer kunne komme et rådgivningsarbejde i gang, der vil kunne hjælpe på et tidligere tidspunkt, hvor konflikterne må antages at være mindre alvorlige.

8. Forældremyndighed.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at moderen ikke skal have fortrinsret ved afgørelsen af, hvem der skal have forældremyndigheden over fælles børn, og dette skal også gælde børn under 2 år. Ved afgørelsen af, hvem af parterne der skal have forældremyndigheden, bør der udelukkende tages hensyn til parternes ønsker, og i de tilfælde, hvor domstolene træffer afgørelsen, bør alene barnets tarv være afgørende.

9. Underholdsbidrag.

Dansk Kvindesamfund foreslår, at bestemmelserne om underholdsbidrag udgår af loven.

10. Ikrafttræden.

Dansk Kvindesamfunds forslag om ægteskabskontrakter m. v. bør alene få virkning for de ægteskaber, der indgås efter en eventuel vedtagelse af sådanne bestemmelser.

Dansk Kvindesamfund håber, at ovennævnte forslag og betragtninger vil kunne støttes af udvalget, således at borgerlig indgåelse af ægteskab og ægteskabskontrakter bliver obligatorisk for fremtidens ægteskaber.

Bilag 7.

FORBUNDET AF 1943.

TIDSSKRIFTET VENNEN

Forslag til ændringer i arveafgiftslov og lejelovgivning.

Arveafgiftslov, § 2 A, foreslås udformet som følger (tilføjelsen understreget):

Når arven tilfalder arveladerens ægtefælle (også den fraseparerede eller fraskilte), afkom, samt stedbørn og disses afkom, *samt den person, som arveladeren — uanset køn — har haft fælles bolig eller samlevet med*, svares arveafgift af arvelodden efter følgende skala:

I lejelovgivning foreslås følgende tilføjelse:
To personer, der hver for sig har ret til at leje en et-værelses lejlighed, skal dog — uanset køn — have ret til i fællesskab at bebo og leje en lejlighed af samme størrelse og art som et barnløst ægtepar. Den længstlevende af disse skal have ret til alene at overtage og beholde denne bolig ved førstafdødes død og indtræde som lejer i det omhandlede lejemål.

Udkast til gensidigt testamente.

Undertegnede N. N. og P. P., begge boende . . . . vej nr. . . . . født hhv. d. / 19 og d. / 19 opretter herved følgende fællestestamente, idet vi har og har haft fælles bolig og husholdning i en årække.

1. Da ingen af os efterlader os livsarvinger, bestemmer vi herved, at den længstlevende af os ved den andens død skal arve hele afdødes bo til fri og endelig ejendom. Skulle vi dø samtidigt eller som følge af samme hændelse, skal halvdelen af boerne tilfalde hver især arvinger ifølge loven, altså de nærmeste slægtninge.

2. Indboet i vor lejlighed, vort automobil (samt indskud i lejlighed) er gennem årene udredet af hver især med halvdelen (?), således at disse dele, der i det væsentlige udgør vor formue, ejes for halvdelen (?) af hver. Bankbøger og andre værdipapirer tilhører den, på hvis navn de lyder.

3. Hver især af os forbeholder sig at efterlade en liste over personlige erindringsgaver af løsøre, som vi gensidigt henstiller respekteres.

4. Nærværende testamente skal som gensidigt naturligvis kun være gældende, for så vidt vi ved den førstes død stadig har fælles bolig. I så henseende påberåber vi os lov-

givning af 1969 om, at den overlevende overtager boligen og ret til at forblive i denne, ligesom vi ønsker, at arveafgift beregnes i henhold til arveafgiftslov § 2 A. Vi forpligter os til gensidigt at underrette den anden i tilfælde af tilbagekaldelse af dette testamente, som bør ske for Notarius. Selv om sådan underretning ikke måtte være sket, skal ved tilbagekaldelse fra den enes side testamentet i sin helhed anses som tilbagekaldt og være ugyldigt.

5. Det må anses for sandsynligt, at betingelserne for privat skifte (uden skifterettens mellemkomst) med tilhørende vedgåelse af arv og gæld vil foreligge ved førstafdødes død, og i så tilfælde bør sådant skifte finde sted evt. med bistand af landsretssagfører Q. Q., der dertil har erklæret sig villig. I modsat fald indsætter vi ham til som executor testamenti at behandle boet.

Ovenstående testamente opretter vi herved i to ligelydende eksemplarer, hvoraf det ene begæres opbevaret i Notarialarkivet med den virkning, at en udskrift deraf skal have samme gyldighed som originalt testamente. Oprettelsen sker for Notarius i R. R. retskreds.

Bilag 8.

VENSTRES UNGDOM

Landsorganisationen.

København, den 4. september 1968.

Indgåelse og opløsning af ægteskab uden samfundets accept.

Til redaktionen.

Det må nu være tiden, at der gennemføres en lovgivning for rammerne og samlivet mellem mand og kvinde, der bygger på følgende principper:

1. Samfundet bør bygge på det enkelte individ.
2. Ægteskabet, d. v. s. den livsvarige og udelukkende forbindelse mellem mand og kvinde er en privatsag, som samfundet ikke skal blande sig i.
3. Ligestilling uanset hvilken samlivsform man vælger hedder det i en udtalelse fra Venstres Ungdoms forretningsudvalg.

Efter ovenstående principper må en kommende „ægteskabslovgivning“ bygge på følgende hovedretningslinjer:

Indgåelse af ægteskab.

a. Ved indgåelse af ægteskab altid sær-eje, men med adgang til at hensejdes i uskiftet bo for den længstlevende.

b. Når man har besluttet sig til at flytte sammen, f. eks. har lovet hinanden ægteskab, meddeler man personregistret, at man nu betragter sig som samboende (ægtepar). Personregistret meddeler skifteretten, at et gyldigt ægteskab er blevet indgået, således at nødvendige sær-ejægtepagter kan etableres.

Opløsning af ægteskab.

a. Meddelelse til personregistret, at man ikke længere betragter sig som samboende (gifte). Meddelelse til skifteretten om deling af boet og evt. børn i overensstemmelse med disses tarv.

b. Ved skilsmissskifte, hvor den ene part af sin sær-ejendkomst har sparet op, og hvor den anden part ikke har deltaget hertil med kontante midler, men f. eks. ved sparsommelighed og dygtighed i husholdningen, skal den hjemmegående have del i formuen. Praktisk kunne man tænke sig et beløb pr. hjemmegående år sat i relation til indtægt og formue, dog med loft over den del, som skal gives.

c. Altid tidsbegrænset underholdsbidrag (f. eks. maksimalt 5 år) og altid med det sigte, at bidraget ikke er en pension, men en hjælp til at komme i gang igen.

Børnene.

a. Forældremyndigheden hos de biologiske forældre i fællesskab, hvis de lever sammen.

b. Ved skilsmisse bør der lægges større vægt på, at børnene skal gå til den bedst egnede opdrager uden hensyn til skylden for ægteskabets forlis.

c. Børnebidrag: de reelle udgifter deles lige mellem forældrene.

Det understreges kraftigt, at Venstres Ungdom betragter samlivet mellem mand og kvinde inden for familiens rammer som det bærende element, men fremtidens lovgivning for ægteskabet må bygge på det princip, at det er et samliv mellem ligeberettigede, selvstændige individer, der kan indgås og opløses uden samfundets accept.

Det understreges endvidere, at det er en privatsag, om man vil have sit trossamfunds velsignelse eller borgerlig vielse ved indgåelse af ægteskab, slutter udtalelsen fra Venstres Ungdoms forretningsudvalg, som er sendt til justitsminister Knud Thestrup.

Med venlig hilsen

Venstres Ungdoms Pressetjeneste.

Bilag 9.

DANSK SPROGNÆVN

Den 23. april 1969.

Justitsministeriets henvendelse om brugen af ordet *han* (og bøjningsformerne *ham* og *hans*) som omfattende både mænd og kvinder i love, specielt i forslaget til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, er blevet behandlet af Dansk Sprognævns arbejdsudvalg.

Brugen af *han* og former deraf om person i almindelighed uden hensyn til kønnet har gammel hævd i sproget. I Ordbog over det danske Sprog (bind 7, 1925) karakteriseres denne brug som „især juridisk“, men det oplyses tillige at den ofte forekommer i ordsprog og talemåder. Hertil kan føjes, at et kønsneutralt *han* er almindeligt i bibelsprog, og at det uden for de nævnte let afgrænselige særsprog har betydelig udbredelse i poesi og ikke mindst i religiøs, filosofisk, psykologisk og lignende litteratur (*den kristne ... han, patienten ... han* osv.).

Da dansk savner et 3. persons pronomen som gør det muligt kort at henvise til person uden hensyn til kønnet, er det praktisk at *han* kan varetage denne funktion. Der er næppe heller i almindelighed for sprogfølelsen noget stødende i denne brug af *han*. Tværtimod ville det virke påfaldende omstændeligt eller pedantisk hvis et kønsneutralt *han* i de ovennævnte særsprog blev erstattet med f. eks. *han eller hun*.

Den uvilje mod brugen af et alment henvisende *han* som alligevel oftere kommer til udtryk, kan isoleres til at gælde de tilfælde hvor der ifølge sagens natur ikke kan ses bort fra personens køn. Et sådant tilfælde foreligger f. eks. i ægteskabslovgivningen.

Dansk Sprognævns arbejdsudvalg mener at måtte lægge vægt på at et alment henvisende *han* i en lovtekst af den sidstnævnte art vækker anstød i vide kredse og kan virke så distraherende at det udgør en hindring for forståelsen. Nævnets arbejdsudvalg vil derfor anbefale at et sådant *han* undgås.

Følgende andre udtryksmåder kan nævnes:

- a) *den*: forekommer i ældre love (således myndighedsloven, lov nr. 277 af 30. juni 1922, § 23: Gør den ene af Forældrene sig skyldig i groft Misbrug eller grov Forsømmelse ved Udøvelsen af Forældremyndigheden, er den drikfældig eller fører den et lastefuldt Liv; kan Overøvrigheden bestemme, at Forældremyndigheden skal tilkomme den anden alene.), men en sådan brug af *den* kan ikke komme på tale i moderne skriftsprog.
- b) *den pågældende* og *vedkommende*: disse udtryksmåder træffes ikke sjældent i love. Eksempler med *den pågældende*: tronfølge-loven (lov nr. 170 af 27. marts 1953), § 5, stk. 2; folkeskoleloven (lov nr. 279 af 8. juli 1966), § 23 og § 27, stk. 2; se i øvrigt også forslaget til ny lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, § 15. Eksempler med *vedkommende*: tronfølge-loven (lov nr. 170 af 27. marts 1953), § 2, stk. 2; grundloven (lov nr. 169 af 5. juni 1953), § 29, stk. 1, og § 30, stk. 1. Da begge udtryksmåder er tunge sam-

menlignet med enstavelsesordet *han*, bør de kun vælges når andre formuleringer er umulige.

c) formulering med pluralis og derfor med henvisning ved hjælp af ordet *de*: denne udtryksmåde er f. eks. valgt i næringsloven (lov nr. 212 af 8. juni 1966), § 3: Personer har ret til at få næringsbrev, når de . . .
Hvor en sådan formulering er mulig, kan den stærkt tilrådes.

d) *denne*: forekommer f. eks. i lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, § 1 (også i forslaget til ny lov).
Hvor denne udtryksmåde er mulig, kan den anbefales.

e) substantiver som *parten*, *personen*: da disse ord er tungere end enstavelsesordet *han*, står man sig sikkert ved kun sjældent at vælge disse udtryksmåder.

f) abstrakte, upersonlige formuleringer: infinitiv (f. eks. vidende om at være blevet udsat for smitte, i stedet for: vidende om, at han er blevet udsat for smitte) passiv (f. eks. den, der bemyndiges dertil, i stedet for: den, han bemyndiger dertil)

verbalsubstantiv (f. eks. det tidspunkt, til hvilket afskedigelse på grund af alder skulle være sket, i stedet for: det tidspunkt, til hvilket han skulle være afskediget på grund af alder)

andre upersonlige formuleringer (f. eks. når der ikke har foreligget samtykke til forlovelsen, i stedet for: når han ikke har haft samtykke til forlovelsen).

Foruden at flere af disse formuleringer gør teksten mindre klar end når *han* bruges (idet der kan være tvivl om hvem der skal bemyndige, have samtykke osv.), gør de tekstens sprog tungere. I en udtalelse af 21. marts 1966 til Justitsministeriets Lovtidende-udvalg har Dansk Sprognævn derfor frarådet overdreven brug af infinitiv, passiv, abstrakte substantiver m. m., og nævnets arbejdsudvalg finder at man kun i meget sjældne tilfælde bør vælge en af disse udtryksmåder hvor man ønsker at undgå den kønsneutrale brug af *han*.

Det lader sig ikke nægte at udskiftning af *han* nu og da kan bevirke en vis tyngende

omstændighed. Efter udvalgets opfattelse er ulemperne herved dog mindre end de ulemper som er forbundet med hidtidig praksis.

Alvorligere vil det være hvis udskiftning af *han* medfører fortolkningstvivel. Udvalget mener dog at en ændring af praksis kun bør få konsekvenser for de bestemmelser der direkte tager sigte på at regulere forhold hvor en sexusforskel er relevant. I det forelagte lovforslags § 27, stk. 3, synes det således ikke påkrævet at ændre det *han* som viser tilbage til *justitsministeren*.

Herefter tillader Dansk Sprognævns arbejdsudvalg sig at foreslå at følgende omformuleringer i forslaget til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning bliver overvejet:

§ 7, stk. 2 (eller hvis hans erklæring ikke kan indhentes . . .): eller hvis der ikke kan fremskaffes en erklæring fra den pågældende . . .

§ 28, stk. 1, nr. 1-3 (hvis han . . .): hvis denne . . .

§ 28, stk. 1, nr. 4 (hvis han blev forledt til at indgå ægteskabet ved, at han af den anden ægtefælle gennem falske oplysninger eller svigagtig fortielse af sandheden blev vildledt om, hvem den anden er, eller om sådanne omstændigheder ved dennes tidligere liv, der med fuld føje ville have afholdt ham fra at indgå ægteskabet . . .): hvis denne blev forledt til at indgå ægteskabet ved af den anden ægtefælle at være blevet vildledt gennem falske oplysninger eller svigagtig fortielse af sandheden om, hvem den anden er, eller om sådanne omstændigheder ved dennes tidligere liv, der med fuld føje ville have afholdt den, som kræver omstødelsen, fra at indgå ægteskabet . . .

§ 34, stk. 2 (omstændigheder, som ville give ham ret til at kræve skilsmisse.): omstændigheder, som ville give den pågældende ret til at kræve skilsmisse.

§ 39 (der er gået 3 år siden, han sidst vides at have været i live.): der er gået 3 år siden, denne sidst vides at have været i live.

§ 42, stk. 2 (at ægtefællen er blevet vidende om, at han er blevet udsat for smitte . . .): at ægtefællen er blevet vidende om at være blevet udsat for smitte . . .

§ 43, stk. 1 (En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har

stræbt ham efter livet eller gjort sig skyldig i mishandling af ham eller børnene.): En ægtefælle har ret til skilsmisse, når den anden ægtefælle har stræbt den pågældende efter livet eller har gjort sig skyldig i mishandling af denne eller børnene.

P. n. v.

Poul Lindegård Hjorth,
formand.

Justitsministeriet, lovafdelingen.